Vlast i Olimpijada

Vrhunski sport i prizemna politika

Intervju: Slobodan Šijan

O podrumskim mračnim salama

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01305 9 770353 802002

VREME

broj 1338

25. avgust 2016.

OTVORENA PISMA ŽELJKA MITROVIĆA

IZAĐI NA CRTU

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

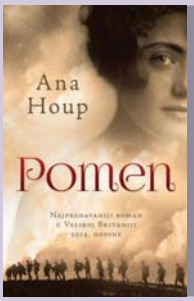
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 19. avgusta do 15. septembra 2016.

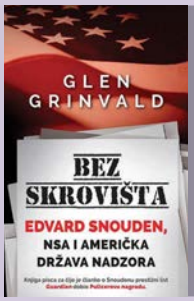
Šejh Nefzavi
MIRISNI VRT LJUBAVNE SLASTI

Slavni arapski erotski priručnik iz XV veka koji objašnjava kakve osobine žena i muškarac treba da poseduju da bi bili privlačni, šta je potrebno za ljubavno umeće i seksualno zdravlje, i koji su sve recepti za osvajanje voljene osobe

Ana Houp
POMEN

Roman o ženama u Engleskoj nakon Prvog svetskog rata, nevoljnim da kažu zbogom svetu koji je rat uništio, ali spremnim da sa sebe zbace crninu i okrenu se budućnosti. Najprodavaniji roman u Velikoj Britaniji 2014. godine

Glen Grinvald
BEZ SKROVIŠTA

U junu 2013. svet je saznao za Edvarda Snoudena tako što je Glen Grinvald u „Gardijanu" objavio niz tekstova zasnovanih na dokumentima koje mu je on dostavio. U ovoj knjizi Grinvald je obelodanio sve detalje o najvećoj aferi našeg vremena

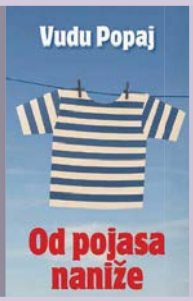
Mario Liguori
PRVA LJUBAV

Lirski isečci iz svakodnevnih života junaka koji se kreću u trouglu Italija-Srbija-Švedska, setne i melanholične priče o izgubljenim ljubavima i ljudima, o odlascima, dolascima i nadanjima

Vudu Popaj
OD POJASA NANIŽE

Uvrnute, lucidne, tužne i smešne priče iz devedesetih, o junaku koji ni u Mađarskoj, ni u Bugarskoj, ni u Grčkoj ne uspeva da pokrene posao, ali zato upada u situacije koje su zanimljivije nego da se zaposlio

Kolum Meken
TRANSATLANTIK

Roman o tri prelaska Atlantika u tri različite epohe, od XIX veka do naših dana, od Irske do Amerike i nazad, preko kojih se ukrštaju sudbine žena čije su lične priče zahvaćene talasima istorije

Fatima Buto
SENKA POLUMESECA

Tri brata sastaju se u svom mestu na pakistansko-avganistanskoj granici, u oblasti u kojoj rat nikada ne prestaje. Aktuelna priča o sukobu ideje o ličnoj slobodi i večnih zahteva porodice, društva i istorije

Gabrijela Zevin
SABRANA DELA EJ DŽEJ FIKRIJA

On je namćorasti vlasnik knjižare, umoran od svega, ona strastveni čitalac. Jednog jutra pred vratima knjižare on zatiče korpu s bebom i pisamcetom. Ljubavna priča u koju će se zaljubiti svi ljubitelji književnosti

Majkl Šejbon
TELEGRAFSKA AVENIJA

U boemskoj Telegrafskoj aveniji dva prijatelja drže prodavnicu ploča koja je pred bankrotom. Dirljiv roman o prijateljstvu i rasnim odnosima, o generaciji čiji je svet utemeljen u pop kulturi sedamdesetih, vinilnim LP izdanjima, džez i soul muzici

Matijas Brekers
LAŽI O DROGAMA

Knjiga koja objašnjava zašto zabrana korišćenja droga potpomaže terorizam i škodi vašem zdravlju, odnosno kako političarima, mafiji i lobistima ta zabrana koristi. Autor smatra da vrzino kolo crnog novca, nasilja, korupcije i terora može da se zaustavi samo okončanjem prohibicije i doslednom legalizacijom svih droga

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

VREME
BROJ 1338
25. avgust 2016.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

04 Vlada i Olimpijada: Vrhunski sport i prizemna politika
06 Srbija u Riju 2016: Pobednici iz Brazila
08 Intervju: Nenad Borovčanin
10 **Zapadne donacije u Srbiji: Za koga radi vlada**
11 Zoom: Istraga poturica
14 Otvorena pisma Željka Mitrovića: Izađi na crtu
18 Srbija i SAD: Oproštajni valcer
20 Mediji: Šta je ostalo posle Ivana Tasovca
23 Nuspojave: Tramp, tramplji, najtramplji
24 Evropske integracije Srbije (4): Petina puta
26 Zašto žene ostaju sa nasilnicima: Začarani krug straha i torture
28 Kako dečak postaje nasilnik: Budi muško i prljavo igraj
31 Lisica i ždral: Great possibilities

KULTURA

32 Intervju: Slobodan Šijan
38 Utisci sa Briona: Mediči u Britaniji
40 Povodom dve knjige: Pobuna i druge detinjarije
42 Autobiografija G.K. Čestertona: Povest jedne začuđenosti
44 **Umesto in memoriama: Vinaver piše Miri Stupici**
46 *Skrillex*: Na vrhu elektronske planine
49 TV Manijak: Bio Rio

SVET

50 **Četvrt veka od raspada SSSR: Politička ekonomija propalog puča**
53 Zapad i Rusija: Kraj kraja Hladnog rata

MOZAIK

56 Igre u Olimpiji: Obnova
59 Navigator: Bez šerovanja, molim
60 Strip: Divlja Austrija
62 Vreme uživanja: Godišnja doba

Povodom "curenja" podataka o donacijama Fondacije za otvoreno društvo u Srbiji i stalnog prozivanja medija i nevladinih organizacija zbog korišćenja sredstava iz tzv. zapadnih izvora, istražujemo koliko država dobija strane pomoći, i to baš – sa Zapada
PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

„Čudom svoje muzikalne dikcije Vi preobražavate čudo jednog dirljivo starinskog govora ... Vi ste svojim sjajnim talentom došli do izvajane rečenice. Kod Vas je ironija dobila svoj puni drhtavi smisao"
PRIREDILA: SONJA ĆIRIĆ

25. godišnjicu odbrane demokratije od pučista ili kraja komunizma, već kako prema kome, obeležile su male grupe u Petrogradu i Moskvi, gde je položeno cveće na spomenik stradalim braniocima Belog doma 1991.
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Vesna Lalić /Blic

VRHUNSKI SPORT I PRIZEMNA POLITIKA

Ako je neko savetovao Vučića kako da se ponaša kada na vlast zasedne, a sigurno jeste, vidi se to po uvežbanim pokretima, pokušajima da mirno govori, ponašanje na poslednjoj konferenciji za štampu verovatno nije bio deo treninga. Mogao bi taj neko da ga upozori da je granicu prešao, ili bi možda premijer trebalo da se obrati nekome zaista stručnom

Opšte je mesto da su sport i politika neiscrpne teme za koje su svi eksperti, kao što su opšte mesto žalbe sportista i sportskih funkcionera da para, naročito u "njihovom" sportu nema dovoljno, a da to zavisi od države, odnosno političara na vlasti.

Nije ni izjava vaterpolo reprezentativca Andrije Prlainovića o nedovoljnom sistemskom ulaganju države u sport iskakala iz te rutine. Čulo se tako nešto već bezbroj puta, naročito kada su se vaterpolisti vraćali sa medaljama sa velikih takmičenja, a u tu rutinu spada i "žestoka" reakcija medija na te reči. Oglasili su se Davor Štefanek i Ivana Španović, koji su u svojim izjavama rekli da su zadovoljni statusom i pomoći nadležnog ministarstva i OKS-a, i sva ta buka bi se, uz propratne skandalčiće i prozivanja, slegla posle povratka sportista sa Olimpijade i svečanog dočeka, da nije bilo jednog detalja.

Iz vladine Kancelarije za saradnju sa medijima saopšteno je da će premijer Aleksandar Vučić održati u ponedeljak 22. avgusta konferenciju za medije povodom analize ekonomskih rezultata i mera koje će preduzeti Vlada Srbije, kao i očuvanja regionalne stabilnosti. To su uobičajene teme, ali ovog puta je postojao i dodatak. "Premijer će odgovoriti i na mnoge laži i neistine koje su povodom ulaganja države u vrhunski sport, poslednjih dana u javnosti iznosili pojedini političari i neki medijski poslenici", rečeno je u saopštenju Kancelarije.

MOJ OBRAČUN S NJIMA: Premijer, sam protiv svih
Foto: Tanja Valič /Tanjug

EKONOMIJA, KOMŠILUK, FINANSIRANJE

Počelo je uobičajenim nizanjem ekonomskih uspeha i najavama boljitka – suficit u budžetu koji daje prostor da se povećaju plate u javnom sektoru, povećaće se minimalna cena rada i to će zaposlenima doneti i hiljadu dinara više mesečno, što će, "iako nedovoljno, najsiromašnijima doneti i trinaestu platu" (prost račun kaže da ako je za trinaestu platu dovoljno hiljadu dinara mesečno više, onda je minimalac 12.000, a to se debelo razlikuje sa zvaničnim podacima, no hajde). Formiraće se ministarski tim koji će se baviti sistematskim razvojem IT sektora, cilj je da se izvoz u tom sektoru za dve godine sa 410 miliona evra dodatnim ulaganjem za dve godine podigne na dve milijarde evra. Prvi put od 2007. nezaposlenost je ispod 16 odsto, zaposlenost mladih povećana je na 19,7 odsto...

Što se tiče regionalne stabilnosti, opet uobičajeno, red podsećanja na ustaške zločine, red osuđivanja hrvatskih zvaničnika zbog slavljenja ustašluka, najava da politički vrh Srbije više neće komentarisati izjave koje o Srbiji budu dolazile iz Hrvatske i da ćemo "mi nastaviti sa uspesima i rastom, jer oni to doživljavaju kao svoj poraz", uz zaključak da ćemo "nastaviti sa politikom očuvanja mira i stabilnosti na celoj teritoriji, nastaviti da zidamo i gradimo, uprkos problemima, sve bolje odnose u budućnosti".

Što se tiče finansiranja sporta, predsednik Vlade je izneo pregršt podataka koji govore da država ulaže onoliko koliko može, navodeći da će svim nosiocima

medalje nagrade (povećane) biti isplaćene već u petak. Rečeno je, između ostalog, i koliko je izdvojeno za pripreme olimpijaca (osam miliona evra), da budžet za sport još nije dovoljno veliki, ali da je za vrhunski sport izdvojen značajan novac, navedeni su i budući projekti, uz poznato "ovako nije bilo pre nas".

BUKA I BES

A onda su usledili novinarska pitanja i eksplozije premijerovog gneva, jarosne tirade kojima je teško bilo uhvatiti smisao, povod, početak i kraj. Suština ovog mučnog performansa je, valjda, trebalo da bude da Vučić brani Davora Štefaneka i Ivanu Španović, potom i Andriju Prlainovića, koji su napadnuti od "ološa" zbog onoga što su izjavljivali o ulaganju u sport. Onome ko to nije gledao i slušao nije lako preneti atmosferu premijerovog "obraćanja javnosti", no hajde da pokušamo izborom nekih delova tog obraćanja.

"Ne prihvatam ocene primitivnog ološa, koji samo misli da uvredama može da reši sve."

"Ne dam vam da vređate Davora i Ivanu, najbolje u Srbiji, jer vam se ne sviđa što su rekli. Svi koji su dobili medalju u pojedinačnim sportovima, svi su stipendisti Republike Srbije. To znači da je Srbija perfektno prepoznala ko je taj što nešto donosi. Svi su stipendisti. To je užasno mali novac, 80–90.000, ali to je naša pomoć i država. Taj novac nije namenjen za pripreme, to plaćamo na drugi način. I sad ćete da ih vređate što su izneli svoj stav? Ministar molio jedno od to dvoje da ni slučajno ne izlazi sa svojim stavom i ta osoba je rekla: 'Ne pada mi na pamet, znam šta je država uradila za mene.'"

"Andrija, ti si genije i jedan od trojice najboljih vaterpolista svih vremena i ne moram da se saglasim sa tobom u svemu. Ali, ne mogu da prihvatim ološ koji ništa ne radi i koji po ceo dan soli pamet i vređa najistaknutije sportiste, jer ne misle što i oni... I to čine najbrutalnijim i ličnim uvredama... U čemu ste vi, bre, elita? U neradu, u mržnji? Oni su navijali protiv zemlje, protiv reprezentativaca, jer su mislili da je to šansa da pokažu da je neuspešna država."

Na trenutak se činilo da u pomenuti ološ ulaze i novinari RTS-a, koji je kao medijsku kuću premijer posebno prozivao, ali je kasnije malo reterirao: "Govorio sam da je ološ oni koji su govorili Štefaneku da je đubre, koje treba da baci zlato u blato. To se ne odnosi na novinare. Rekao sam da je ološ onaj koji priča čija je ljubavnica Ivana Španović... Ološ je i svako ko je napao Andriju..."

To, međutim, ne znači da je nesrećni RTS posle toga bolje prošao, jer se premijerova kanonada nastavila, a njegov bes je, jedva se to moglo izvući iz one bujice, izgleda izazvala neka rečenica reportera tokom prenosa finalne utakmice u vaterpolu o malom broju bazena u Srbiji a velikom uspehu (inače već decenijama bezbroj puta izgovarana). »

POLITIKA I PARE NA RTS-U

Majko mila, šta se sve čulo iz premijerovih usta! "Što se nisi odrekao visokih dnevnica pa da uložimo za bazene? Potrpao si pare za odlazak u Brazil u svoje džepove, a nisi se odrekao za bazene, koji tvrdiš da nedostaju!" "Neka rade svoj posao, mene jedino interesuje koliko su para potrošili. Neka pričaju o meni i vladi šta hoće, ja ću da uzvraćam!"

"Pravo je građana da znaju kolike su dnevnice pojedinih ljudi s javnog servisa, koliko troše na taksi. Sve to treba da se pokaže narodu, jer to plaćaju građani, kao i bazene, koje oni neće da vide. Isto tako oni su obavezni da nam odgovore, kao što ja odgovaram vama ovde!"

Onda se prešlo na politiku: "O nekima na javnom servisu me je sramota i da govorim. Svi građani ih plaćaju da bi oni širili mržnju prema pojedincima ili vladi samo zato što ne mislimo kao oni! Ja na RTS ne idem već četiri do pet meseci i neću ni da idem. Vodite politiku kakvu hoćete, osim što nam uzimate stalno sve više para!"

"Nije u pitanju svađa, poštujem što su javni servis, nažalost pojedini urednici se ponašaju kao političke persone, sami ste svedoci tome, vidite šta rade u programu. A ja imam pravo kao ličnost da se s tim ne slažem. Jel' ih neko dira, sede tu, ko ih je postavio, ne znam, DS ili neko drugi, sede tamo već četiri godine i pre toga još deset."

OLOŠI BEZ LICA I IMENA

Šta to tako tragično RTS radi protiv premijera teško je videti, kao i kakve veze ima ono što je izgovoreno sa sportistima i sportom, ali pitanje svih pitanja ostalo je ko su famozni "oni", ološ koji vređa šampione, kojima niko u Srbiji, po Vučićevim rečima, ne sme da se suprotstavi osim njega?

Osim RTS-a, koji je na jedvite jade izuzeo iz "ološa", jedini imenom pomenut medij je "Tabloid". Ako je to onaj "Tabloid" Milovana Brkića, sazivati konferenciju za štampu i žestiti se zbog onoga što tamo piše ravno je tome da premijer učini tako nešto zato što mu je negde na pijaci lokalna sukluda dobacila uvredu i psovku, koju uputi svakome ko kraj nje prođe. Ko su još ološi? Reklo bi se da je premijer penio i zbog nekakvih gluposti ispisanih po društvenim mrežama, ali ko ozbiljan histeriše zbog gomile smeća koje se valja po internetu?

Šta smo još imali na konferenciji – rutinsko hvalisanje "ja se nikoga ne plašim", rutinska prozivanja novinara iz "neprijateljskih" redakcija, uz "duhovito" pitanje "koji je sinonim za ološ" novinarki "Insajdera" koja je konstatovala da je to neprimeren rečnik, pa rutinsko smejanje sopstvenoj dosetki; pitanja "prijateljskih" medija ("Informer", "Pink"...) koja biće da dolaze iz premijerovog kabineta; više puta ponovljenu potvrdu proročkih sposobnosti: "Tri puta sam vama rekao biće osam medalja. Smejali su se i govorili 'Vidi budalu'. 'Svetski eksperti' su govorili da će ih biti od nula do tri" (i Asošiejeted pres je isto predvideo za Srbiju, no hajde)...

Dok su se u utorak skupljale čaure posle erupcije premijerovog gneva, sa sportske strane stizale su pomirljive reči. Predsednik Vaterpolo saveza Srbije Milorad Krivokapić je rekao da je Andrija Prlainović iz najbolje namere skrenuo pažnju na probleme klubova, ali da nikoga nije pomenuo, "posebno ne državu sa kojom imamo sjajan odnos".

Sportski radnici i sportisti morali bi da shvate da su oni bili samo povod onome što je javnost preneraženo (bar jedan njen deo) gledala u ponedeljak uveče, povod zato što je narod osetljiv na sportiste, naročito posle uspeha. A šta je bio pravi razlog, teško je dokučiti. Već smo se navikli na učestale konferencije za štampu kojima je valjda cilj da javnost u Srbiji stalno drže u vanrednom stanju. Gledali smo bezbroj puta javne svađe sa ozbiljnim medijima, opskurnim glasilima i Tviterom, uveseljavanje siromašnog puka prozivanjem nekoga ko zarađuje (više od minimalca), juriše na neprijatelja bez lica i imena, koji ga mrze zato što mrze Srbiju i napredak.

Ono što je novo nije ni javna upotreba reči "ološ", bilo je već sličnih i gorih gadosti onoliko, ali ova količina besa i histerije, izneta na ovakav način, nikada do sada nije viđena u javnom obraćanju najviših predstavnika vlasti. Ako je neko savetovao Vučića kako da se ponaša kada na vlast zasedne (a sigurno jeste, vidi se to po uvežbanim pokretima, pokušajima da mirno govori, "da ja vas pitam", "vi ste sve upropastili"...), ovo verovatno nije bio deo treninga. Mogao bi taj neko da ga upozori da je granicu prešao, ili bi možda premijer trebalo da se obrati nekome zaista stručnom. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Rio de Žaneiro 2016:
Srbija na Olimpijadi

Pobednici iz Brazila

Sa osvojenih osam medalja, Srbija je u odnosu na veličinu države i odvajanje za sport verovatno jedna od najuspešnijih zemalja na upravo završenim Olimpijskim igrama u Riju

Pokazalo se da je Srbija još uvek velesila u ekipnim sportovima. Zlatna medalja u muškom vaterpolu, srebrna u muškoj i bronzana u ženskoj košarci, kao i srebrna medalja u ženskoj odbojci, neverovatan su uspeh. Sva četiri tima koja su krenula na Olimpijske igre završila su na pobedničkom postolju.

BILANS POBEDA

Ako izuzmemo vaterpolo koji je još 1900. godine uveden kao olimpijski sport i za koji se u međuvremenu izgubilo interesovanje u većem delu sveta, pa su svetska vaterpolo takmičenja postala prošireno Balkansko prvenstvo (što nimalo ne umanjuje neverovatan uspeh vaterpolista koji su u Riju ujedinili sve titule koje u ovom trenutku u vaterpolo svetu postoje), košarka i odbojka su planetarno među najpopularnijim sportovima. Uz izuzetak nesavladivih Amerikanaca, uz Španiju smo jedini tim sa medaljom u obe konkurencije. Što se tiče odbojke, ostaje žal za muškom reprezentacijom koja bi, da se plasirala na Igre, bila jedan od najvećih konkurenata za medalju. U prilog tome govori nadmoćno osvojena Svetska liga pobedom protiv osvajača zlatne medalje u Riju, reprezentacije Brazila, samo dvadesetak dana pred početak Olimpijskih igara.

Samo sa ove četiri medalje smo izjednačili broj medalja sa prošlih Olimpijskih Igara u Londonu 2012. Ostala četiri odličja su osvojene u rvanju, kajaku dvosedu na 1000 metara, tekvondu i skoku udalj.

Zlatna medalja Davora Štepaneka u rvanju grčko-rimskim stilom u kategoriji do 66 kilograma je prva koja je osvojena

PRVACI SVEGA: **Vaterpolo reprezentacija Srbije**
Foto: AP

u Riju. Moramo da uzmemo u obzir da je Davor Štepanek i svetski prvak, njegova medalja je bila očekivana, što svakako ne umanjuje značaj koji ima olimpijsko zlato.

Sport koji najveći deo gledalaca ne razume i većini izgleda kao beskrajno guranje i gušenje u parteru zahteva ogromnu snagu i brzinu, što se postiže beskrajnim treninzima i zaslužuje dužno poštovanje. Rvači grčko-rimskim stilom važe za najsnažnije sportiste na svetu. Videti uživo Aleksandra Kareljina, legendarnog ruskog rvača sa svojih 192 centimetra visine i 130 kilograma težine, prizor je koji ostaje u pamćenju za ceo život. Jedan detalj govori o njegovoj snazi. Njegovi roditelji su u Novosibirsku kupili frižider, sovjetski model, težak oko 180 kilograma, a u zgradi nije bilo lifta. "Odneo sam ga na osmi sprat, sa ove dve ruke. Ni sam ne znam kako", ispričao je Kareljin jednom prilikom.

Tekvondo je prvi put uveden na Olimpijskim Igrama u Seulu 1988. godine. Već druge Igre zaredom osvajamo medalju. Milica Mandić je u Londonu uzela zlatnu, dok je u Riju osamnaestogodišnja Tijana Bogdanović osvojila srebrnu medalju u kategoriji do 49 kilograma.

Veliki broj klubova u Srbiji, kao posledica uspeha Milice Mandić u Londonu, odlična je baza za buduće šampione.

Srpski kajakaši Marko Tomićević i Milenko Zorić izborili su srebrnu medalju na Olimpijskim igrama u Riju u disciplini K2 na 1000 metara. U kvalifikacionoj trci za finale imali su najbolje vreme i samo taktika da rezervisano veslaju u prvoj polovini trke sprečila ih je da osvoje zlatnu medalju. Kako sami kažu, da je trka trajala još dva metra, bili bi olimpijski šampioni. Na pobedničkom postolju nisu uspeli da sakriju razočaranje zbog toga, ali oni su doneli prvu olimpijsku medalju za Srbiju u kajaku.

Ivana Španović je osvojila bronzanu medalju u skoku udalj. Iako je postigla državni rekord skočivši 7.08 metara, nije imala sreće da uzme zlatnu medalju koju je očekivala. Tek sutradan je izjavila da je dala sve od sebe i da je prestup od jednog centimetra sprečio da skoči preko 7.20 i tako osvoji zlato. Koliko je odricanja potrebno da se osvoji bronza na OI i da se postane prvakinja Evrope u skoku udalj, govori i jedan detalj. Ivana Španović trenira 310 dana u godini. Kako sama kaže, konstantno je gladna. Ne sme da jede ništa masno, začinjeno ili slatko. Ako baš hoće da se opusti, može da umuti proteinski napitak, koji svakodnevno večera, i malo voća. Palačinku jede jednom godišnje.

OČEKIVANE, A NEOSVOJENE

Pre početka Igara gotovo svi su unapred upisali zlatnu medalju Novaka Đokovića u tenisu, ali i u svetskim okvirima neponovljiva karijera nije krunisana olimpijskim zlatom, Novaku je ostala bronzana medalja sa Olimpijskih igara u Pekingu 2008. godine. Naišao je u prvom meču na Huana Martina del Potra, povratnika u svet tenisa posle teških povreda koje je imao u poslednjih pet godina.

Ako postoji iko ko bi Novaku mogao bilo šta da zameri posle deset godina uveseljavanja tmurne stvarnosti naroda u Srbiji, bio bi krajnje nepristojan. Ostaje mu, ako ga zdravlje posluži, još jedan pokušaj u Tokiju. To bi bio savršen kraj najveće sportske karijere u Srbiji.

Očekivala se medalja i u streljaštvu, strelci su nas navikli na odličja sa svih velikih takmičenja. Izostavljanje Jasne Šekarić, legende svetskog streljaštva iz tima za Olimpijske igre, za koje je ispunila normu, i njena izjava da će po završetku Igara dati izjavu tim povodom, unela je sumnju u rad Streljačkog saveza Srbije. Ostaje nam da vidimo šta se sve dešavalo i da li je to jedan od razloga što su strelci ostali bez medalje.

Učinak ostalih sportista Srbije je manje-više očekivan i vezan je za njihove rezultate u poslednjih nekoliko godina. Od plivača, pre svega Velimira Stjepanovića, možda se očekivalo više, ali nema šta da mu se zameri. Plivao je malo ispod svojih mogućnosti i tako je i završio. Plivanje kao bazični sport zahteva enormna ulaganja i osim Nađe Higl niko nije mogao ni da priđe velikim rezultatima u svetskim merilima. Ipak je Milorad Čavić prošao kompletnu američku školu plivanja pre nego što je zaplivao za Srbiju. ¶

ALEKSANDAR ALEKSIĆ »

Nadgradnja bez baze

Foto: FoNet/Medija centar

Dobra stvar je što država izdvaja novac za stipendije i pripreme reprezentacija, nagrade za rezultat najveće u regionu, sportske penzije, kao i izgradnju nacionalnih centara za atletiku, vaterpolo i ostalo neophodno za vrhunski rezultat. Ono što fali jeste plan kako da sport bude besplatan u svim klubovima gde su sala ili stadion opštinski ili državni i gde je klub na budžetu opštine ili grada, mora postojati ozbiljan sistem školskog sporta, edukovani treneri i pedagozi, zdravstvena briga, pa tek sve ostalo

Nenad Borovčanin (37 godina) uzbudio je svojim komentarima na društvenim mrežama srpsko javno mnjenje u danima kada su napokon počele da "stižu" medalje na Olimpijskim igrama u Brazilu. Ovaj nekadašnji bokserski šampion, visoki funkcioner SPS-a, donedavni državni sekretar u Ministarstvu omladine i sporta i danas potpredsednik beogradske opštine Stari grad, zamerio je ONIMA koji su Igre iskoristili da bi se prošetali do Brazila, dok su neki sportisti imali ograničene budžete, neki nisu mogli da povedu trenere ili da imaju dovoljno uslova da se na pravi način predstave na najznačajnijem sportskom takmičenju u životu svakog sportiste.

Odlični rezultati u finišu Igara i osvajanje rekordnih osam medalja od čega četiri u kolektivnim sportovima, što je domet bez presedana za ovako malu i siromašnu zemlju, teraju nas da na pozitivan način ocenimo sve u vezi sa nastupom srpskog tima u Brazilu, ali debata o tome na koji način se finansira sport u Srbiji, kako bi trebalo da se finansira i šta bi trebalo da budu prioriteti jedva je načeta. Možda se i sa tim požurilo, jer je moglo i da se sačeka da se sportisti vrate, da se uspeh proslavi, pa da na tom talasu država i njene institucije sa medijima pokrenu raspravu o tome kako da srpski sportski ekosistem bude još bolji.

Čini se da su svi zakazali na tom polju i da se nešto što je od opšteg interesa pretvorilo u sveopštu svađu i galamu o tome za koga je koji od sportista i da li sportisti treba da se "bave politikom" – vulgarizacija debate pomerila je fokus i sa uspeha i sa loših stvari koje prate sport u Srbiji i svela ga na priču o tome da li je neko od sportista za ili protiv Vučića.

Sa Borovčaninom razgovaramo u želji da na pravi način razjasnimo šta je on to zapravo rekao na društvenim mrežama i zašto je to uradio u danima kada srpski sport ipak donosi dobre vesti.

"VREME": Ko su *ti* koji nisu zaslužili da idu u Rio ove godine, odnosno za koje je potrošen novac koji je trebalo uložiti u same sportiste?

NENAD BOROVČANIN: Put i boravak u Riju košta oko 5000 evra po osobi. Tamo je mesto sportistima, stručnom štabu sa lekarima i vođi puta koji se bavi administrativnim stvarima. Svi ostali koji, kako oni kažu, "bodre" tim Srbije, mogli su to da urade i od kuće. To su političari, zatim predsednici saveza i članovi upravnih odbora.

Da li možete da ih imenujete, i ako ne možete, zbog čega?

Nije stvar u imenima, nego u sistemu koji tako funkcioniše 20 godina.

Ipak, ako ćemo opet da govorimo "prepoznaće se sami", to takođe liči na "staru školu" ponašanja. Recite, ko su ti ljudi koji su išli na uštrb sportista i njihovih timova?

Predsednik države i ministar sporta treba da budu, kao i predstavnici ostalih

zemalja učesnica, na jednoj od ceremonija otvaranja ili zatvaranja, i to je dovoljno i potrebno. Ali nikako da od toga sebi naprave desetodnevno letovanje o trošku države. Opet, tu su i predsednici sportskih saveza, zatim članovi upravnog odbora Olimpijskog komiteta i članovi uprave Sportskog saveza Srbije koji su putovali zajedno sa ministrom. Vučić je lepo rekao da posao Vlade nisu putovanja tamo niti slavlja, već da obezbedi novac za sportiste, pa bi tako i ostali trebalo da slede njegov primer.

Kako vam izgleda izjava Karakaševića, koji je ironično rekao da se vratio iz Rija da ne troši javni novac?

Upravo me pogodilo što je on morao da se vrati, a mnogi funkcioneri ostali da se provode na Kopakabani i u Riju.

Molim vas, pojasnite malo šta pod ovim mislite?

Rekao sam već da je administracija potrebna u Riju, gde spadaju generalni sekretari, operativni timovi, ali ne i oni koji su na javnim funkcijama ili u upravama saveza ili Olimpijskog komiteta.

Bili ste na visokoj funkciji u Ministarstvu omladine i sporta, zbog čega nije moglo da dođe do "popravljanja sistema" u poslednje četiri godine od kada je nova garnitura na vlasti na onaj način koji često pominjete, a to je da sport treba da bude dostupan svima i da država treba da ulaže u ambijent u kome će se veći broj ljudi baviti sportom?

Bio sam zadužen za kancelarije za mlade i udruženja mladih, dakle nikakve veze sa sportom. S obzirom na to da sam čovek iz sporta, nisam više mogao da budem tamo da bih imao funkciju i platu. Imam drugačiji koncept, zato sam i otišao iz Ministarstva. Dobra stvar je što država izdvaja novac za stipendije i pripreme reprezentacija, nagrade za rezultat najveće u regionu, sportske penzije, kao i izgradnju nacionalnih centara za atletiku, vaterpolo i ostalo neophodno za vrhunski rezultat. Ono što fali jeste plan kako da sport bude besplatan u svim klubovima gde su sala ili stadion opštinski ili državni i gde je klub na budžetu opštine ili grada, mora postojati ozbiljan sistem školskog sporta, edukovani treneri i pedagozi, zdravstvena briga, pa tek sve ostalo. Profesionalni sportovi, pre svega

IZ BRAZILA S LJUBAVLJU: Predsednik Srbije Tomislav Nikolić
Foto: Tanjug

klupski fudbal i košarka, moraju biti posebne oblasti za koje važe zakoni kao i za sva ostala privredna društva.

Bili ste zaduženi za omladinu, kao što kažete, ali to je jedno ministarstvo. Dajete ocene o onome što se dešava u sportu, pa nam recite zašto nema suštinskih promena?

Ministar je preuzeo odgovornost da uredi oblast sporta u Srbiji, tako da verujem da će se odgovorno poneti prema svakom neuspehu isto kao što ne izbegava svaki uspeh srpskih sportista.

Aktuelni ministar, i sam vrhunski sportista iz sporta koji je trofejni ali zanemaren, najavljivao je više puta promenu paradigme u srpskom sportu. Zašto do toga nije došlo, zašto se ostalo samo na najavama?

To je pitanje za njega. I meni je žao što nije uspeo ništa da uradi. Verujem da je i njemu žao.

Šta je potrebno da se uradi pa da država počne da gleda na sport kao na deo zdravstvene politike i da privatnoj inicijativi prepusti profesionalni sport?

Kao što sam rekao, potrebno je, za početak, razdvojiti školski, amaterski, reprezentativni i profesionalni sport. Omogućiti javno-privatno partnerstvo za izgradnju sportske infrastrukture (sportsko-trgovinski-poslovni-turistički kompleksi). Zatim, po ugledu na savremeni svet, u Krivični zakon uneti dela koja štite integritet sporta (korupcija, nameštanje rezultata, doping i huliganizam), oformiti posebna odeljenja u policiji i pravosuđu i obučiti ljude (Interpol je na raspolaganju). Napraviti ozbiljan dijalog između sporta, privrednika, kompanija, medija, korporacija, klubova i saveza iz modernih sportskih sistema i konačno konkretizovati i pojednostaviti koncepte za sve oblasti sporta. Tako ćemo imati naciju koja se besplatno masovno bavi sportom kroz škole, amaterske klubove i terene na otvorenom, reprezentativce koji imaju uslove za treninge, moderne klubove koji su profitabilni i tribine slobodne da sa njih porodice sa decom bodre svoje timove.

Ali, zašto toga danas nema? Ko *to* sprečava i da li će dobri rezultati na OI poslužiti da se nađe opravdanje za loše stvari u srpskom sportu?

Olimpijski rezultati treba da posluže da aktiviraju decu i mlade da se bave sportom. Ne bih da procenjujem da li će do toga doći ili ne, ali svakako nam to treba, i očekujem da će Vučić dati konkretne zadatke resornom ministru kako bi do toga došlo. Šira javnost mora biti spremna da to podrži, jer sport nije politika već opšti interes svih nas. ¶

SLOBODAN GEORGIEV

Za koga radi vlada

Povodom "curenja" podataka o donacijama Fondacije za otvoreno društvo u Srbiji i stalnog prozivanja medija i nevladinih organizacija zbog korišćenja sredstava iz tzv. zapadnih izvora, istražujemo koliko država dobija strane pomoći, i to baš – sa Zapada

ZA JEDNE ULAGANJE U RAZVOJ, ZA DRUGE "STRANO PLAĆENIŠTVO": Aleksandar Vučić sa šefom Delegacije EU u Srbiji Majklom Davenportom
Foto: Tanjug

Sredinom avgusta grupa američkih "haktivista" (hakera i aktivista), koji čine organizaciju "DC Leaks", objavila je više od 2500 fajlova i na stotine internih dokumenta organizacije Open Society Foundations (OFS), čiji je osnivač i predsednik 86-godišnji milijarder Džordž Soroš. Dva meseca ranije, "DC Leaks" je objavila više desetina dokumenata koji govore o strateškim planovima ove organizacije. U oba ova "curenja" isplivali su i dokumenti koji govore o donacijama koje je Soroševa organizacija realizovala u Srbiji. Među primaocima ovih donacija nalaze se uglavnom nevladine organizacije, udruženja građana i mediji – među njima i "Vreme", koje je za projekte iz 2013. godine "Obrazovanje za 21. vek" i "Građani za medije – Samoregulacija i regulacija u on-line sferi" dobilo nešto više od tri miliona dinara (26.803 evra po tadašnjem kursu). Osim medija i NVO, na "procurelom" spisku nalaze se i poverenik za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Društvo sudija Srbije, Univerzitet Singidunum – Fakultet za ekonomiju, finansije i administraciju (FEFA), kao i Arhitektonski fakultet u Beogradu. Za posmatrani period od 2010. do 2014. godine Soroševa fondacija je dala ukupno 379,4 miliona dinara, 111.513 evra i 17.716 dolara – sve zajedno nešto više od 393 miliona dinara.

Vest o ovom "curenju" prvi je objavio "Vladin nezvanični službeni glasnik" – "Informer". "Soroš za haos u Srbiji dao skoro četiri miliona evra!", glasio je naslov. Zanemarićemo fakat da je ovih "skoro četiri miliona evra" isto tako tačno kao što je prošlogodišnja uplata za porez

Istraga poturica: Artiljerijska priprema za juriš na bolji deo srpske javne scene

Navikli smo mi da nam olos hukće za vratom, da preti, hoće i da udari i da baci bombu, ali smo, verovatno naivno, mislili da je to prošlo s prošlim vekom. Kad, ne lezi vraže

Željka Mitrovića od 500 miliona dinara bila "skoro pet miliona evra", i pratimo šta "Informer" piše dalje: "Najveći deo, gotovo dve trećine tog novca, isplaćen je tokom 2013. i 2014. godine, dakle posle dolaska Aleksandra Vučića na vlast. I iako Soroš novac zvanično uplaćuje za 'razvoj demokratije' i 'unapređenje civilnog društva', jasno je da su milioni gotovo isključivo namenjeni za urušavanje Srbije kao države i dovođenje na vlast američkih marioneta!", dodajući da "u interesu javnosti" objavljuje kompletan spisak "Soroševih plaćenika u Srbiji".

ATMOSFERA LINČA

Animozitet prema medijima i NVO koje dobijaju stranu pomoć nema samo "Informer" – deluje da su takvi sentimenti dominantni duž cele vertikale vlasti, od premijera Aleksandra Vučića pa naniže, što se automatski prenosi i na najuticajnije medije. Jedan od najglasnijih u ovoj istrazi "stranih plaćenika" jeste narodni poslanik Vladimir Đukanović, koji svakodnevno vodi emisiju na TV Kopernikusu, i upravo su NVO i mediji veoma česta tema njegovih glasnih razmišljanja. Ujedno, još od vremena Slobodana Miloševića – a tadašnje "vrednosti" sve brže i lakše ponovo postaju mejnstrim – NVO i nerežimski mediji bili su bukvalno progonjeni upravo pod optužbom da su strani plaćenici. U takvoj atmosferi stalnih napada, koji, ponovićemo, kreću sa vrha vlasti, dovoljno je objaviti spisak "stranih plaćenika" i sumu novca koju su dobili, pa da situacija postane još gora.

Par dana nakon "Informera", tekst o procurelim dokumentima iz Soroševe fondacije objavljuje i "Politika". Tekst piše Jelena Popadić, koja je krajem 2015. i početkom 2016. imala čitav niz tekstova posvećenih temi "Putevi američkog novca u Srbiji", objavljujući koji mediji i nevladine organizacije dobijaju američku pomoć: "Nakon izborne pobede SNS-a, civilno društvo zadržalo je uticaj na vlast, a premijer Aleksandar Vučić se sastajao nekoliko puta sa njihovim predstavnicima i isticao značaj saradnje nevladinog sektora i države. Nakon demokratskih promena, mnoge organizacije civilnog društva počele su da se finansiraju ne samo od stranih donacija već i iz budžeta. Jedna od njih je i Nacionalna alijansa za »

"Politici" je, pod vođstvom Ljiljane Smajlović, pripala neslavna uloga da pod firmom istraživačkog novinarstva prepisuje sa raznih sajtova većinom javne podatke o tome ko je, kada i koliko novca dobio od stranaca, a kad se "Politika" povukla iz ove novovekovne istrage poturica, našlo se hadžija da tu rabotu nastave.

Neki su zapeti kao puške, a što su zapetiji to su gluplji. Sve udvarajući se niskim strastima pokazuju da nemaju poverenja u državu koju tobož brane: onaj ko veruje da se sa par miliona evra ili dolara može izazvati haos u Srbiji, slab je rodoljub i pun je neverice prema Vučićevoj tvrdnji da nam nikad nije bilo bolje u novijoj istoriji.

Nije za odbacivanje ideja da se uvede registar "stranih agenata", onih koji primaju novac iz inostranstva, pod uslovom da se uvede registar i "domaćih plaćenika" pod istim uslovima, a prvi da bude – transparentnost.

"Vreme" se u tim igrama rodoljublja pominje po zasluzi. Dakle, sve je tačno što piše, samo što ništa ne piše. Dobili smo od Fondacije za otvoreno društvo nešto preko dva miliona dinara za projekat "Obrazovanje za 21. vek", a vidimo da je i Aleksandar Vučić to prepoznao kao jedan od prioriteta srpskog društva i da će, ko god i kako god bude vodio ove poslove, bazične podatke i dobre ideje naći u realizaciji ovog projekta. Do bola je smešno što nas na stub srama, kao izazivače haosa, razapinju oni koji se obrazovanjem bave samo kad im policija dojavi da je uhapšen profesor pedofil.

Od Evropske unije dobili smo novac za projekat koji istražuje nasilje u porodici, što i ova vlada prepoznaje kao jedan od važnih društvenih problema. Naše istraživanje o pravnim pretpostavkama da se pojava suzbije potpuno je potvrđeno najavom da je vlada pripremila set zakona koji će napokon odgovoriti na Istanbulsku konvenciju. Samo, dobre ideje, mahom pomenute u našim tekstovima, kasne zbog zastoja u formiranju vlade.

Kao i u prvom slučaju, smešno je, ili pre žalosno, da nas zbog novčane podrške ovom projektu razapinju oni koji se tom temom bave samo kad neki Gastoz izudara ženu. To – profesor pedofil, učiteljica lezbejka, bilo koji oblik makljaže u estradnom horu – povećava tiraž i gledanost, a ozbiljna analiza tih fenomena u kontekstu potreba srpskog društva mora biti projektno finansirana od stane srpske države ili donatora sa strane.

Navikli smo mi da nam olos hukće za vratom, da preti, hoće i da udari i da baci bombu, ali smo, verovatno naivno, mislili da je to prošlo s prošlim vekom. Kad, ne lezi vraže. Povampirili se isterivači duhova, piskaraju i otvorena pisma javnosti, sastavljaju spiskove nepodobnih, rang-liste izazivača haosa, bahato mrsomude, od nepoštenja i neznanja prave vrlinu i što je najgore – izgleda da imaju podršku vlasti.

Moje iskustvo u javnim poslovima nije malo. Verujte mi, sve to liči na artiljerijsku pripremu za odsudnu bitku ovih koji su nas sad zajahali i koji će, kad dođe taj trenutak, pokušati da poništе ono malo preostalih medija koji se časno drže i nevladin sektor koji odoleva sirenskom zovu pretvore u neki od vladinih servisa. ¶

lokalni i regionalni razvoj (NALED), organizacija koja okuplja moćne privrednike i opštine koji joj uplaćuju godišnje članarine a one iznose najviše dve hiljade evra. Upravo je NALED dobio 7,3 miliona dinara od Džordža Soroša za izdavanje sertifikata opštinama sa povoljnim poslovnim okruženjem. Ovo je najveća pojedinačna uplata koja se može videti na spisku Soroševih donacija Srbiji na sajtu 'Di-Si liks'", piše novinarka "Politike" Popadić.

Iz nekog razloga, ona je propustila da vidi da se odmah iznad donacije NALED-u nalazi veći grant – Centar za primenjene evropske studije (CPES) dobio je za "podršku institucionalnom razvoju i redovnim programskim aktivnostima" 11,3 miliona dinara. Iz nekog drugog razloga, deluje da je i "Informeru" i "Politici" promaklo da procurela tabela sa odobrenim donacijama ne obuhvata samo period 2010–2014, već da se u skrivenim (*hidden*) ćelijama tabele nalazi kompletna lista i onih koji su primili donaciju Soroševe fondacije od 2000. godine. A na toj listi se nalaze i Narodna biblioteka Srbije, Republičko javno tužilaštvo, razna ministarstva (pravde, prosvete i sporta, rada i socijalne politike, finansija, zdravlja, za ljudska i manjinska prava), fakulteti, mediji, nevladine organizacije i pojedinci. Kada pogledamo ovu proširenu listu, najveće donacije dobili su Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje Izvršnog veća AP Vojvodine (82,7 miliona 2002. godine), B92 u dva navrata (57,3 + 20 miliona 2009. i 2010. godine), Nacionalna služba zapošljavanja (37,6 miliona 2009) i Ministarstvo rada i socijalne politike (33,6 miliona 2010. godine). Tu je i G17 plus, koji je više puta dobio donaciju – 2002. godine ona je iznosila 2,9 miliona dinara.

Iz SAD u Srbiju je tokom 2014. i 2015. stiglo više od 61 miliona dolara pomoći, najviše za civilno društvo (6,2 miliona dolara), razvoj poslovanja (više od 5,5 miliona) i reformu sudstva (skoro 5 miliona dolara)

EVRI, DOLARI I ŠVAJCARCI ZA STARE ZNANCE

Potpuno je validan argument da finansiranje treba da bude transparentno, kako bi se znalo ko stoji iza uloženog novca i čiji su interesi u igri – upitan može biti samo odabrani momenat. Između ostalog i zbog toga su "Politikini" tekstovi Jelene Popadić, ali i Višnje Aranđelović ("Evri za stare znance" iz jula ove godine), podigli veliku prašinu u javnosti.

Međutim, šta se dešava na makroplanu? Soroš je dao skoro 400 miliona dinara za period od pet godina, ali kakva je situacija na nivou cele zemlje? Ako ukrstimo podatke o tome kako se finansira država Srbija i vlada koja je vodi sa tabloidnom retorikom, neki zamišljeni "Kontra-Informer" mogao bi da objavi sledeće naslove: "Za koga radi vlada?", "Stotine miliona evra stižu u Srbiju sa Zapada svake godine za stvaranje haosa!", "Ministarstvo unutrašnjih poslova dobilo pet miliona evra od Švedske!", i sve tome slično.

Budžet Republike Srbije za 2016. godinu, osim poreskih i neporeskih prihoda i zaduživanja, očekuje i skoro 11,4 milijarde dinara od donacija – prema kursu od utorka, 23. avgusta, to je 92,1 milion evra. Prema podacima delegacije Evropske unije u Srbiji, od 2001. do maja 2015. godine EU je Srbiji dala više od tri milijarde evra bespovratnih sredstava, u čitavom nizu oblasti – od poljoprivrede i životne sredine do vladavine prava i reforme javne uprave. Osim toga, bilateralne donacije iz EU od 2000. godine iznose dodatnih tri milijarde evra. Od 2007. pa do danas, svake godine Srbija preko IPA fondova (*Instrument for Pre-Accession Assistance* – Instrument za pretpristupnu pomoć) dobija oko 200 miliona evra. U 2014. godini najveći prioriteti programa IPA bili su sektor demokratije i upravljanja, vladavina prava i osnovna prava, energetika, obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika. Dakle, ubedljivo najveći "strani plaćenik" u zemlji je zapravo Vlada Republike Srbije.

Prema podacima USAID-a, iz Sjedinjenih Američkih Država u Srbiju je tokom 2014. i 2015. stiglo više od 61 miliona dolara pomoći, najviše za civilno društvo (6,2 miliona dolara), razvoj poslovanja (više od 5,5 miliona) i reformu sudstva (skoro pet miliona dolara). Sa druge strane, podaci Informacionog sistema za koordinaciju razvojne pomoći u Republici Srbiji (ISDACON – *Intersectoral development assistance coordination network*) pokazuju da je tokom prethodne dve godine Vlada Srbije primila više stotina donacija od različitih zemalja, organizacija i ustanova. Pomoć se odnosila na mnoge oblasti života u koje bi država trebalo sama da ulaže, ali za to nije bilo para – na vladavinu prava, reformu krivičnog zakonodavstva, podršku interno raseljenim licima sa Kosova, održivi razvoj u Južnoj Srbiji, reformu javne uprave, integrisani sistem upravljanja čvrstim otpadom i još mnogo toga. U 2014. pristiglo je skoro 160 donacija – iz EU, SAD, Švajcarske, Švedske, Norveške, Japana, Kine, Francuske, ali i iz OEBS-a i Ujedinjenih nacija. Sabirajući samo (započete i završene) donacije vrednije od milion evra, dolazi se do brojke od 173 miliona evra za 2014, pri čemu postoji još nekoliko desetina donacija manjih od milion evra. U ISDACON-u u donacije računaju i tzv. meke kredite – sa dugačkim grejs periodom i rokom plaćanja – pa je na spisak za 2014. "upala" i milijarda dolara kredita iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, kao i više od 370 miliona evra kredita od Svetske banke za sanaciju od poplava i podršku Agenciji za osiguranje depozita. U 2015, nivo započetih i završenih donacija bio je na oko 55 miliona evra (uz već nabrojane zemlje-donatore, tu su još i Nemačka, Luksemburg i Ujedinjeno Kraljevstvo), a najavljeno je još preko 210 miliona evra donacija – ukupno 266,5 miliona evra. Kada je reč o "mekim" kreditima, tu je 365 miliona evra od Evropske investicione banke za poboljšanje kvaliteta putne mreže, mala i srednja preduzeća i unapređenje objekata pravosudnih organa, te dva kredita od Nemačke u ukupnoj vrednosti od 111 miliona evra – za Rudarski basen Kolubara i za program vodosnabdevanja i prečišćavanja otpadnih voda. Svetska banka je tokom 2015. odobrila kredit od 88,3 miliona evra za rešavanje problema preduzeća u restrukturiranju. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

U PRODAJI!
NAPREDNA KNJIGA DRAGOLJUBA ŽARKOVIĆA

Ova knjiga nastala je u pokušaju da se iz ugla komentatora društvenih zbivanja opiše period od 2012. do 2015. godine. To je period uspona Aleksandra Vučića i on je, kako se to kaže, glavni junak ove knjige. Iz stotine i stotine tekstova objavljenih u novinama (pretežno u nedeljniku „Vreme“) bez naknadnog dopisivanja nastala je ova hronika. [...] Knjiga sadrži opis i ocene zanimljivih događaja i ljudi. Zanimljivijih nego što bi autor voleo.

168 strana, format A5, meki povez

Može se nabaviti u redakciji Vremena (radnim danom od 9.30 do 14.30h) **po ceni od 800 dinara** ili u ovim knjižarama:

BEOGRAD

Delfi knjižare 24	Bulevar kralja Aleksandra 146
Delfi knjižare 10, Kod Vuka	Bulevar kralja Aleksandra 92
Apropo	Cara Lazara 10
Bestseler 1	Cetinjska 6
Spirit	Generala Štefanika 21
Via media	Gospodar Jovanova 27
Tačka art	Knez Mihailova 35
Delfi knjižare	Knez Mihailova 40
Cepter	Knez Mihailova 42
Dereta – Knez	Knez Mihailova 46
Bigz školstvo – knjižara 1	Kosovska 37
Delfi knjižare 7, SKC	Kralja Milana 48
Bestseler 2	Kralja Milana 56
Plavi krug	Majke Jevrosime 2
Delfi knjižare 01	Makedonska 12
Delfi knjižare 05	Požeška 118a
Libri	Požeška 128a
Bigz školstvo – knjižara 2	Požeška 136
Delfi knjižare 20, Zira	Ruzveltova 33
Vulkan – Sremska	Sremska 2
Delfi knjižare 02	Stanoja Glavaša 1
Aleksandar Belić, Kolarac	Studentski trg 5
Zlatno runo	Svetogorska 24
Delfi knjižare 06	Terazije 38
Vulkan – KCB	Trg Republike 5
Delfi knjižare 03	Vareška 4, Miljakovac
Delfi knjižare 34	Vase Čarapića 2-4, Meriot
Vulkan – Stadion	Zaplanjska 32
Delfi knjižare 31, AVIV	Živka Davidovića 86

NOVI BEOGRAD

Delfi knjižare 14	Bulevar Mihajla Pupina 121
Vulkan – Ušće	Bulevar Mihajla Pupina 4
Vulkan – Merkator	Bulevar Umetnosti 4
Delfi knjižare 21	Gandijeva 21, Imo centar
Vulkan – Delta siti	Jurija Gagarina 16

BEOGRAD, ZEMUN

Delfi knjižare 29,	Zemun park , Autoput za Novi Sad
Delfi knjižare 16	Glavna 20
Vulkan	Glavna 25

BEOGRAD, MLADENOVAC

Prima	Kralja Petra 1 – 177

ČAČAK

Delfi knjižare 12	Gradsko šetalište bb

GORNJI MILANOVAC

Delfi knjižare 30	Vojvode Milana 4

JAGODINA

Delfi knjižare 28, Vivi Šoping park, Stevana Ivanovića bb

KRAGUJEVAC

Delfi knjižare 13	Kralja Petra 1
Vulkan – Merkator	Bulevar Kraljice Marije 56

KRALJEVO

Delfi knjižare 17	Omladinska 37

KRUŠEVAC

Delfi knjižare 23	Mirka Tomića 89

LOZNICA

Svet knjiga	Trg Jovana Cvijića 3

NIŠ

Delfi knjižare 9, Kalča	TC Kalča
Delfi knjižare 15	Voždova 4
Vulkan – Merkator	Vizantijski bulevar 1
Vulkan – Forum	Obrenovićeva 42

NOVI SAD

Vulkan – Merkator	Bulevar oslobođenja 102
Bulevar buks	Bulevar oslobođenja 60
Delfi knjižare 25, Big C	Sentandrejski put 11
Solaris	Sutjeska 2, TC Spens
Delfi knjižare 4	Zmaj Jovina 12
Most Prometej	Zmaj Jovina 22
Vulkan	Zmaj Jovina 24

PANČEVO

Delfi knjižare 18	TC Aviv , Miloša Obrenovića 12
Kulturni centar Pančevo	Vojvode Živojina Mišića 4
Riznica	Radomira Putnika 6

POŽAREVAC

Delfi knjižare 26	Stari korzo 2

RUMA

Konan – Đuro Šušnjar	Veljka Dugoševića 157

SREMSKA MITROVICA

Delfi knjižare 08	Trg Svetog Stefana 32

SUBOTICA

Gradska knjižara “Danilo Kiš”, Rudić 2

Delfi knjižare 22	Korzo 9
Delfi knjižare 35	Segedinski put 88

ŠABAC

Sova	Trg Đačkog bataljona 15

UŽICE

Delfi knjižare 27	Trg Svetog Save 46

VALJEVO

Delfi knjižare 11	Kneza Miloša 33

VRŠAC

Delfi knjižare 33	Trg Svetog Teodora Vršačkog 5

ZAJEČAR

Kaligraf	Svetozara Markovića 26

ZRENJANIN

Delfi knjižare 32 – AVIV	Bagljaš Zapad 5

Otvorena pisma Željka Mitrovića

Izađi na crtu

Poslednje otvoreno pismo Željka Mitrovića, upućeno Džordžu Sorosu koji finansirajući nevladine organizacije i medije, prema izveštavanju Pinka i "Informera" pravi haos u Srbiji – deo je državnog projekta, odnosno zvanične politike. Upravo na način na koji je projekat bio navodni državni udar protiv premijera Vučića, zavera da se obori Vlada Srbije, za vreme premijerove posete Kini

Otvorena pisma koja potpisuje Željko Mitrović, a izražajno i s razumevanjem čitaju voditelji TV Pink u udarnim terminima informativnog programa, nisu ni za sprdnju ni za preziranje. Posmatranje medijsko-stranačke kamarile režima Aleksandra Vučića s olimpijskih visina i zamajavanje potresnim pričama o tabloidizaciji Srbije zamagljuje prostu činjenicu da to više odavno nije samo tabloidni projekat.

Ovo poslednje otvoreno pismo Željka Mitrovića, upućeno Džordžu Sorosu koji finansirajući nevladine organizacije i medije, prema izveštavanju Pinka i "Informera" *pravi haos u Srbiji* – deo je državnog projekta, odnosno zvanične politike. Upravo na način na koji je projekat bio navodni *državni udar* protiv premijera Vučića, *zavera da se obori Vlada Srbije*, za vreme premijerove posete Kini, kad su se na noge digli svi ministri, zaklinjući se na vernost, a ministar odbrane Gašić rekao da je vojska spremna da čuva premijera.

Mitrovićevi obračuni s raznim svetom koji mu se zamerio u životu, u epistolarnoj formi, izlaze u novinama Dragana J. Vučićevića, a urednik "Informera" dolazi u jutarnji program na TV Pink da elaborira svoju naslovnu stranu, sveže odštampanu. Lako je sve to strpati u onaj koš "manipulacije biračkim telom" preko tabloidnih medija s kojima ova vlast šuruje i dobrano koristi ali i "trpi" sirota, njihovu ulizičku politiku, sve zarad pustog rejtinga i političke propagande koju tandem Mitrović&Vučićević tako uspešno širi među pristalicama Aleksandra Vučića.

Elem, takvo medijsko šarlatanstvo odavno nije više samo pitanje tabloidnog marifetluka između Pinka i "Informera", ili prosta reciklaža političkog đubreta iz koje nastaje još smrdljiviji kompost kojim se danonoćno prska po javnosti Srbije. Nego, nešto je malo drugačije. Kad se Željko Mitrović nameri na Sorosa pa mu se pismo o Sorosovom "finansiranju haosa" nađe na stranicama lista "Politika", e to onda ne deluje kao šala, kako je već rečeno, ugrubo i ukratko – to već liči na državnu stvar.

DVOLIČNA POLITIKA

Dakle, kad nevladin sektor i mediji u Srbiji od Džordža Sorosa i drugih zapadnih finansijera dobiju bespovratna sredstva za projekte, onda su to dobili kao *izdajnici* i *zapadni plaćenici* za "destabilizaciju" Srbije i "pravljenje haosa". Za četiri godine četiri miliona evra od Sorosa, "sitniš" što bi kazao Mitrović. Međutim, kada Aleksandar Vučić izjavi da je Srbija od 2001. godine od EU u bespovratnim sredstvima dobila tri milijarde evra, onda su to "ulaganja u Srbiju", a ne novac za destabilizaciju Srbije. Tačnije, sve dosadašnje postpetooktobarske vlade, njihova ministarstva i lokalni nivoi vlasti koji su od EU i SAD proteklih 15 godina dobijali bespovratna sredstva nisu zapadni plaćenici, izdajnici i rušitelji Srbije, bože sačuvaj! Evroatlantske donacije, tako, u milijardama evra, obavezuju na članstvo u EU "kao strateško opredeljenje Srbije", ponovio je premijer Vučić i u svom ekspozeu nedavno. Ali ništa nije kazao o vojnoj donaciji Rusije Srbiji, na šta će nas ona obavezati?

Pitanje za Aleksandra Vučića, a ne za Željka Mitrovića, jeste: po kom su to kriterijumu zapadna bespovratna sredstva medijima i civilnom društvu pretnja Srbiji, a zapadne donacije bolnicama, policiji ili vojsci nisu pretnja Srbiji? Pa čiji su to mediji i čije je to civilno društvo?

Ako režimski tabloidi i premijerovi ružičasti trbuhozborci tvrde da je novac koji se sa Zapada investira u medije i civilno društvo u Srbiji usmeren protiv države, zašto, poput Putina, Aleksandar Vučić ne smisli zakon prema kojem će moći da zabrani rad nevladinim organizacijama koje smatra neprihvatljivim? Ukoliko misli ili ne daj bože dokaže da neka od NVO predstavlja pretnju za bezbednost i ustavne temelje države, lepo joj zabrani rad, uhapsi koga treba, proteraj iz zemlje? I završi jednom tu priču i s Natašom Kandić i Borkom Pavićević i Sonjom Biserko i Jelenom Milić i Romkinjama koje žele da se pitaju

POŠILJALAC: Željko Mitrović na jahti zbog koje je pisao otvoreno pismo državi Hrvatskoj
Foto: Ante Čizmić

o odlukama koje se tiču njihovog zdravlja, i mnogima drugima, posebno fotografima i mladima iz selâ na jugu Srbije, i svim ostalim plaćenicima i njihovim projektima sa "Informerovog" spiska koji valjda svojim aktivizmom prave haos u Srbiji i prete bezbednosti države? U onom Putinovom zakonu o nevladinim organizacijama zaprećena je kazna od šest godina zatvora i proterivanje iz zemlje za sve NVO koje narušavaju bezbednost države. Ovakav bi zakon Vučiću prošao glatko u Skupštini i pitanje je zašto to ne uradi? Bilo bi poštenije. Umesto toga, civilno društvo, nevladini mediji i svi koji se usude na javnu kritiku režima služe kao otvorena meta u premijerovoj predstavi o destabilizaciji zemlje, za čiju produkciju je zadužena medijsko-stranačka mašinerija koju predvode Mitrović&Vučićević.

SAMOINICIJATIVNO ILI PO DIKTATU

Namnožila se ta Mitrovićeva pisma i saopštenja poslednjih meseci i godina Saši Jankoviću, Saši Raduloviću, listu "Danas", opoziciji posle izbora, Aleksandru Rodiću ("Kurir")... Šta znači biti Mitrovićeva meta u njegovim ličnim i politički angažovanim ofanzivama, okusili su i Dragan Đilas dok je bio gradonačelnik u naprednjačkoj Srbiji, Veselin Simonović, bivši glavni i odgovorni urednik "Blica", profesor Čedomir Čupić, a u medijskom ratu Mitrović je bio ljut i na državu Hrvatsku kad mu je zaplenjena jahta. Šta zajedničko imaju Đilas, Simonović i Čupić? Ništa. Posredi su uvek razlozi lukrativni, kratkoročno ili dugoročno. Drugo je pitanje da li Mitrović piše samoinicijativno i svojeručno ili po diktatu. Kako kad, reklo bi se. Ali, svejedno, za razumevanje otvorenih pisama i saopštenja Željka Mitrovića dosta je važno, za sadašnje i buduće vlastodršce u Srbiji, na ovom mestu citirati Miru Marković. Može biti da nije govorila istinu, ali niko od viđenijih julovaca nije je demantovao, a iz današnje perspektive njeno uputstvo i iskustvo deluju u najmanju ruku – razložno.

Taj je čovek, prema rečima Mire Marković, u JUL-u umeo da "samoinicijativno" obavi neke stvari, kao što je recimo celokupan marketing za prvi Kongres JUL-a 1998. Scensku sliku sednice sam je kreirao i finansirao iako mu to niko nije ni tražio. Posle, na kraju Kongresa, na monitoru se nije pojavilo njegovo ime među kandidatima za članove Glavnog odbora i on je "odjurio kući sav očajan", piše Mira Marković u svojoj knjizi *Destierrada e imperdida* (*Prognana i neizgubljena*). Posle ga je utešila, objasnila da je to bila nedopustiva greška dok je on nabrajao šta je sve učinio za JUL. Zatim ga je odvela na neku večeru na Adi, s mužem Slobodanom "i drugovima", a već sutradan svi mediji su objavili i njegovo ime među kandidatima za članove GO. Posle mesec dana, Mitrović je postao direktor Centra za marketing JUL-a. Bio je sav egzaltiran, piše Mira Marković, po ceo dan bi trčao od Pinka do Direkcije JUL-a.

Iz ovih sećanja Mire Marković dva su detalja dragocena. Prvi, da je Mitrović neke stvari za stranku radio "samoinicijativno" i "da mu to niko nije tražio". I drugi, da je Mitrović svemu pristupao s neskrivenom egzaltiranošću i požrtvovanim aktivizmom: "Ja i sada mislim da je bio iskreno srećan što je mogao to da radi", seća ga se Mira Marković iz tog perioda. Za vreme četvorogodišnjeg Mitrovićevog pregalaštva u JUL-u, narastala je i njegova ružičasta turbo-folk imperija, a Željko je, piše njegova bivša šefica, "materijalno, statusno i profesionalno postao sasvim drugi čovek", "sagradio veliku i modernu vilu na Dedinju za sebe i ogromnu televizijsku zgradu, takođe na Dedinju". Ukratko, svoj aktivizam je umeo da naplati i porodici Milošević i svima posle njih koji su imali vlast i moć u Srbiji. Ili, kako je to napisala Mira Marković u pomenutoj knjizi: "Posle svih ovih godina je jasno – on će se priključiti svakome od koga može imati koristi i distancirače se od svakoga od koga je nema ili smatra da može imati štete", dodajući da slovi kao "veliki prijatelj Aleksandra Vučića, »

Foto: Reuters

Foto: M. Milenković

potpredsednika SNS-a". To je bilo 2012, a danas, 2016, Mitrovićev TV Pink postao je privatni javni servis premijera Aleksandra Vučića, šefa SNS-a.

"ZAPAD NE VOLI JAKE LIDERE"

Bio je i član ratnog štaba JUL-a za vreme bombardovanja 1999, svedoči Mira Marković, posle je "samoinicijativno opremio" i "Press centar JUL-a" i molio je da pozove muža Slobodana da ga vidi. I svi su bili očarani, piše Mira Marković, a naročito ona. Nedugo zatim ulazi u predizbornu kampanju za izbore 2000, kao kandidat za saveznog poslanika. Posle Miloševićevog poraza 24. septembra u roku od tri dana izašao je iz JUL-a, napravio informativni program na Pinku, i brzo potom za "Vreme" (2002) izjavio: "Kad god me pitaju da li smo više tamo ili više ovamo s informativnim programom, uvek objašnjavam da je kod privatnih medija ta stvar usklađena isključivo s interesima kompanije i interesima njenih vlasnika." Iz tih godina ostale su upamćene i dve izjave tadašnjeg premijera Srbije Zorana Đinđića. Prva: "Pogrešna je ideja da branim Televiziju Pink. Ja branim korisnike, građane Srbije. Ako 70 odsto ljudi hoće da gleda Pink, nemam pravo da kažem to je zabranjeno i šund." I ona druga o ordenju i frekvencijama: "Ako je neko bio veoma hrabar u vreme Miloševića, daćemo mu orden, ali ne i nacionalni TV kanal. Kanal će dobiti putem tendera i to na istoj osnovi kao i svi ostali. Žao mi je, ali to je princip demokratije i tržišne ekonomije."

RTV Pink je dobio nacionalnu frekvenciju po principu demokratije u najboljoj veri da frekvenciju neće zloupotrebljavati i da će poštovati pravila profesionalnog izveštavanja te da se neće rukovoditi "interesima kompanije i interesima njenih vlasnika" nego na prvom mestu interesima građana Srbije. Ostalo je više-manje poznato.

Posebno je postao prepoznatljiv princip po kojem funkcioniše Vučićeva medijsko-stranačka kamarila u kojoj su Mitrovićeva saopštenja i Pinkov informativni program jedna od najvažnijih poluga za uzbunjivanje javnosti izmišljanjem *državnih udara* ili bar destabilizacije Srbije i *napada na Vučića* sa Zapada koji ne voli "jake lidere", kako o tome voli da priča omiljeni "ružičasti" analitičar Dragomir Anđelković.

Svejedno da li Aleksandar Vučić mesecima prolongira formiranje vlade pa mu treba valjan razlog za to ili treba ućutkati sve one koji pitaju zašto tužilaštvo i dalje ćuti o bespravnom rušenju pod fantomkama u Savamali i ponašanju nadležnih u prestonici ili denuncirati Inicijativu "Ne da(vi)mo Beograd", mustra je ista. Kao po komandi svi režimski mediji predvođeni Pinkom i "Informerom" horski će objašnjavati da je iza svega pritisak zapadnih centara moći. Eto, ne vole Vučića pa organizuju proteste protiv njega "zbog dve šupe u Savamali", upliću mu se u odluke o sastavu nove vlade, traže svoje ljude, *hoće haos* i *uspostavljanje ambasadorske vlasti*, plaćaju medijske i NVO *izdajnike* da ga destabilizuju.

Otud je i Mitrović pohitao na zadatak i obrušio se na osnivača Fondacije za otvoreno društvo: "Nemam ništa protiv da donirate i pomažete one kojima je to neophodno. Ali, priznaćete, bruka je za jednog tako gigantskog tajkuna i investitora da srpsko civilno društvo ponižava napojnicama nedovoljnim i za jutarnju kafu. Za četiri godine donirali ste četiri miliona evra u stotine različitih medija, nevladinih organizacija, predstavnika civilnog sektora, ali malčice ste udelili i sudijama i tužiocima, zapravo njihovim udruženjima", navodi Mitrović i priseća se vremena kad je Srbija bila "mega otvoreno

Foto: FoNet

Foto: M. Milenković

PRIMAOCI MITROVIĆEVE OTVORENE POŠILJKE: Džordž Soros, Saša Janković, Veselin Simonović i Saša Radulović

društvo": "Ali znam da, kada smo imali mega otvoreno društvo, a to beše onda kada ste vi i vaše investicije u Srbiji bespravno i divlje razvlačili kablove po našoj zemlji, društvo je bilo toliko otvoreno i slobodno da su čak i svi lopovi bili na slobodi. Danas je sve drugačije, Srbija je na dobrom putu, to nisam rekao ja, već Džozef Bajden, Angela Merkel, Vladimir Putin... Srbiju danas ne možete destabilizovati, htedoh reći pomoći, ni sa četiri milijarde, a kamoli sa četiri miloničića i to za četiri godine. Srbi su shvatili da moraju sami pronaći svoj put i izboriti se za njega. Koliko još Srba treba da izgine da bi se ljudi poput vas opametili?"

3,9 MILIONA EVRA

Nekako baš zbog bezmalo četiri miliona evra, tačnije 3,9 miliona evra, zaratio je Mitrović i sa listom "Danas" krajem maja ove godine. Ali ne zbog Sorosova četiri miliona donirana medijima i nevladinom sektoru, nego državna četiri miliona kojima je država kreditirala Pink u trenutku kad je ta medijska kuća bila u dugovima od oko 3,5 miliona evra. Naime, u ovom beogradskom dnevniku objavljen je tekst Centra za istraživačko novinarstvo (CINS) čiji su novinari došli do podataka o dva ugovora koja je Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza (AOFI) sklopila sa firmom Pink International Company, emiterom Pink televizije: "Prvi ugovor pokazuje da je u avgustu 2014. godine AOFI Pinku izdao garanciju do iznosa od 2,5 miliona evra u korist AIK banke. Drugi ugovor sklopljen je nekoliko meseci kasnije, u decembru. Pink tada od AOFI-ja dobija kredit od 1,4 miliona evra, kojim je omogućeno finansiranje ugovora ove firme sa preduzećima BH Telecom iz Sarajeva i MTEL iz Podgorice. Tokom 2014. godine Pink se pojavljuje na listama Poreske uprave kao jedan od najvećih poreskih dužnika. U trenutku kada je sklapan ugovor o garanciji, odlaganje plaćanja jednog dela duga još nije bilo odobreno, pa ostaje nejasno kako je ova kompanija ispunila uslov AOFI-ja po kojem njeni klijenti ne smeju da imaju poreska dugovanja", piše u tekstu CINS-a, koji je došao do podatka da je na dan 31. decembra 2014. Pink ukupno dugovao nešto više od 3,5 miliona evra, a drugi Ugovor o kreditu s AOFI-jem je sklopljen 10. decembra iste godine. U tom ugovoru "Pink potvrđuje da su svi podaci, izjave i dokumentacija dostavljeni AOFI-ju tačni, između ostalog i podaci koji se odnose na to da redovno izmiruje svoje poreske i druge obaveze prema državnim organima".

Mitrovićev odgovor je bio, kao i obično, pamfletskog karaktera, objašnjavao je ono što i nije bilo sporno, a voditelji Pinka su ga čitali s razumevanjem i izražajno: "Prvo, televizija Pink na današnji dan ne duguje po dospelim obavezama nijednoj banci, niti bilo kojoj drugoj finansijskoj instituciji, uključujući i AOFI nijedan evro. Drugo, komercijalni revolving kredit koji je Pink imao u AOFI-ju od 3,9 miliona evra, a koji vi pominjete u vašem tekstu u celosti sa pripadajućim kamatama, vraćen je 23. marta 2016. godine."

Novinari CINS-a su istražili da je država preko svoje Agencije za osiguranje i finansiranje izvoza kreditirala Pink u trenutku kad je ta medijska kuća bila u dugovima od oko 3,5 miliona evra. Što znači da Pink u trenutku sklapanja ugovora sa AOFI-jem nije ispunio osnovni uslov – da redovno izmiruje svoje poreske i druge obaveze prema državnim organima.

Egzaltirani aktivizam košta. Pitajte Miru Marković. ¶

ZORA DRČELIĆ

Oproštajni valcer

Poseta potpredsednika SAD Džozefa Bajdena Beogradu i Prištini bila je ohrabrujuća za Vučića, ali odnosi Srbije i Amerike ostaju u osnovi – nepromenjeni

Ako je među posetiocima Skadarlije prošlog utorka bilo pravih turista, a ne samo prikrivenih pripadnika obezbeđenja, verovatno su se grdno iznenadili kada su videli premijera Aleksandra Vučića i potpredsednika Sjedinjenih Američkih Država Džozefa Bajdena kako gaze po kaldrmi. Bajden je herojski odslušao pesmu koju su mu otpevali kostimirani zabavljači, nakratko zaigrao sa umetnicom i od uličnog prodavca kupio opanke za suprugu. Pre toga je, tokom svega par sati koliko je boravio u Beogradu, stigao da porazgovara sa Vučićem i predsednikom Tomislavom Nikolićem i da potpiše novi sporazum SAD i Srbije o ekstradiciji. Zatim je američkim vojnim helikopterom "činuk" odleteo za Prištinu, gde je ostao dva dana, a zatim nastavio oproštajnu evropsku turneju posetom baltičkim državama i na kraju Turskoj. To što je odlazeća administracija predsednika Baraka Obame prilikom planiranja turneje zaobišla srce Starog kontinenta i usredsredila se na rubna i potencijalno krizna područja liči na pokušaj Vašingtona da poruči Evropi da nije zaboravljena, mada su se transatlantske veze tokom osmogodišnje Obamine vladavine prilično olabavile. Kada je o Balkanu reč, međutim, poruke koje je Bajden uputio Beogradu i Prištini nagnale su mnoge, pogotovo vlastima naklonjene beogradske analitičare, da zaključe da je došlo do promene kursa i da Srbija odsad može da računa na veću naklonost SAD, pogotovo kada je reč o Kosovu. To je u najboljem slučaju samo delimično tačno, ali da vidimo šta je Bajden stvarno rekao.

Najpre, Vučić je dobio nedvosmislene pohvale za svoje "liderstvo" (*leadership*) u stabilizaciji i pomirenju u regionu, što je odmah protumačeno kao packa Zagrebu, iz koga poslednjih meseci stižu neprestane kritike na račun navodno velikosrpske politike Beograda. To je gotovo izvesno preterivanje, jer se ovaj rogobatni termin koji je u diplomatski žargon ušao iz kurseva za menadžment poslednjih godina raubuje do besvesti i obavezno uvršćuje u gotovo sva formalna saopštenja nakon zvaničnih susreta, pa ga ne bi trebalo preozbiljno shvatiti. Sem toga, premijer Srbije je dobio ohrabrenje za nastavak evropskih integracija i procesa normalizacije odnosa sa Prištinom, ali i ovo spada u domen očekivanog i ne predstavlja nikakvu promenu u odnosu na dosadašnju politiku SAD.

Sporazumom o ekstradiciji, koji je u stvari jedini konkretan rezultat Bajdenove posete Beogradu, proširen je sličan sporazum koji je Srbija sa Amerikom sklopila još davne 1901, pa on sada obuhvata i niz "novijih" krivičnih dela, kao što su terorizam, korupcija itd. Potpisivanje ovog sporazuma bilo je, međutim, najavljeno još 2011. godine, za vreme vladavine Demokratske stranke, pa to što je

OPANCI I OBOJCI: Bajden u Beogradu i Prištini
Fotografije: AP

ono tek sada realizovano ne treba tumačiti kao bogzna kakav uspeh.

O čemu je Bajden razgovarao sa Vučićem iza zatvorenih vrata možemo samo da nagađamo, ali treba konstatovati da između prve posete američkog potpredsednika Beogradu 2008. i ove oproštajne nije došlo do vidljivog napretka u vezi sa dva pitanja na kojima Amerikanci uporno insistiraju: ubistvo braće Bitići, američkih državljana čija su tela nađena u masovnoj grobnici u policijskoj bazi u Petrovom Selu, i paljenje američke ambasade 2008. Iz ove vlade, kao i iz prethodnih, povremeno su stizala obećanja da će ovi slučajevi biti rešeni, ali su do danas ostala neispunjena.

ŠTAP ILI ŠARGAREPA

Bajdenova poseta Kosovu, koja se produžila na cela dva dana, bila je mnogo zanimljivija. Iako su se utrkivali u izlivima zahvalnosti visokom gostu što je, još kao senator, odlučno podržavao NATO bombardovanje SR Jugoslavije 1999, mnogi su se našli zatečeni tvrdim Bajdenovim stavom o tome da Priština bez odlaganja mora da omogući formiranje Zajednice srpskih opština (ZSO) i da ratifikuje demarkaciju granice sa Crnom Gorom. "Želim da potpišete sporazum sa Crnom Gorom. To je fer dogovor i to će imati pozitivan uticaj na region, kao i Zajednica srpskih opština. Neke odluke se moraju pogurati, ali teške odluke će uroditi plodom. Ratne rane su još sveže, ali Kosovo treba da ide napred ka zajedničkoj budućnosti i jednakim pravima za sve građane", rekao je Bajden posle razgovora sa kosovskim predsednikom Hašimom Tačijem. On je zatim upozorio kosovske lidere da bi mogli da ostanu bez podrške SAD i nađu se u izolaciji ako nastave da kasne sa sprovođenjem preuzetih obaveza.

Oba ova pitanja su vrlo nezgodna za kosovskog predsednika, jer je praktično cela opozicija ujedinjena u otporu da se pomenuti dogovori sprovedu. Tvrdeći da ZSO znači *de facto* podelu Kosova, pokret "Samoopredeljenje" je prethodnih meseci organizovao nasilne proteste protiv formiranja ZSO, u čemu je imao podršku ne samo ostalih opozicionih stranaka već i nekih poslanika Tačijeve stranke. Kada je reč o Crnoj Gori, opozicija tvrdi da je sporazumom o utvrđivanju granice, koji je potpisan još pre godinu dana ali dosad nije ratifikovan, od Kosova otuđeno 8000 kvadratnih metara, što po njima ne predstavlja ništa manje nego izdaju. Novi protesti opozicije zbog razgraničenja zakazani su za 1. septembar, na dan kada kosovska skupština treba da glasa o ratifikaciji, a na osnovu prethodnih iskustava može se predvideti da će suzavac ponovo "raditi" kako ispred skupštinske zgrade tako i u njoj.

Da stvar bude gora, svega nekoliko dana nakon Bajdenovog odlaska, u dvorište Radio-televizije Kosovo bačena je bomba koja je oštetila satelitske tanjire. Odgovornost je preuzela dosad nepoznata organizacija "Rugovci" (nazvana po Rugovskoj klisuri koja se nalazi u pograničnoj zoni), koja je zapretila novim i ozbiljnijim napadima ako se sporazum ratifikuje. Ista organizacija je već izvršila sličan napad na kuću predsednika državne komisije koji je sporazum potpisao.

Amerikancima je, međutim, važno da se granica utvrdi, jer bi ostavljanje ovog pitanja otvorenim moglo da omete najavljeni prijem Crne Gore u NATO.

Vrhunac Bajdenove posete trebalo je da bude otkrivanje spomenika njegovom sinu Bou, koji je kao oficir američke vojske bio na Kosovu 2001. godine, a prošle godine je iznenada preminuo od raka mozga. Domaćini su i jednu deonicu auto-puta u blizini baze Bondstil nazvali po potpredsednikovom sinu, što je Bajdena očigledno dirnulo, ali ga nije sprečilo da ponovi "ohrabrivanje" kosovskih lidera da poštuju međunarodne obaveze. Usput se osvrnuo na korupciju koja je, kako je rekao, "rak-rana koja ometa razvoj mlade države". Da je Bajden bio svestan da se na Kosovu trenutno vodi istraga zbog korupcije i brojnih malverzacija prilikom izgradnje pomenutog auto-puta, uključujući i deonicu nazvanu po njegovom sinu, verovatno bi izabrao neku drugu metaforu.

Bilo bi, međutim, preuranjeno ako bi se poruke američkog potpredsednika upućene kosovskom rukovodstvu tumačile kao uvertira za odustajanje od podrške Prištini i, shodno tome, odustajanje od pritiska na Beograd da prihvati nezavisnost Kosova. Najpre, slične pretnje izolacijom stizale su iz Vašingtona i ranije, kada su kosovski političari "vukli noge" sa donošenjem zakona o formiranju specijalnog suda za zločine OVK ili kada su najavljivali bojkot briselskog dijaloga, i uvek su davale rezultat. U stvari, moglo bi se reći da Bajdenove poruke na neki način predstavljaju podršku Tačiju, jer mu daju alibi da izađe pred opoziciju i kaže da nema izbora nego da uradi ono što mu je rečeno.

Imajući sve to u vidu, nije sporno da Vučić ima razloga da bude zadovoljan rezultatima Bajdenove posete, a naročito činjenicom da je za razliku od nekih ranijih situacija ovog puta čvrgu dobio neko drugi, ali i da su priče o resetovanju odnosa i promeni američke politike na Balkanu neosnovane. U stvari, realne su taman onoliko koliko je realan boemski karakter Skadarlije, koja je odavno samo zamka za turiste, ili autentičnost dame sa kojom je Bajden plesao, inače glumicom poznatom po ulozi u seriji "Kursadžije".¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Šta je ostalo posle Tasovca

Umesto da stane u odbranu dosledne primene zakona, ravnopravnih tržišnih uslova, poštovanja etičkih i profesionalnih standarda, i da učini sve što može kako bi omogućio rad medija u javnom interesu, Ivan Tasovac se saginjao kada je trebalo da digne glavu, ćutao kada je trebalo da govori, a govorio kada bi mu bolje bilo da ćuti

Teško da je ijedan ministar kulture i informisanja došao na tu poziciju praćen s toliko poštovanja i odobravanja koliko je Ivan Tasovac imao pri ulasku u Vladu Srbije 2013. godine. Tri godine kasnije, može se reći da u istoriji teško da ima ministra kulture i informisanja koji je s tog mesta otišao uz veću tišinu, pomirenost i ogorčenost istih tih koji su mu se na početku onoliko obradovali i u njega onoliko verovali.

Kada su u pitanju mediji, donedavni ministar iza sebe je ostavio skoro pa pustoš: praktično nijedna stvar koja se u toj oblasti dogodila u poslednje tri godine, nije mu na čast. Ipak, ono što ga čini posebno odgovornim nije činjenica da se sve to dogodilo baš za njegovog vakta: pozicija mu je bila takva da na mnogo toga nije ni mogao konkretnije da utiče. Pre i iznad svega, Tasovac je odgovoran zato što je ćutao na sve što se odvijalo oko njega i što nije imao dovoljno hrabrosti i mudrosti da se usprotivi samovolji Aleksandra Vučića.

Zahvaljujući tome i onome što je ostavio iza sebe, njegovog naslednika Vladana Vukosavljevića sa zebnjom očekuju oni koji se iole razumeju u medije i čitanje ministarskih biografija. Jer, ako je jedan ugledni umetnik i menadžer, za kakvog je Tasovac važio, u Vučićevoj blizini vrlo brzo izgubio orijentaciju i transformisao se u poslušnika, šta uopšte može da se očekuje od čoveka koji važi za konzervativnog, desničarski orijentisanog i premijeru bliskog čoveka? No, o tom potom – kad Vukosavljević konačno progovori i na delu pokaže "od kakvog je štofa pravljen".

PODMETANJE LEĐA I SLAMANJE KIČME

Tasovac i njegovi saradnici najviše su se busali u prsa zbog usvajanja Zakona o javnom informisanju i medijima, Zakona o elektronskim medijima i Zakona o javnim servisima. Posle niza peripetija i izmena koje su rađene u potpunom mraku, bez znanja članova radnih grupa, posle niza odbijenih amandmana i predloga, taj set medijskih zakona usvojen je u avgustu 2014. bez većih protivljenja u javnosti.

Praksa je, međutim, pokazala da je sve ono zbog čega su ti zakoni usvajani postalo još gore nego što je bilo – ne zbog kvaliteta tih zakona, već zbog njihove selektivne i neprincipijelne primene.

Privatizacija medija obavljena je tako da je zapravo legalizovala korupciju i medijski kriminal. Od 73 medija koji su ušli u proces privatizacije, prodata su 34, u 17 bi kapital trebalo da bude podeljen zaposlenima, dok je u 22 slučaja privatizacija obustavljena. Problem je, međutim, u tome što su većinu privatizovanih medija kupili ljudi bliski režimu Aleksandra Vučića, pa je tokom izborne kampanje postalo jasno da su oni više službena glasila naprednjaka nego bilo šta drugo. Osim toga, novi vlasnici su svoju investiciju brzo isplatili, jer su ubrzo nakon kupovine, na konkursima lokalnih samouprava za sufinansiranje medijskih projekata (opet po zakonu), inkasirali uglavnom više nego što su uložili: Radoica Milosavljević, novi medijski magnat, tako je RTV Pančevo kupio za 40 hiljada evra, da bi samo koji mesec kasnije iz lokalnog budžeta dobio tri puta više za realizaciju dve informativne emisije koje su na toj televiziji i ranije postojale.

Namera da država izađe iz vlasništva u medijima, takođe nije ostvarena. Državno vlasništvo, a samim tim i uticaj u "Politici" i "Večernjim novostima", više su nego vidni, a državna agencija Tanjug posebna je priča. Iako u dva kruga privatizacije nije bilo zainteresovanih kupaca, a agencija odlukom Vlade prestala da radi 31. oktobra 2015, ona je i dan-danas živa i vrlo aktivna. Kako, zašto, pod čijim patronatom, u čijem vlasništvu i za "čije babe zdravlje", i dalje su pitanja o kojima se samo spekuliše.

Zapravo, na primeru Tanjuga, prvi put su se u pravom svetlu videle pozicija Ivana Tasovca i čvrstina njegovih uverenja: samo par dana nakon odluke o gašenju Agencije (koje je, inače, bilo sasvim u skladu sa zakonom), premijer je ministra javno "ribao" na sednici Vlade, optužujući ga da je "podmetnuo njegova leđa umesto svojih", da je "razočaran onim što se dogodilo oko Tanjuga", a indirektno mu je spočitao i da je "slobodni strelac".

Slično slamanje kičme pretrpeo je bivši ministar i na pitanju TV pretplate. Iako je Zakon o javnom servisu predviđao pretplatu ne višu od 500 dinara, iako je postojao javni konsenzus o tome, Tasovac je – opet se poklonivši onome koji o svemu odlučuje – aminovao kompromis između tog rešenja i Vučićevog davnog obećanja da će pretplata biti ukinuta. Građanima je određeno da uz račune za struju plaćaju 150 dinara, a javni servis se, posle izmena i dopuna zakona usvojenih u decembru 2015, sada delimično finansira iz budžeta.

Neposredno pre usvajanja tih izmena i dopuna, generalni direktor RTS-a Dragan Bujošević izjavio je da je način finansiranja javnih servisa neizvestan upravo zahvaljujući Ministarstvu kulture i informisanja, na šta mu je Tasovac odgovorio otvorenim pismom, krajnje nepristojnim, potpuno nerazgovetnim, bez ikakvog smisla i ideje, osim one osnovne – da je sve što rade on i premijer, bez pogovora, najbolje na svetu.

Konačno, jedan od konkretnih rezultata takvog Tasovčevog ponašanja jeste i pristrasno izveštavanje RTS-a u brojnim prilikama, ali i histerični napad Aleksandra Vučića na novinare te kuće na poslednjoj konferenciji za novinare. Da je makar u slučaju pretplate lupio šakom o sto

VELIKO RAZOČARENJE:
Ivan Tasovac sa Sašom Mirkovićem
Foto: Božidar Petrović /FoNet

i založio se za finansijsku i svaku drugu nezavisnost javnog servisa, pa i po cenu sopstvenog odlaska iz Vlade, stvari bi verovatno ostale kakve jesu, ali on sam svakako ne bi imao imidž kakav danas ima.

ĆUTANJE JE ZLATO

Osim Bujoševiću i vaskolikoj javnosti, Ivan Tasovac se otvorenim pismima obraćao i novinarskim udruženjima – pre svega NUNS-u i NDNV-u, i to krajem svog mandata, kada je otkrio navodne nepravilnosti u procesu komisijskog odlučivanja o dodeli novca iz budžeta različitim medijskim projektima. I tu je bivši ministar zablistao rečitošću, pitajući udruženja "da li se bore protiv cenzure ili za novac". Čudno je, međutim, što se čak i tim povodom nije oglasio ranije: ni kada su udruženja isticala da novopečeni medijski vlasnici na konkursima lokalnih samouprava dobijaju astronomske iznose, ni kada je Udruženje novinara Srbije (UNS) upozoravalo na ono što su ocenili kao nepravilnosti, ni kada je zbog toga samoincijativno izašlo iz komisija za dodelu sredstava.

Ćutao je ministar i kada je Upravni odbor Radio-televizije Novi Sad smenom programskog direktora te kuće izazvao niz ostavki urednika, smene i degradacije novinara, otkaze koje su novinarke Sanja Kljajić i Vanja Đurić dale zbog nepristajanja na cenzuru. U tom slučaju, Tasovac je imao čak i dužnost da reaguje, jer je njegovo ministarstvo odgovorno za sprovođenje Zakona o javnim servisima, u kojem se decidno navodi da u "obavljanju osnovne delatnosti javni medijski servis ima institucionalnu autonomiju i uređivačku nezavisnost".

Ni pisnuo nije tokom dvomesečnih protesta "Novinari ne kleče".

Ćutao je Ivan Tasovac kada je objavljeno istraživanje po kojem od 1100 ispitanih novinara čak 62 odsto smatra da u Srbiji nema slobode informisanja, 77 odsto da država kontroliše medije i da više od dve trećine njih ocenjuje da je "samocenzura strahovito narasla". Nije se oglasio otvorenim pismom ni kada je u februaru 2016. Evropski parlament izrazio zabrinutost zbog stanja u srpskim medijima. Nikakav interes nije pokazao za nalaz po kojem je stanje u medijskom sektoru u 2015. najlošije u poslednjih 15 godina, a prema Indeksu održivosti medija (MSI), u kome se ocenjuju sloboda govora, profesionalni standardi, transparentnost izvora, ekonomska samodovoljnost i rad medijskih institucija.

Nije se uhvatio ni pera ni mikrofona kada je Ratko Dmitrović na krst razapinjao "kroatofile" među novinarima, kada ih je Dragan J. Vučićević proglašavao izdajnicima, stranim plaćenicima, zaverenicima koji pripremaju rušenje ustavnog poretka. Nije ga bilo briga kada ljude koji spadaju u njegov resor Aleksandar Vučić javno vređa i ponižava.

Naravno, nije za medije ključno da se nadležni ministar oglasi u tim i takvim situacijama, ali je Ivan Tasovac – posebno imajući u vidu "pedigre" s kakvim je 2013. stigao u Vladu – jednostavno morao da stane u odbranu dosledne primene zakona, ravnopravnih tržišnih uslova, poštovanja etičkih i profesionalnih standarda, i da učini sve što može kako bi omogućio rad medija u javnom interesu. Kako god opravdavao sebe, činjenica je da on to nije uradio. Saginjao se u trenucima kada je trebalo da digne glavu, ćutao kada je trebalo da govori, govorio kada bi mu bolje bilo da ćuti.

Posle svega, Ivan Tasovac će se sigurno dobro snaći: iako u široj javnosti više ne važi za ono što je važio pre svog nimalo slavnog ministrovanja, teško da će ostati nenagrađen nekom sinekurom.

Što se nas tiče, situacija je daleko neizvesnija. Pre nekoliko meseci, u neformalnom razgovoru s jednom novinarkom, Tasovčev najbliži saradnik u medijskoj sferi konstatovao je kako će se njegovog i ministrovog vremena novinari jednog dana "sećati s nostalgijom". Imajući u vidu sve faktore koji na to trenutno utiču, biće da će se to proročanstvo vrlo brzo i ostvariti. ¶

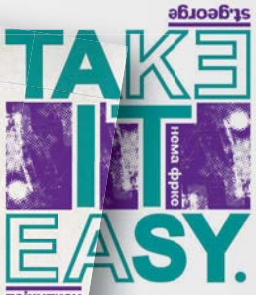
TAMARA SKROZZA

U SARADNJI SA MODNOM KUĆOM ST.GEORGE:

UZ SVAKU KNJIGU “DESNA DECA LEVIH RODITELJA” KUPLJENU U REDAKCIJI POKLON MAJICA!

„Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe.“
—iz predgovora Dragoljuba Žarkovića
856 strana, format B5, tvrdi povez

U PRODAJI!

Knjige **“Desna deca levih roditelja”** Milana Miloševića i **“Moj muški život”** Miloša Vasića, u izdanju nedeljnika “Vreme”, mogu se kupiti u knjižarama navedenim u oglasu na str. 17, kao i **u redakciji Vremena** (radnim danom od 9.30 do 14.30h) i preko sajta **www.vreme.com.**

„Muškarci mogu da budu feministi i Miloš Vasić je sigurno jedan od njih. Svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, svoju poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji jesu seksisti – dozove pameti.“
—iz predgovora Jovane Gligorijević
280 strana, format A5, meki povez

TEOFIL PANČIĆ

Tramp, tramplji, najtramplji

Kako su tri srpska Donalda istakla svoje predsedničke kandidature, i zašto su one muzika za Vučićeve uši

Pogledajte ga dobro, dok još možete. On je oličenje arogantnog prostaštva, trijumf savršenog neznanja nad kompetencijom bilo koje vrste, hodajuća ilustracija kiča, generičko ime za arivistički, skorojevićki primitivizam koji je samo deprimirajuće jadan dok je daleko od poluga moći, ali ako ih se dočepa, postaje opasan za ceo naš ekosistem, na koncu i za sebe samog. Šovinistički iskazi svih vrsta iz njega izlaze lako kao voda iz česme. Glasače privlači nudeći im iluziju da su rešenja svih problema laka i jednostavna ako ih se poduhvati "pravi čovek", a to je naravno baš on, i glasači mu veruju u onoj meri u kojoj u njemu mogu da vide srećniju ili uspeliju verziju sebe: tako bi i oni, samo da mogu (a ne kao oni mudroseri što samo nešto komplikuju). On je, naime, zadivljujuće spokojan u svojoj auri od ignorancije: to što ništa ni o čemu ne zna – i što je, strogo gledano, polupismeni probisvet s vrlo rudimentarnim poimanjem bilo čega složenijeg od stone lampe – ne sprečava ga da o svemu ima i iskazuje mišljenje (što ga, doduše, čini bezlično tipičnim predstavnikom ove epohe). Seksista je čak i kada o tome ništa ne zna (dakle, stalno). Nije nesklon rasističkom humoru, ali ne vispreno "politički nekorektnom" nego naprosto banalnom i tupom. Ksenofob je po defaultu, obožava svoju naciju i državu tačno onoliko koliko o njoj zapravo ništa ne zna i ne razume. Sve druge, a naročito susede, nipodaštava, ponašajući se prema njima u amplitudi od agresije do izolacionističke ignorancije. Snishodljiv je jedino prema Rusiji, tačnije prema Vladimiru Putinu, u kojem kao da vidi starijeg brata, muževnijeg idola, sopstveni superego.

Pa dobro, da li je moguće da će jedan takav čovek postati predsednik Amerike? Ne znam, videćemo uskoro: zavisi od toga je li Amerika u međuvremenu toliko propala da je počela da liči na Srbiju. Naime, gore stavku po stavku opisana individua još nije i možda nikada neće postati predsednik SAD, ali je zato – u neznatno drugačijem obličju – uveliko predsednik Srbije, štaviše, teče mu poslednja godina mandata, koji bi rado da obnovi.

E sad, u toj zemlji Srbiji ima i izvesni Vojislav Šešelj, težak veseljak, verujem da ga znate. Šešelj, poznati ljubitelj majica s porukom, hoda ovih dana okolo vabeći (koga? Zar Amerikance?) ljude da glasaju za onog gore opisanog, u USA varijanti. Istovremeno, srpsku varijantu tog istog, po sopstvenom priznanju, "mrzi najviše na svetu". Kako je ovakva protivrečnost moguća? Nema tu protivrečnosti, Šešeljeva mržnja prema Nikoliću nije ideološka nego personalno-konkurentska: ovaj mu je oteo stranku i odrekao se njegovog pokroviteljstva i liderstva; takvo šta se ne prašta ni u boljim svetovima od Šešeljevog. No, u ovom kontekstu je važnije nešto drugo: ono što Šešelj želi jeste da lično postane "srpski Tramp", ako hoćete: *da nadtrampi Nikolića*. Po političko-psihološkom profilu, nije mu ta želja nerealna (druga je stvar što je po svoj prilici zakasnio). Stanoviti višak obrazovanja (ništa posebno, inače, ali dovoljno da ga detinje fascinirani prostak od njegovog bivšeg zamenika svojevremeno proglasi "najvećim srpskim intelektualcem") lako će nadoknaditi svojom čuvenom negadljivošću na bilo koju reč ili postupak koji će opseniti i zadiviti prostotu.

Okej, ali zašto o svemu ovome pišem baš sada? Pa, nije li nam ovih dana objašnjeno da Nikolić očijuka sa nekadašnjim Miloševićevim biračima (a da sa čijim će, možda s onima Ivana Đurića?!) jer je nameran da ostane na Andrićevom vencu, a da Ivica Dačić kontrolisano povampiruje svog pokojnog šefa zarad ambicije da se na tu adresu useli? Plus Šešelj, dakako, kao konstanta. Imamo, dakle, tri nedvosmislene predsedničke kandidature, i sve tri dolaze pravo iz pakla, mereno aršinom koji nije samo "dosmanlijski", nego bi nominalno trebalo da bude i "vučićevski". Megjutoa, ne vidim nešto da Aleksandar Vučić – zatečen, sitničavošću paragrafa, u nezgodnoj nemogućnosti da istovremeno bude i predsednik i premijer – ovim trampovima srpskim namerava da suprotstavi nekog svog kredibilnog kandidata, sasvim drugačijeg profila i orijentacije, a pri tome kadrog da ih pobedi. A znate li zašto? Vučiću, naime, takav uopšte nije potreban: ne bi mu baš ništa falilo da bilo koji od spomenute trojice i sledećih pet godina ikebanira po zgradi Predsedništva. Štaviše, bili bi mu idealni manekeni "lošije alternative", a pri tome sasvim bezopasni. Ergo, bolje to nego neki prosvećeni potencijalni konkurent iz sopstvenih redova (nije lako naći svog Medvedeva, s dovoljnim garancijama da ovaj neće početi nešto da *umišlja*) ili ne daj bože relevantan demokratsko-opozicioni kandidat, koji bi svojom pobedom najavio suštinsko preokretanje političkih trendova i vetrova, i samim tim nedalek konac "Vučićeve ere".

Srećom po premijera, ne vidim ni da opozicija ima takvog kandidata, a ako ga ima, onda ga impresivno dobro čuva u tajnosti; možda i od njega (nje?) samog. Za to vreme, srpsko političko trampovanje tek hvata prvi zalet, i bez brige, neće splasnuti ni ako onaj prekomorski Donald izgubi izbore i spase Ameriku: njihov spas, njihova stvar. Nas to ni na šta ne obavezuje. Mi, bre, da volimo da budemo spaseni, ne bismo ni bili tu gde jesmo, s ovima s kojima smo.¶

Petina puta

Uprkos tome što se poglavlja ne otvaraju redom, po broju kojim su označena, na kraju procesa neće biti bitan redosled, već da su svi koraci napravljeni, a da se ono što je ispregovarano primenjuje

U ranijim nastavcima ovog serijala bilo je reči o prva četiri poglavlja u pristupnim pregovorima Srbije sa Evropskom unijom ("Vreme" 1337). Te četiri slobode koje se odnose na slobodan protok robe, ljudi, usluga i novca povezane su i sa naredna tri poglavlja o kojima će biti reči u ovom tekstu. Kako će to javne nabavke i prava privrednih društava i intelektualne svojine uticati na građane Srbije kada postane članica EU?

Uprkos najavama zvaničnika Srbije da bi uporedo sa poglavljima 23 i 24 u pregovorima Srbije sa Evropskom unijom moglo da bude otvoreno i poglavlje 5, na Trećoj međuvladinoj konferenciji održanoj 18. jula u Briselu to se nije dogodilo. Kada će se ovo poglavlje, koje se tiče javnih nabavki, naći na dnevnom redu, za sada nije poznato. Poznato je da ono predstavlja jedno od osnovnih i najbitnijih poglavlja u pregovorima jer se tiče osnovnih vrednosti na kojima počiva EU.

Kada kupuju robu i usluge, organi vlasti, javna preduzeća, institucije to moraju da rade kroz sistem javnih nabavki. To znači, moraju da raspisuju tendere, prikupe ponude, pa da na osnovu njih izaberu najpovoljnijeg dobavljača. Takav sistem ima za cilj smanjenje korupcije, veću transparentnost, ravnopravan tretman svih dobavljača... Kroz javne nabavke trebalo bi da se omogući vidljivost, ravnopravan tretman, konkurencija i nediskriminacija svih učesnika u procesu. Uprkos tome što mu je cilj smanjenje korupcije, sistem javnih nabavki je veliko polje za manipulacije, favorizovanje određenih dobavljača.

Prema podacima Transparentnosti Srbije za 2015. godinu, Srbija sa skorom 40 zauzima 71. mesto među 168 zemalja i teritorija (prošle godine sa skorom 41 bila je na 78. mestu, ali je tada i broj zemalja na listi bio veći – 175). Zvaničnih podataka o tome da li i u kojoj meri ovi podaci blokiraju otvaranje poglavlja nema.

Foto: Tanjug

JEDNAK TRETMAN

U Srbiji se primenjuje Zakon o javnim nabavkama, koji će morati da bude usklađen sa zakonodavstvom zajednice. Sistem javnih nabavki mogao bi da utiče na ekonomsku moć države jer je preduslov za privredni rast i razvoj. To, naravno, nije proces koji bi istog trenutka kada počne da se primenjuje uticao direktno na živote ljudi. Upravo ovde nameće se pitanje kakvu bi korist građani imali od svega toga. Osim što će usvajanje evropskih načela uticati dugoročno na smanjenje korupcije, transparentnost postupka, a samim tim i na ekonomsku stabilnost, firmama iz Srbije bilo bi omogućeno da pod jednakim uslovima kao njihove evropske kolege nude svoju robu i usluge javnim vlastima u ostalim zemljama članicama. To znači da bi mala i srednja preduzeća iz Srbije mogla da nude svoje usluge javnim vlastima širom EU i da učestvuju na tenderima pod istim uslovima i pravilima koja važe za firme iz drugih zemalja. Ipak, prostora za manipulaciju i dalje bi bilo.

Efikasan sistem javnih nabavki je neophodan za ostvarivanje ciljeva slobodnog tržišta i obezbeđivanje uslova tržišnog nadmetanja. Sve to čini ovo poglavlje velikim izazovom za Srbiju.

KORAK ŠESTI

Nakon što smo razmotrili zašto su i kako bitne javne nabavke, dolazimo do prava privrednih društava koje će te javne nabavke moći i da koriste. Kako će i pod kojim uslovima kompanija iz Srbije moći da posluje na zajedničkom evropskom tržištu pitanje je uređeno poglavljem 6. Taj šesti korak na putu ka članstvu u zajednici tiče se prava privrednih društava, koje se još naziva i kompanijsko pravo i samim tim odnosi se na poboljšanje uslova poslovanja, jednak tretman na tržištu EU, pojednostavljenje procedura i stvaranje novih oblika privrednih subjekata.

U okviru ovog poglavlja razmatraju se pitanja u vezi sa osnivanjem i obavljanjem delatnosti privrednih društava u državama članicama EU. Definisan je način osnivanja, registracije, obavljanja delatnosti, domaćeg i prekograničnog spajanja i podela privrednih društava.

Ovo pravo definisano je od nastanka Evropske ekonomske zajednice. Rimskim ugovorom definisano je da državljanin jedne države članice ima pravo osnivanja poslovne jedinice u svim državama članicama. Dakle, pravo privrednih društava je u direktnoj vezi sa poglavljem broj dva, o slobodnom protoku

radne snage. S tim u vezi, ono je kontroverzno, jer se mnoge države članice plaše najezde jeftine radne snage, o čemu je već bilo reči u prethodnom broju. Ovo pravo omogućava mobilnost radne snage i kapitala.

Osim osnivanja i funkcionisanja privrednih društava, ovim poglavljem obuhvaćena su i pitanja računovodstva i revizije, što uključuje pravila o uspostavljanju sistema provere kvaliteta rada revizorske struke, efikasnog sistema javnog nadzora, kao i sistema objavljivanja godišnjih finansijskih izveštaja.

Usklađivanjem zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u oblasti prava privrednih društava se, između ostalog, stvaraju poslovni uslovi koji će domaćim privrednim subjektima omogućiti konkurentnost i jednak tretman na tržištu Evropske unije. Ovde se opet vraćamo na problem jeftine radne snage i radnim dozvolama, koje mnoge članice uvode kako bi sprečile priliv migranata iz drugih država članica. Kako je već rečeno u prethodnom broju, ta ograničenja mogu da traju maksimalno sedam godina.

Danom pristupanja Srbije EU biće uvedena i dva nova oblika privrednih društava – evropsko akcionarsko društvo i evropsko ekonomsko interesno udruženje, koja već postoje u državama članicama EU. Uvođenje novih oblika privrednih društava omogućiće svim privrednim subjektima ostvarivanje prednosti koje ta dva nadnacionalna oblika društva omogućuju prilikom prekograničnog ekonomskog delovanja.

PRAVO NA POSLOVNO UDRUŽIVANJE: Protesti sindikata u Srbiji i Francuskoj

Foto: AP Photo

BEZ PIRATERIJE

Evropska unija kao organizacija država koje svoj privredni razvoj zasnivaju na ekonomiji znanja i inovacija i koje velike resurse izdvajaju za obrazovanje, nauku i naučna istraživanja, pridaje veliki značaj zaštiti intelektualne svojine. Pravne tekovine EU u oblasti prava intelektualne svojine sastoje se od usaglašenih pravila za zaštitu autorskog i srodnih prava, za zaštitu prava industrijske svojine, a sadrže i posebne propise o sprovođenju propisane zaštite.

S obzirom na kontroverze poslednjih nekoliko godina oko plagijata i lažnih doktorata ljudi na najvišim državnim položajima, ovo poglavlje moglo bi da bude problematično za Srbiju, baš kao i poglavlje 26 (obrazovanje), o kome će biti reči kasnije.

Ipak, osnovni cilj propisa Evropske unije u oblasti prava intelektualne svojine jeste doprinos stvaranju povoljnog ambijenta za poslovanje na unutrašnjem tržištu i sprečavanje piraterije i prodaje falsifikovane brendirane robe.

Nosioci prava intelektualne svojine na unutrašnjem tržištu ostvaruju povoljniji položaj u odnosu na konkurenciju na taj način što im ona omogućavaju da štite svoje proizvode i usluge od neovlašćenog korišćenja, kopiranja i zloupotrebe, odnosno da upravljaju tim pravima kao svojinom. Intelektualna svojina podrazumeva autorsko i srodna prava, kao i pravo industrijske svojine. Autorsko i srodna prava stiču se samim činom stvaranja autorskog ili srodnog dela (umetničkog, naučnog ili dela tehničke prirode) i njihovim iznošenjem ili izvođenjem, tako da za njihovu zaštitu nije potrebno sprovesti formalni postupak, niti je potrebna prethodna objava dela. Pravo industrijske svojine se odnosi na zaštitu izuma patentom, zaštitu proizvoda i usluga žigom, zaštitu spoljnog izgleda proizvoda dizajnom, zaštitu razlikovanja specifičnih proizvoda i usluga posebnih kvaliteta koji su uslovljeni područjem nastanka i oznakom geografskog porekla. Koja je korist za Srbiju? Posledica usklađivanja sa evropskim zakonodavstvom u oblasti intelektualne svojine za Republiku Srbiju će biti veća pravna sigurnost i delotvornije sprovođenje prava intelektualne svojine, što će omogućiti poboljšanje prometa robe i usluga kao i ubrzavanje tehnološkog razvoja i stimulaciju stvaralaštva. Zaštita intelektualne svojine podjednako je važna i za mala i srednja preduzeća, ali i za pojedinačne stvaraoce, koji će na ovaj način biti zaštićeniji, a intelektualna svojina biće tretirana kao i svaka druga vrsta svojine.

Zaštita intelektualne svojine predstavlja oblast u kojoj su nadležnosti između EU i država članica podeljene, tako da se na nivou EU ne reguliše cela oblast, već samo jedan njen segment koji je od značaja za ispravno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta EU. Ova oblast je najčešće regulisana direktivama EU.

Iako se poglavlja ne otvaraju po redosledu i brojevima koje nose, na kraju procesa biće svejedno kojim redom su otvarana. Tada će biti važno jedino to da ono što je ispregovarano ne ostane samo beleška, već da dobije svoju primenu u praksi. Zemlje iz okruženja, poput Bugarske, Rumunije i Hrvatske, postale su članice "po ubrzanom postupku", što ima direktne loše posledice po EU u celini. Od toga kada će Srbija postati članica EU važnije je da sve korake napravi postupno i da zaista i primenjuje dogovoreno. Nakon suseda, taj put je daleko teži. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

Projekat "Pristupni pregovori sa Evropskom unijom: 35 koraka do cilja" sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Izneti stavovi ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

Začarani krug straha i torture

Osuđivanje žene koja ne napušta nasilnika još je jedan dokaz nerazumevanja mehanizama nasilja. Reč je o predrasudi, a posledice koje nosi sa sobom ženu pogađaju u dve smera: u njenom mikrookruženju i u okviru institucija

Pitanje koje se često može čuti je zašto žena ne napusti nasilnog partnera. Čak i uz razumevanje situacije u kojoj se ona nalazi, okolina i posmatrači vide rešenje u jednostavnom prekidu veze. Nakon jednih, pa drugih, pa više narednih preživljenih batina, izbacivanja iz kuće ili zabrana slobodnog kretanja i odlučivanja, rodbina i prijatelji počinju da je osuđuju, i ona neretko gubi njihovu dragocenu podršku – upravo za očuvanje kapaciteta da se odupre nasilju.

Osuđivanje žene koja ne napušta nasilnika je još jedan dokaz nerazumevanja mehanizama nasilja. Reč je o predrasudi, a posledice koje nosi sa sobom ženu pogađaju u dve smera: u njenom mikrookruženju i u okviru institucija. Okruženje žene, koje uključuje ostale članove porodice i familije, njenu primarnu porodicu, prijatelje, komšije, kolege i poznanike, često ima izgrađen stav o njenom trpljenju – "da joj je teško, ona bi otišla". To dalje prouzrokuje neosetljivost na njen problem, odsustvo reakcije ili umanjivanje ozbiljnosti situacije u kojoj se ona nalazi. U nastavku, ona počinje da razmišlja kako je sramota to što je dugo ostajala u nasilju, i počinje sve ređe da se obraća i poverava drugima.

A ZAŠTO TE TUČE

Institucije, s druge strane, čak i kad adekvatno reaguju, neretko postavljaju otvoreno pitanje ženi zašto ranije nije odreagovala ili zašto se vraćala. U društvima koja generalno imaju povišenu toleranciju nasilja, nalaze se različiti načini "razumnih objašnjenja" kako do njega dolazi: uverenja o podjednakoj ulozi i odgovornosti dve strane u konfliktu prenose se i na situaciju nasilja. I u okviru psiholoških i psihoterapeutskih postupaka u praksi može se naići na neosetljivost na odnose moći u okviru porodice, pa se može čuti o stručnim preporukama ženama da koriguju svoje ponašanje radi promene dinamike u porodici, pritom videći odgovornost za nasilje delimično i kod same žene. Nerazumevanje mehanizama nasilja utiče da se u mnogim slučajevima predstavnici institucija odnose prema ženama okrivljavajući ih za prethodne neuspehe u odlukama o napuštanju ili prijavljivanju nasilnika, što za posledicu ima nepoverenje žene u institucionalni odgovor, pa samim tim i odustajanje od te vrste pomoći.

Stvarni razlozi zašto žene ne napuštaju nasilne partnere (na vreme) različite su prirode: neki su vezani za navedene reakcije institucija, drugi za psihološke mehanizme odnosa žene prema nasilnom partneru – to su posledice samog nasilja, kao što su emocije straha i bespomoćnosti, treći za radni status i finansijske mogućnosti žene.

Već je spomenuto da je odgovor institucija u našoj državi neadekvatan ili spor, sudski postupci se odugovlače godinama, reakcije policije i centara za socijalni rad često nisu u skladu s protokolima vezanim za postupanje u slučajevima nasilja. Zato se bespomoćnost koju žene osećaju samo uvećava neuspešnim pokušajima aktiviranjem institucija, mnoge čak i ne kreću u postupke i prijave jer ne veruju u uspeh.

Preživljavanje nasilja nužno izaziva osećanja i doživljaje koji umanjuju psihološke resurse i snagu ženama. One su i same u preispitivanju, i neretko okrivljuju sebe da su same na neki način izazvale ono što im se dešava. Verovanje da će biti bolje i emotivna povezanost s partnerom, iako će biti potpuno neshvaćena od onih koji posmatraju sa strane, važni su razlozi ostanka u vezi s nasilnim partnerom. Mnogima je to vrlo teško da razumeju, i osuda najčešće dolazi s te strane (tada se često zaboravlja čija je zapravo odgovornost – mediji naročito prednjače u tome, i mnogo više prostora poklanjaju udubljivanju u odluku žene da ostane u nasilju nego samom nasilniku i onome što on čini).

ĆUTI I TRPI

Tradicionalne uloge žene i očekivanja od braka duboko su usađeni u društvu, pa i same žene nekada veruju u to: da bi trebalo malo da "pretrpe" zarad očuvanja braka, da je važnije da porodica ostane celovita, i da su to "nesuglasice koje će proći", da je to zato što partner trenutno "nema posao", "pod stresom je na poslu", "bolestan je od šećera (ili nečeg drugog)"... Osim njenih uverenja, tu su i verovanja njene bliže okoline koja treba da joj bude oslonac: roditelji i rodbina često žive po implicitnom uverenju da ga je žena, "kakav god da je, sama birala", "kad se udala i otišla, da se ne vraća", "nije uspela da sačuva brak" i slično. Ovako ogoljene, navedene rečenice će mnogi odbaciti, ali istina je da se ispod slojeva ponašanja i uverenja kriju upravo ovakve, neizrečene norme.

U savremenim društvima se smatra neprihvatljivim da deca budu razlog ostanka u nasilju ili u lošem braku. Istina je da nasilje prema majkama pogađa decu i onda kad nije direktno izvršeno nad njima. Deca koja svedoče nasilju posredno su pogođena njime, i veća je verovatnoća da će se kod njih razviti plašljivost, nesigurnost, manjak samopouzdanja ili depresija. U nekim slučajevima deca će model prepoznati u nasilniku, i sama će kasnije razviti nasilno ponašanje, dok će se kod druge povećati tolerancija na nasilne situacije, pa je veća verovatnoća da će i sama kasnije biti u vezi s nasilnim partnerom. Međutim, kad žena odlaže izlazak iz nasilja zbog dece, to čini iz razloga koji su dobrim delom utemeljeni u realnosti:

Foto: M. Milenković

nakon započinjanja uključivanja institucija u dodeljivanje starateljstva kreće mukotrpan period ispunjen nastavljanjem nasilja, samo je način vršenja drugačiji – preko dece. Jedna od najčešće spominjanih rečenica je pretnja nasilnika da će oduzeti starateljstvo nad decom (uz pozivanje na poznanstva i veze koje zaista ima ili samo tako predstavlja). Ova pretnja je direktno u službi kontrole ponašanja žene, budući da izaziva intenzivan strah od gubitka dece. Mnogi nasilnici prete neosnovanim pretnjama, ali pošto žene u velikom procentu nisu upoznate s procedurama, poveruju da on to zaista može ostvariti. Kada se, uprkos tome, pokrenu postupci, dešavaju se brojni susreti žene i nasilnog partnera prilikom viđanja dece. To je još jedan trenutak koji se koristi za vređanje, pretnje, zastrašivanje, pa čak i fizičko nasilje.

Ono što je realnost u situaciji nasilja jeste strah žene za sopstvenu bezbednost, telesni integritet, zdravlje i život. Kad je reč o fizičkom nasilju ili pretnjama njime, najvažniji faktor je upravo ovaj – zastrašena da će je nasilnik povrediti, žena odustaje od odlaska ili bilo kakve reakcije. Mada je nekako ovaj aspekt ostajanja u nasilnoj vezi najviše zanemaren, jer većina kreće od pretpostavke da se nasilje završava ako su supružnici ili partneri razdvojeni, iskustvo pokazuje da je nasilni partner najopasniji upravo kada ga žena napusti ili kada najavi odlazak. U tom trenutku nasilje postaje intenzivnije, jer on pokušava da zadrži kontrolu nad njom. Najveći broj ubijenih žena je od strane bivših partnera: one su većinom bile razvedene ili u procesu odlaska. To svakako ne znači da je žena bezbedna ako ostane u nasilju i da treba podržati nereagovanje, ali je za siguran odlazak neophodno dobro planiranje, podrška okoline i pravovremen odgovor institucija. Njen strah je utemeljen i nikako nije bezrazložan. Zato je za bezbednost žene najbitnija adekvatna zaštita nadležnih organa – policije, centara za socijalni rad i suda.

Ovde je važno da se razume činjenica da strah koji žena doživljava i koji je ponekad parališe dolazi kao logična posledica pretnji koje joj upućuje nasilnik. Izazivanje straha je istovremeno i cilj i sredstvo kontrole u nasilju. Konačno, veoma čest razlog što žene ne izlaze iz nasilnog odnosa jeste ekonomska zavisnost. Ako nije zaposlena i nema izvor prihoda, naročito ako ima decu, šanse da će se odlučiti na korak napuštanja drastično padaju. Čak i ako je žena zaposlena, nesigurnost u stabilnost posla i nedovoljni prihodi mogu je kočiti u ovoj odluci.

Odluka o napuštanju bilo koje zajednice, pa i one u kojoj je partner nasilan, ne donosi se samo iz pozicije pretrpljenog nasilja, već i iz mnogih drugih doživljenih u zajedničkom životu. Kako ni zlostavljanje ne počinje odmah nego postepeno, tako postoje druge spone i veze izgrađivane godinama. Žena se može podsećati lepih trenutaka i nadati se da je nasilno ponašanje privremeno, te da je više odlika situacije nego osobe s kojom deli zajednički život.

Ali čak i kad se nasilje toliko intenzivira i postane učestalo, pobrojani faktori zahtevaju da se svaki pojedinačno razreši kako bi odlazak bio fizički ili psihološki omogućen. Žena najpre prepoznaje, zatim promišlja i na kraju reaguje: ona ne ostaje zbog toga što je "slaba ličnost", već zato što je izlazak iz nasilja proces koji ima svoj razvojni tok. Retki su slučajevi odlaska iz prvog puta, mnogo su karakterističnije situacije više odlazaka i povrataka – sa svakim sledećim žena je bliža konačnom napuštanju. Važno je da ona sama ili bliske osobe ne izgube poverenje u njenu sposobnost da prepozna pravi trenutak da izađe iz nasilnog odnosa – verovanje drugih u njenu snagu i poštovanje ličnog odlučivanja osnažiće je i ubrzati proces izlaska iz nasilja. ¶

DANKA SPASOVSKI

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

Budi muško i prljavo igraj

"Nisu muškarci naši neprijatelji, već su to patrijarhat i mačistički sistem vrednosti koji vodi u femicid", smatra Minja Bogavac, spisateljica i dramaturškinja. "Želim da živim u društvu u kom će se izraz 'muškarčina' koristiti za muškarce koji čine divna, plemenita dela, za sebe i za zajednicu. Takvi muškarci znali bi da biti hrabar znači umeti da izraziš svoja osećanja, pokažeš da si ranjiv, nežan i brižan"

Nemanja ima pet godina i slobodno vreme provodi sa Tarom, najboljom drugaricom iz vrtića u koju je zaljubljen. Kad dođe kod nje u posetu, uglavnom se igraju "ženskim" igračkama. Njegov tata ne odobrava da on "glumi" lutkicu u igri, plaši se da ne postane gej. Upisao ga je na borilačke sportove. Nemanja se više ne druži sa Tarom, porastao je i postao navijač, kao i tata. Barem jednom mesečno završi kao učesnik neke tuče. Tata to ne osporava.

Aleksin tata je nasilnik, tukao je mamu. Kad mu je uzvratila i nanela ogrebotine u samoodbrani, on ih je slikao foto-aparatom. Ona nikad nije prijavila nasilje, dok je on sistematski radio na dosijeu protiv nje: nepodobna je majka, fizički ga je napala, lečila se kod psihijatra. Aleksa slepo sluša tatu i smrtno ga se plaši.

Koliko često čujemo da se ovakvi i slični slučajevi odigravaju u našoj neposrednoj okolini na dnevnom nivou? Previše često. Situacije nasilja nad ženama, najčešće onog koje se dešava u porodici, samo u prvih osam meseci 2016. godine okončale su se smrtnim ishodom 18 puta, što predstavlja nastavak talasa nasilja iz 2015. godine u kome je stradalo više od 30 žena. Prema redovnim godišnjim izveštajima poverenika za zaštitu ravnopravnosti i zaštitnika građana, žene su već nekoliko godina na vrhu neslavne liste najviše diskriminisanih grupa u Srbiji. I to su samo podaci koji, neki pre, a neki kasnije, dospeju u medije.

Priče koje ne čujemo tako često su one koje govore o tome kako jedno dete, dete kao i svako drugo, postane nasilno kada odraste. Kako dođe do toga da mu povređivanje drugih osoba postane "stil života"? Šta je to što naše društvo čini toliko podložnim za pojavu nasilja nad ženama?

MUŠKARČINE:
"Pozorišni dokumentarac o muškosti ovde i danas"
Foto: Ana Stojakov

Često se govori o tome da nasilno ponašanje potiče iz porodice jer vlada, neretko vrlo ispravno, mišljenje da nasilje rađa nasilje. Ipak, ima porodica u kojima nasilje ne postoji, a deca postaju nasilna. Sazrevanje u klimi nasilja može da izazove dve vrste reakcija: poistovećenje sa nasilnikom ili žrtvom. Pritom, žrtva ponekad postaje nasilnik, identifikujući se sa nasilnikom da bi preživela, u svakom smislu te reči.

S druge strane, sredstva masovnog informisanja, izostanak adekvatne reakcije pravosuđa, nedovoljno promovisanje zdravih stilova života uveliko doprinose širenju nasilja. "Nasilje nije 'izum' savremenog sveta. Bilo ga je odvajkada, samo su se menjali načini. Oni su umnogome zavisili od razvoja društva, kao i od razvoja sredstava koja su primenjivana da bi se vršilo nasilje. Savremena tehnologija omogućava bolji uvid u nasilje, veću mogućnost identifikovanja sa nasilnicima, kao i veću društvenu izloženost žrtve", kaže Vesna Brzev-Ćurčić, psihoanalitičar.

Prema njenim rečima, porodice u kojima postoji nasilje su, kao i svaka druga porodica, vrsta modela za identifikaciju i usvajanje principa na kojima porodica počiva. "Porodice u kojima nema nasilja formiraju mlade ljude po nekom drugom principu, na primer gratifikujući svako delo svog deteta, ne uvodeći princip realnosti, ili pak ne osuđujući nasilje kao društveni fenomen. Društvena zajednica sa svim modelima koji u njoj postoje, sredstva javnog informisanja, izostanak adekvatne reakcije pravosuđa, nevoljno potpomažu širenje nasilja. Kako je nasilje vrlo složen i destruktivan element svakog društva, zahteva detaljno proučavanje, pre svega uzroka, a onda i nesagledivih posledica", objašnjava Vesna Brzev-Ćurčić.

Obrazovanje je deo društvenog života koji je dobrano zakazao. Reforme nastavnih planova i programa, usmerene ka promovisanju načela tolerancije i nediskriminacije, najdalje su odmakle u osnovnoškolskom obrazovanju. Ipak, i dalje se, kroz ilustracije i sadržaje udžbenika, promovišu tradicionalna shvatanja rodnih uloga, gde su žene uvek učiteljice i sekretarice, zadužene za kućne poslove i odgajanje dece, a muškarci direktori i predsednici, zaduženi za "sportska pitanja". Još uvek je predominantan model četvoročlane porodice onaj koji uključuje mamu, tatu, batu i seku. Ovo vodi učvršćivanju patrijarhalnih stavova među omladinom. Prema rezultatima jednog od primetno malobrojnih istraživanja vrednosnih stavova srednjoškolske dece, opstaju ustaljeni tradicionalni stavovi prema porodici, braku, reproduktivnoj ulozi žene. Srednjoškolci neretko opravdavaju nasilje u partnerskim odnosima, i uz to gaje negativan stav prema pripadnicima LGBT populacije i etničkim manjinama. Za njih je muškarčina onaj koji je nasilan prema svojoj ženi, patrijarhalnih stavova i huligan.

KO SU MUŠKARČINE

Predstava sugestivnog naziva *Muškarčine*, nastala je u koprodukciji Centra E8 i Bitef teatra, a premijerno je izvedena 2012. godine. Do sada je ovaj "pozorišni dokumentarac o muškosti ovde i danas" pogledalo preko 15.000 gledalaca u sedam zemalja. Koncept, režiju i dramaturgiju potpisuju Milena Minja Bogavac i Vojislav Arsić. U situaciji kada škole uveliko zakazuju u tome, ova predstava ima nesumnjivu "vaspitnu ulogu" i predstavlja inspiraciju i izvor drugačijih obrazaca ponašanja za mlade ljude širom Srbije. Ona takođe svedoči koliko je važno poslati prave, pozitivne primere kroz kulturu i neformalno obrazovanje, ali i uključiti mlade muškarce (i žene) u promovisanje ovih primera.

Pitali smo glumce iz predstave *Muškarčine* šta utiče na formiranje stavova njihovih vršnjaka o rodno zasnovanom nasilju, i kako od muškarčine postaje nasilnik. Đorđe Živadinović Grgur (26), koji nastupa od premijere predstave 2012. godine, smatra da je ključni problem definisanje nasilja. "Nasilje je ponajviše od svih društvenih fenomena mutiralo, i veliki je problem što je danas veoma teško artikulisati šta je tačno sve nasilje, a zaista ga ima na sve strane. Nažalost, mediji su prilično odgovorni za tu konfuziju oko razumevanja nasilja, jer se senzacionalizmom oglušuju o primarne etičke norme i čine da se nasilje ne posmatra kao veliki problem već kao sredstvo za fokusiranje i dizanje tiraža. No, ipak se nadam da mladi postaju sve svesniji u »

Kakav muškarac treba da bude

Da li je i na koji način rad na predstavi uticao na tvoje stavove o tome kakav muškarac treba da bude? Koje ključne poruke predstava prenosi gledaocima i gledateljkama o tome?

ĐORĐE GRGUR Ž. "Mi smo mladi ljudi čiji je cilj da predstavom pokažemo upravo ovo o čemu smo pričali – kako je dečacima koji odrastaju na ovim prostorima u poslednjih dvadesetak godina, čime i kime su okruženi, kakva očekivanja se postavljaju pred njih i kako se oni nose s tim. To su ozbiljni i nimalo laki procesi, a to jeste naš, domaći specifikum. Nas sedmorica, Minja, Vojkan i cela naša ekipa, zaista smo srećni što je edukativna, socijalizatorska funkcija naše predstave prepoznata na svim nivoima i što fantastično komunicira s mladima, na pravi način, direktno."

ALEK S. "Pomogao mi je da ideju pravog muškarca ne posmatram kroz model koji nam društvo nameće, već na svoj način – ako je svako od nas individua, onda i svako od nas ima svoj način da bude muškarac a da to ne vređa niti se kosi s drugima. Mislim da su najbitnije poruke 'Otvori oči', 'U redu je da se razlikuješ' i 'Misli svojom glavom', a ako sam neku preskočio, možete pogledati predstavu i sami razmisliti o tome."

MARKO P. "Moram da priznam da se moji stavovi u toku rada na ovoj predstavi nisu bitno promenili, ali sam uspeo da svoje stavove učvrstim, i što je jako bitno, da ih na pravi način predstavim. Ono što se promenilo jeste da sada više pažnje obraćam na to kako se ljudi oko mene ponašaju."

NASILJE RAĐA NASILJE:
Obračun navijača
Foto: M. Milenković

kakvom društvu živimo i da su svi oblici nasilja, od verbalnog, preko fizičkog, do seksualnog i svih ostalih perfidnih i novonastalih oblika poput sajber nasilja, zapravo neprihvatljivi i da se na te načine ciklus nasilja samo nastavlja, a ne dolazi se ni do kakvog izlaza iz problematične situacije."

Alek Surtov (22), takođe u predstavi od prvog dana, kaže da stavovi njegovih vršnjaka o rodno zasnovanom nasilju nisu jedinstveni. "Postoje oni koji razumeju problem rodnog nasilja i potrebu o edukaciji na tu temu. Naravno, sušta suprotnost su, iako u mom društvu malobrojni, oni koji zastupaju stav da je to nešto opravdano i 'normalno', ali kada se malo udube u temu, skapiraju da nasilje nema opravdanje. Sad, postoji i treća grupa, meni najzanimljivija, to su oni koji se bore za rodnu ravnopravnost ali su skrenuli s puta u suštu suprotnost. Dakle, na primeru ću pokazati na šta mislim: okej je da devojka pretuče momka, ali nikako nije okej da zameni sijalicu dok muškarac nije u kući. Smatram da se stavovi najviše formiraju na osnovu učenja po modelu, smatram da današnjoj deci roditelji, neopravdano ili opravdano, nisu posvećeni u dovoljnoj meri pa su ona osuđena da uče iz svoje okoline. Ako okolinu najbolje vidimo kroz medije, koji bi trebalo da je verno prenose ili barem prikazuju neke vrednosti društva, možemo zaključiti da su idoli mladima kojekakve starlete, ubice, lopovi, takozvani biznismeni, tajkuni... Tako da to vodi do zanimljivog pitanja."

AKO HOĆEŠ DA BUDEŠ HADŽIJA

Zanimljive odgovore dobili smo i na pitanje kako situacija u kojoj živimo u Srbiji utiče na odrastanje mladih muškaraca. "Užasno, naravno. Sve što vidimo, poručuje: čuvaj, bori se, tuci se, prljavo igraj ako hoćeš da budeš hadžija, jer ako nisi bos, onda nisi muško, a – BUDI MUŠKO!", kaže Đorđe Grgur Živadinović. "Ako rastete u zemlji permanentnog vanrednog stanja, ako na TV-u govore kako ste ekonomski najstabilniji u regionu samo zato što se na vašoj teritoriji ne dešavaju oružani sukobi, a već posle pet-šest godina bivate bombardovani i podvrgnuti sankcijama, ako vam ubiju premijera ispred radnog mesta usred bela dana i bela grada, i ako sada gledate klince koji kao legitimne rol-modele posmatraju kriminalce i starlete, jer samo o njima gledaju i slušaju, onda vam je jasno kakvo je stanje i na koji način to utiče na nas. Nije ni važno kog smo roda, ali, nažalost, vrlo je važno gde živimo."

Sličnog je mišljenja i Alek Surtov: "Situacija jednako utiče na muškarce i na žene, i kao jedan od najvećih problema ove zemlje izdvajam to što se mladima ne daje šansa. Ako pogledamo strukturu društva, imamo one koji su svoje šanse u socijalizmu iskoristili, dok generacija posle njih, uglavnom naših roditelja, biva osuđena da radi do groba i samim tim zauzima 'naša' radna mesta. Tako da bez ujaka na nekoj poziciji, ili tetke iz Austrije, nemaš šansu... A sve ovo negativno u društvu, agresiju, nasilje, apatiju, sodomu i gomoru možemo gledati i kao neko 'bežanje u zdrav razum'", zaključuje Surtov.

Marko Panajotović (22), takođe glumac u predstavi, kaže da su na njega i njegove vršnjake, generaciju rođenu devedesetih, uticale sve agresije, genocidi, ratovi koji su nas zadesili. "I takvo okruženje je jednostavno pogubno. Naša generacija je nasledila jedan vid hronične mržnje iz koje i dalje ne može da se iskobelja. To je *born to hate* generacija koja bez konkretnog dodira sa užasom rata, mrzi i prezire sve oko sebe. Umesto da nadograde svoje roditelje, oni ispadaju gori od njih. Ali da li to sme i može da bude opravdanje za toliku količinu nasilja?"

Čini se da svi znamo odgovor na Markovo pitanje, koje sebi, sasvim sigurno, postavlja još puno mladih žena i muškaraca u Srbiji. Teške društvene okolnosti u kojima odrastaju mladi predstavljaju jedan od ključnih uzroka za čestu pojavu nasilja među njima, ali ne smeju biti opravdanje za ovakvu situaciju. Zajednički napori i sinergija svih društvenih aktera neophodni su da bi se postigla promena sada dominantne vizije o tome ko su muškarčine u Srbiji danas. Međutim, da li jedno podeljeno društvo poput našeg može postići pomenutu sinergiju? Dok se nadamo da može i hoće, ne treba da sedimo skrštenih ruku. Svi pomenuti društveni akteri, od političkih donosilaca odluka, preko roditelja, škola, kulturnih i sportskih ustanova, civilnog sektora, pa do samih mladih ljudi, treba da preuzmu svoj deo odgovornosti da muškarčine postanu oni koji, prema rečima Minje Bogavac, čine "divna, plemenita dela, za sebe i zajednicu, muškarci koji znaju da biti hrabar znači umeti da izraziš svoja osećanja, pokažeš da si ranjiv, nežan i brižan". ¶

BILJANA VASIĆ
MARINA TADIĆ

Tekst je nastao u okviru projekta WONET (Ženska mreža za budućnost Evrope), odobrenog i sufinansiranog sredstvima Evropske komisije u okviru programa „Evropa za građane i građanke", koji su realizovali Opština Savski venac iz Beograda i Udruga TRIM iz Vrboske na Hvaru, u saradnji sa drugim partnerima iz Srbije, Hrvatske, Slovenije i Italije.

LJUBOMIR ŽIVKOV

Great possibilities

Nova učenica, inače kraljica marketinga, nije rada da otpušta državine činovnike, jer su potonji za naše dobro rasuti po nadleštvima, po kancelarijama i šalterima; imamo ih taman koliko treba, i ako bi se desetoro ili dvadesetoro njih obrelo na zloglas. Birou, propatile bi stotine cenj. klijenata. Ja bih čak rekao da državnih činovnika nema dovoljno, jer svugde moram da čekam, vidim i sam da neko služb. lice pregrmi i po pet-šest stranaka dnevno, a idealno bi bilo da za svakog građanina bude jedno lice u državnoj upravi – tako bi se izbeglo i čekanje na red, i iscrpljivanje državnih nameštenika. U svakom slučaju, tu ti viška nema, a sa inspektorima smo opasno utanjili i novoj ministarki je to odmah upalo u oči: pa ne možemo u porodicu evropskih naroda ovako nekontrolisani, neprovereni i nedovoljno kažnjavani.

Dobro došli u zemlju inspektora! Nova ministarka samouprave (lokalne, druge i nema) ni slutila nije koliko nam još novih inspektora fali

Inspektori su savest društva. Drugo, inspektori se državi isplate: hvatajući nas u našim marifetlucima i petljavinama, zarađuju pošteno i svoju platu, i imaju vaspitno dejstvo, i ostvaruju stalno višak vrednosti. Država sa dovoljno inspektora ne da neće nikad otići na doboš, nego će imati i punu kasu i sve poštenije stanovništvo.

Moja istraživanja govore da će 18% radnosposobnog življa raditi u Parking servisu, 8,9% biće kontrolori u vozilima javnog prevoza, Komunalnoj policiji predstoji procvat kakav nijednu drugu privrednu granu ne očekuje, svaki deveti građanin biće zaposlen ili u upravi KP, ili će raditi na terenu (raskopčan, gologlav, raspasan). Interesovanje za ovu dosad nepoznatu privrednu aktivnost neprekidno raste, te će Srbija uskoro otvoriti Komunalnu Policijsku Akademiju, svaka druga porodica imaće barem jednog člana koji nosi časnu policijsku uniformu, revizora će biti na hiljade, stanovništvo će se na njih priviknuti kao i na došljake, izbeglice, prosjake, bombardovanje ili epidemiju. Novo prečasno i velečasno zanimanje je izvršitelj (izvršilac se rimuje sa počinalac, doklen izvršitelj zar ne zvuči kao Svetitelj, Spasitelj, popečitelj, veroučitelj?).

Stanovništvo se ovde isuviše raspištoljilo i Vlada se domišlja kako da ga načinom očinskim, kulturnim, zakonitim i bogougodnim već jedared utera u red, a da mu usput iščeprka iz džepa to što mu je preostalo. Inspektorati će nam se opet obožiti i umnožiti, slava nek je Gospodu na visinama. Radni ljudi i građani, dika naših posleratnih ustava, ogrezli svi u nerad, neće da se povedu za blještavim uzorom, za polusvetim čovekom koji đipi čim ga prvi san savlada, obična policija ne može da izađe na kraj sa življem koji ne pokazuje kajanje ni kad dopadne suda i apsa, imamo tajnu policiju, vojnu, fiskalnu, finansijsku, imamo službu bezbednosti, ali ni one više ne mogu sirote sve same, zato je sve više novih zanimanja (umalo ne rekoh zanimacija); u početku će tu biti i samoukih i priučenih državnih izaslanika, ali će se oni obrazovati na licu mesta, u neposrednom dodiru sa brojnim i višestrukim prestupnicima, umornim od tolikih prekršaja i pronevera toliko da već i sami jedva čekaju da budu uhvaćeni, kažnjeni, a jednog lepog dana možda i prevaspitani.

Dobrodošli u zemlju: inspektora, kontrolora, komunalnih policajaca, sreskih policajaca, viših inspektora, izvršitelja! Biće ovo zlatni vek i za kurire, valja uručivati presude utajivačima poreza, koji tim svojim vrdalukom podrivaju državu i trebalo bi ne samo da plate pedeset hiljada ako zakasne jedan dan, nego im treba suditi po Zakonu o zaštiti države! Kazne za nemarne platiše poreza (od kojeg treba najkasnije do petka preplatiti olimpijske šampione, estradne umetnike, akademike, Dinastiju, Sv. materu etc.) zar nisu omaž šerijatskom pravu koje se ne udubljuje u to jesi li ukrao pozlaćeni prstenčić vredan četvrt dirhema, ili si orobio najveću draguljarnicu (koja je doduše kasko osigurana)?

Porez je svetinja, i siromaštvo nije izgovor da se sa plaćanjem zadocni, naoborot! Ako treba da platiš pišljive tri i po hiljade dinara, što ti ne služi na čast, pa i to ne doneseš na vreme, platićeš pedeset: varaš, potkradaš, oštećuješ i omalovažavaš državu sa osam zvezdica, sa osam olimpijskih medalja i sa više od dvadeset Poglavlja, izvini, ali to će da te košta!

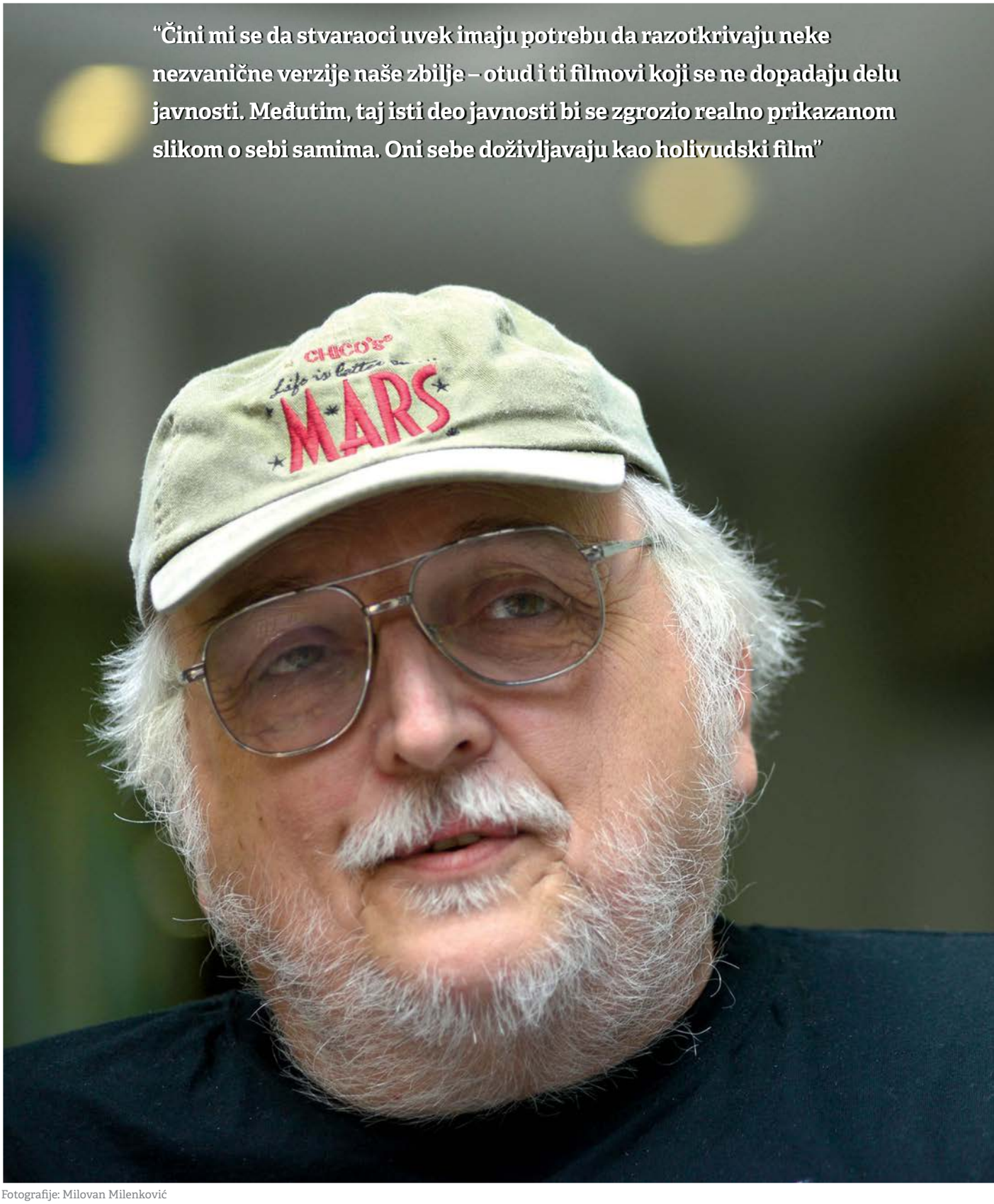
Premijer bi verujem voleo da do petka u podne i svaki siromašak bude prijatno iznenađen svotom koju mu država šalje, da do kraja radnog vremena u petak olimpijsku povišicu dobiju obični građani, radnici, učitelji, vozači, lekari i ostali koji rade u sitnosopstveničkom interesu, ali je nemoguće umiliti se i masi i eliti, pa su prednost dobili vrhunski sportisti, jer vrhunski rade za vrhunsku Srbiju, baš kao i naši vrhunski politički višebojci.

Jer, budimo otvoreni, rad u ambulanti nije rad za Srbiju, mislim jeste rad, ali, zapitajmo se, je li za društvo korisno da se lečenjem ljudski vek toliko baš produžava, a najviše poboljevaju i teže dugovečnosti baš primerci koji neće nikada stati na pobedničko postolje i kojima premijer (u daljem tekstu: davalac premija) vlade neće stisnuti kvrgavu desnicu.

Kraljevska samovolja, da se nosiocima medalja uruči tolika gotovina, biće podstrek i sirotinji, i onima koji poboljevaju, i onima koji su zabasali u bespovratnu zonu penzija, da se okušaju u nekom od olimpijskih sportova. ¶

Intervju: **Slobodan Šijan, filmski reditelj, vizuelni umetnik i pisac**

O PODRUMSKIM

"Čini mi se da stvaraoci uvek imaju potrebu da razotkrivaju neke nezvanične verzije naše zbilje – otud i ti filmovi koji se ne dopadaju delu javnosti. Međutim, taj isti deo javnosti bi se zgrozio realno prikazanom slikom o sebi samima. Oni sebe doživljavaju kao holivudski film"

Fotografije: Milovan Milenković

MRAČNIM SALAMA

Na nedavno završenom Festivalu filmskog scenarija u Vrnjačkoj Banji promovisan je *Filmus*, knjiga autobiografskih priča Slobodana Šijana, neobična sinteza filmskog, likovnog i književnog jezika (ili obrnuto) u izdanju "Službenog glasnika". Tim povodom zamolili smo Slobodana Šijana za, novinarskim rečnikom rečeno, biografski intervju.

"Nemam više šta da vam pričam o sebi što vi već niste objavili, pogledajte svoju arhivu", odgovorio je. "Verujte, sve sam već ispričao i napisao. A i stalno me pitaju o onim mojim filmovima, dosadno mi je da pričam samo o tome. Kao da je film jedino čime se ja bavim u životu..."

"VREME": Nije jedino, govorili ste u "Vremenu" i o svojim izložbama i knjigama (vidi brojeve 1218, 924, 756, 623), ali ste ipak poznatiji kao filmski reditelj nego kao vizuelni umetnik...

SLOBODAN ŠIJAN: Nije to moja greška, film je komunikativniji od umetnosti i knjiga...

... a i po novinama ovih dana piše da ćete konačno početi da snimate film *Diskopatija* po knjizi *Main Kampf* Svetislava Basare, uprkos činjenici da komisija Ministarstva kulture koja je odlučivala o sufinansiranju projekata nije izabrala vaš scenario.

Pa ne znam baš da li ćemo da počnemo. Dvaput su nas odbili na konkursu Ministarstva kulture, tako da smo sad tu gde smo. Imamo neka minimalna sredstva koja smo dobili od vojvođanskog ministarstva. Pokušali smo letos da sklopimo ekipu koja bi probala to da uradi, praktično besplatno, ljude koji su spremni da sa mnom rade besplatno, ali nažalost nismo uspeli. I sada tražimo još neka dodatna sredstva. Mislim, to je standardna situacija, nije ništa novo. U tom konkursu Ministarstva kulture se traži da konkurišete s projektom, što podrazumeva da će komisija prilikom ocenjivanja uzeti u obzir ko je sve uključen u projekat, scenarista, reditelj, glumac, producent, ali izgleda da je njihova odluka zasnovana na površnom utisku o scenariju, koji su očigledno s mukom pročitali, ako uopšte i jesu, jer teško je savladati preko dvesta tekstova i o njima suvislo prosuđivati. Ne znam, meni je komisijski način odlučivanja misterija, verujte. Pokušaćemo još nešto za *Diskopatiju*, neku novu varijantu, možda će neko odlučiti da taj scenario ipak treba snimiti...

Šta mislite, da li komisije koje odlučuju o scenariju procenjuju samo njegov kvalitet ili i njegovog autora?

Naravno. Ako, na primer, postoji neki animozitet javnosti ili nekog bitnog pojedinca, recimo, u komisiji ili upravnom odboru FCS-a prema autoru zbog njegovih izjava po intervjuima, ili ako su napisali nešto što se smatra nepodobnim, ili jednostavno ako postoji zavist "kreativne elite", sve to utiče na odluku da li će taj projekat postati film. U mom slučaju je to bilo zbog scenarija koji sam svojevremeno pisao sa Sanjom Domazet *Punjene tikvice sa Lenjinovim mozgom* a koji je trebalo da označi moj povratak srpskom filmu. Neke komisije koje je trebalo da ga odobre, i u kojima su bili najvrsniji i najbolji poznavaoci filma i moji vrlo bliski prijatelji, jednostavno su ga preskočile. Imao sam utisak da se podiže kriterijum u trenutku kad otkriju da ponuđeni scenario treba ja da režiram. Kao, nije dovoljno dobar za mene, kao to nije scenario kao što je *Ko to tamo peva*.

A šta ako su u pravu? Vi se uporno trudite da snimite te *Tikvice*...

Ali nisu u pravu! Problem sa *Tikvicama* je bio što je ta komedija zasnovana na nekom imaginarnom svetu postsovjetske Rusije, raspadu Sovjetskog Saveza provučenog kroz malu enklavu balzamera koji se brinu o Lenjinu. Rekli su mi: "Nemoj sad da zafrkavaš Ruse." *Tikvice* sam ponudio posle filma *Siroti mali hrčki*, koji sam uspeo da spakujem posle deset godina, a bio je nezgodan zato što se u njemu radilo o padu Vlade, pa su mi govorili: »

"Gde si našao baš to?" Onda sam odlučio, neću o našoj Vladi, nego, ajde, bivši Sovjetski Savez. Međutim, i to je ispao problem, zato što su to naša braća Rusi. Jednostavno, teško je praviti komediju jer ona uvek ima neku subverziju prema autoritetu, a vlast je autoritet. A *Tikvice* bi danas bile jedan od filmova snimljenih u proteklih 20 godina koji bi se rado gledao.

O čemu je *Diskopatija*, zašto su je dve komisije odbile?

Imate Basarin roman, tamo sve piše. Zgodno je što se većim delom dešava u jednoj bolnici, tako da ne zahteva preveliki broj objekata i može da se uradi u našim restriktivnijim uslovima. Ali, trebaju mi vrhunski glumci, a njih, zaista, nije lako obezbediti u ovim uslovima u kojima bismo mi radili. Videćemo. Ali, kažem vam, meni je dosadno da pričam o filmu. Poslednjih 20 godina odgovaram na ista pitanja: zašto ne snimate, kad ćete ovo da snimite, to je sve potpuno bez veze. Ja imam i drugi život, bavim se i vizuelnom umetnošću, izlažem, objavljujem knjige...

Pričaćemo mi i o tome, ali je *Diskopatija* sada aktuelna pa zato...

Aktuelno je i što sam se vratio iz Istre, iz Poreča, gde sam učestvovao na dva umetnička projekta, vrlo zanimljiva, i to je više nego aktuelno. Moje bavljenje filmom je, nekako, bacilo u senku sve drugo čime se ja bavim. Recimo, ja se poslednjih desetak godina više bavim pisanjem knjiga o filmu, a snimanje filmova mi je bilo usput, ako i kad može. Pisanje o filmu i bavljenje filmom se tiču jedne moje, intimne filmofilije, gledanja i razumevanja filma. I to mi je važnije od snimanja filmova. Uvek sam govorio da sam ja pre svega filmski gledalac, ali mi ljudi ne veruju. Misle da izmišljam, jer je valjda filmski režiser isuviše glamurozno zanimanje da bi se u tako nešto poverovalo.

Šta se dešavalo u Poreču?

Oni imaju jednu od najstarijih likovnih manifestacija u regionu, Annale, ove godine je održana 56. put. Izložili su radove umetnika koji su se pre 40 godina okupili u Brdu, nedaleko Momjana, začetnike konceptuale. Prikazali su i moj art-video *Samoubistvo medija*, jedan od prvih sa ovih prostora. Prikazani su i video-radovi Marine Abramović, Raše Todosijevića, Nebojše Paripovića, umetnika iz Zagreba Mladena Stilinovića, Borisa Demura i drugih. Ispostavilo se da je taj moj video, uz radove ostalih beogradskih učesnika susreta u Brdu, bar za ovaj beogradski ogranak konceptuale, važan događaj, da su to možda prvi video-radovi nastali kod nas. Čeda Vasić je radio umetnički video pre toga, on je veoma značajan za taj period naše umetničke scene, ali on je u to vreme bio na Berkliju i bila mu je dostupna tehnologija koja nama nije. Takođe, u Istri sam bio gost jednog od vodećih kolekcionara neoavangarde Marinka Sudca, koji u Valamaru već četvrtu godinu organizuje projekat "Umjetnik na odmoru". Tu sam upoznao nekoliko značajnih umetnika, na primer Jaroslava Kozlovskog iz Poljske, a posle mnogo godina sreo sam se i sa Vladimirom Gudcem iz Hrvatske, kojeg nisam video još od sedamdesetih godina, kada je često dolazio u SKC...

Postojanje Annalea u Hrvatskoj pokazuje tamošnji odnos prema novom u umetnosti. Istovremeno, dok je pre nekoliko godina Oktobarski salon u Beogradu odlukom gradske vlade postao bijenalna manifestacija.

Oktobarski salon je uz porečki Annale jedna od najstarijih likovnih manifestacija u regionu i šteta je što nije nastavio da postoji u toj formi – da bude godišnja smotra. Dosta se lutalo u konceptu i ne mogu reći da mi nije prijalo da vidim učestvovanje inostranih umetnika, naročito se sećam onog oktobarca sa video-instalacijama. Ali, možda je međunarodni koncept povećao troškove manifestacije pa je to prouzrokovalo prestrojavanje ka konceptu bijenala. Ipak, mislim da nam je neophodna ozbiljna godišnja manifestacija tog tipa, pogotovo što postoji već značajna bijenalna manifestacija u Čačku – "Memorijal Nadežde Petrović" koji će se takođe održati ove godine. Tako da ćemo odjednom imati dva bijenala a ostaćemo bez godišnje smotre!

Napisali ste nekoliko knjiga o filmu i povodom filma, a nijednu o umetnosti. Međutim, dizajnom tih knjiga pretvorili ste ih u umetničke radove – *Filmus* je proglašena najlepšom knjigom na prošlogodišnjem Sajmu knjiga u Beogradu.

S obzirom da mi je dosadno da samo pišem filmske eseje i sećanja, pokušao sam da u opremanje knjige unesem malo od filmske forme i dramaturgije. Zanimalo me je da tekstu dodam dinamiku filmskog ili pak likovnog dela. To je, uostalom, nešto čime se veoma dugo bavim, još od mog samizdat fanzina *Filmski letak* koji sam samostalno izdavao sedamdesetih godina.

"Službeni glasnik" najavljuje za oktobarski Sajam knjiga vašu novu knjigu, zna se samo da će biti antologija priča. Čije su priče, o čemu?

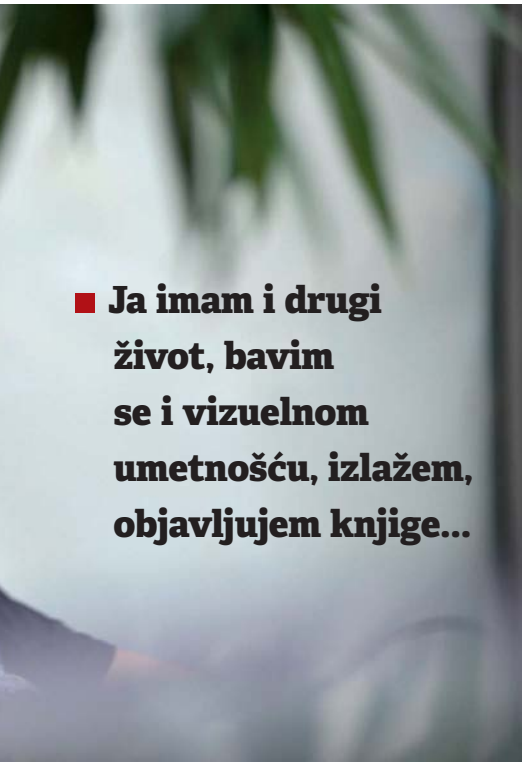
To su tekstovi o filmu naših autora, mislim da će biti veliko otkriće. Godinama sam ih prikupljao, knjiga ima oko 800 strana. Veliko mi je zadovoljstvo što postoji interesovanje da se objavi takva knji-

ga. Mene zanima moj sopstveni doživljaj filma, zanima me šta je film u našim životima. Mi previđamo da je film zaslužan za dobar deo naših utisaka, za iskustvo koje smo stekli kroz film. Zato mislim da je važan doživljaj koji film kod nas izaziva dok ga gledamo, a ne samo ono što možemo da napišemo o filmu kao kritiku ili sud. Ja tako, zezajući se, da bih malo nervirao suviše ozbiljne kritičare mog pisanja, kažem da neko piše o livadama i morskoj obali, a ja pišem o podrumskim mračnim salama u kojima sam gledao filmove i o sopstvenim doživljajima koji su sa tim iskustvom povezani.

***Filmus* počinjete citatom iz pisma reditelja Hauarda Hoksa vama upućenog gde konstatuje da sve u srpskom igranom filmu počinje i završava se sa Ciganima.**

Pre svega, to je izmišljeni citat. Ko pažljivo razmisli može zaključiti da ne postoji razlog zašto bi jedan Hauard Hoks baš meni pisao o Ciganima u srpskom filmu, osim ako sam mu ja negde pokazao svoj film *Ko to tamo peva*. Ali u vreme snimanja tog filma, moj omiljeni reditelj je uveliko bio mrtav. Ipak, taj izmišljeni citat mi je pomogao da već na samom početku knjige stavim do znanja da je ne treba shvatiti kao niz nekakvih velikih istina, već da su sva štiva tog tipa

Ja imam i drugi život, bavim se i vizuelnom umetnošću, izlažem, objavljujem knjige...

krajnje subjektivna, a da su stavovi koje u njima izlaže autor, u ovom slučaju moja malenkost, uvek podložni sumnji. Međutim, to mi je poslužilo i kao dobar uvod u prvi deo knjige koji nosi naslov *Jatagan mala* i u kom se bavim fenomenom uspešnosti srpskih filmova o Romima na međunarodnoj sceni, uključujući i sudbinu mog filma *Ko to tamo peva*. Otkrio sam da je jedan od naših prvih filmova bio o Romima, film Čiča Ilije Stanojevića *Ciganska svadba* ili *Bibija*. Kontinuitet te teme do danas bio je inspirativan za neku vrstu promišljanja o tome. Čini mi se da je za autore novog jugoslovenskog filma taj svet Roma, na neki način, bio kao neki katalizator za osvajanje većih sloboda na tematskom planu, da su autori prodirući u svet Roma otkrivali drugo lice društva koje je sebe predstavljalo kao progresivno, napredno, uspešno. A u stvari, na marginama su postojali sasvim drugi prizori, koji nisu pokazivani. Čini mi se da je taj izlet u svet Roma koji evo traje od Čiča Ilije Stanojevića, na neki način, suočavanje sa nekakvim životom kakav, obično, ne vidimo u filmovima kakve priželjkuje svaka vlast kada odvaja novac za kinematografiju.

I svet dobro prihvata naše filmove o Romima. Na početku knjige pišete o putovanju u Pariz pre 105 godina prvog srpskog producenta Svetozara Botorića i prvog srpskog reditelja Čiča Ilije Stanojevića s ciljem da predstavnicima producentske i distributerske kuće "Pate" prodaju filmove *Život i dela besmrtnog vožda Karađorđa* i *Ciganska svadba*. Francuzi su film o Romima odmah pustili u distribuciju, a Karađorđa su odbili. Da li su bili u pravu?

Pa, u to vreme možda nisu ni postojali uslovi da se prikazuje jedan tako dugačak film. Još uvek su dominirali kraći filmovi, i bioskopski programi su se sastojali od nekoliko naslova različitih žanrova i to je bilo uobičajeno. Tako da je *Karađorđe* na neki način bio preteča dugometražnog filma. Došao je pre vremena, 1911. U čitavom svetu nije bilo mnogo naslova te dužine, a i oni su nastajali spajanjem kraćih epizoda na određenu temu. Recimo, *Život Isusov* i tako dalje. *Ciganska svadba* je pak bila kratka i verovatno prilično egzotična, a sudeći po Čiča Ilijinim sećanjima, i veoma duhovita. Tako da je odmah ukazala na komercijalni potencijal ove teme.

Ovdašnja javnost prigovara rediteljima zbog filmova o Romima, kažu da svetu prenose lošu sliku o nama.

Ta naša želja da se predstavljamo u nekom fantastičnom svetlu je okej, svako to želi. Ali evo: kad sam se vraćao iz Istre i iz Hrvatske prešao granicu prema Srbiji, naiđe se na jedan katastrofalan deo auto-puta, nije duži od 500 metara. Ali nikom ne pada na pamet da ga popravi bez obzira na svu tu potrebu za dobrim utiskom. Niko ne vidi da se taj prelaz iz Evropske unije u Srbiju oseti odmah, na rez. A radi se o stotinama hiljada putnika koji tu granicu prelaze i kroz tu naglu promenu kvaliteta druma donose i zaključke o nama. Čini mi se da stvaraoci uvek imaju potrebu da razotkrivaju neke nezvanične verzije naše zbilje, otud i ti filmovi koji se ne dopadaju delu javnosti. Međutim, taj isti deo javnosti bi se zgrozio realno prikazanom slikom o sebi samima. Oni sebe doživljavaju kao holivudski film. A kako taj "ulepšani" film izgleda vidi se najbolje u rijaliti programima. Prvi film Dušana Makavejeva, dokumentarac *Jatagan mala*, ima podnaslov "I ovo je Beograd". Naš autorski film, nešto što je kasnije nazvano "crni talas", počeo je iz želje da se pokaže i ta druga stvarnost, koja je možda čak i dominantnija u životu. Međutim, filmovi koji okreću kameru u drugom pravcu od onog koji proklamuje vlast, jednostavno, uvek smetaju. Sve je to predvidljivo.

Deo te priče je i scenario za vaš studentski kratki igrani film *Đubrište*, o čijoj podobnosti je odlučivala komisija Fakulteta dramskih umetnosti. Bilo je to u vreme Titovog pisma kojim je dat znak za obračun sa takozvanim crnim talasom. U *Filmu-su* kažete da je pre toga jugoslovenski film bio ono novo u evropskoj kinematografiji.

Pismo je bilo samo reakcija države na pojavu liberalizacije u kulturi. U periodu od '68. do '71, eventualno se u Beogradu može produžiti do '72, postojao je trend za osvajanjem većih sloboda. Pojavio se *Plastični Isus* Lazara Stojanovića, film koji kod nas ni danas mnogi ne vole, a koji je ove godine prikazivan u njujorškoj MOMI sa velikim uspehom, film koji je jugoslovensko društvo doveo do ultimativne tačke, postavio je bitno pitanje: ili ćete da se menjate i da dopustite autorima slobodu da se ide dalje u kritici svega, kao što je govorio rani Marks u kog su se zaklinjali – "kritika svega postojećeg", ili odlučite da to ne može. I sistem je odlučio, naravno, da zaustavi sve. I ne samo taj film već i, recimo, *Mlad i zdrav kao ruža*, film Joce Jovanovića, bio je direktna provokacija lika i dela Josipa Broza Tita. Naravno, tu spada i *WR – misterije organizma* kao najznačajniji trenutak u svemu tome, koji je '72. bio zabranjen, a »

Mene zanima moj sopstveni doživljaj filma, zanima me šta je film u našim životima

u inostranstvu je postigao veliki uspeh. I, umesto da se država otvori, da kaže: okej, idemo dalje, u neki novi sistem, koji je stalno tvrdila da promoviše i da želi drukčiji socijalizam, ona se u stvari zatvorila. Da li pod sovjetskim pritiskom, ne znam. To je bio prilično mračan period našeg filma, jedno tri-četiri godine. Bilo je tako donekle i u likovnoj umetnosti. Istina, manje se odrazio na beogradsku likovnu scenu, ali u Novom Sadu su neki ljudi išli u zatvor – Miroslav Mandić, Slobodan Tišma na primer. Sedamdeset pete, šeste, počinje neko otopljavanje, bar kad je film u pitanju – sa pojavom praške škole. To su mlađi reditelji koji su došli iz inostranstva i nisu nosili teret *Plastičnog Isusa*. Oni su, srećom, napravili neke dobre filmove, pa se malo otvorila situacija i za druge mlađe reditelje, tako da je neka promena ipak došla. Onda, opet, osamdesetih, jedno tri-četiri godine bila je malo tolerantnija atmosfera. Mlađe generacije pamte to vreme kao vreme sloboda, vreme "novog talasa", a mi malo stariji se sećamo perioda od '68. do '71. kao, zaista, kratkog, ali značajnog i kreativnog perioda u kulturi.

Istorija jugoslovenskog filma pamti Titovo vreme kao neslobodno, ali s druge strane i kao izdašno: tada su snimani ratni spektakli poput *Sutjeske* i *Neretve*.

Postojao je neki krovni sistem u kulturi koji je funkcionisao i redovno obezbeđivao sredstva. U tom sistemu su, pre svega, rađene te velike, poželjne filmske produkcije, ali je bilo prostora i za ove druge stvari. To je tolerisano jer su ti filmovi, koji su uglavnom snimani u mnogo skromnijim uslovima, i nastajali na margini oficijelne kinematografije, počeli da postižu rezultate u inostranstvu na nekim festivalima. Državi je prijalo da stvara imidž nekakve drukčije kulture između Istoka i Zapada koja nije toliko čvrste ruke, koja dopušta i kritiku. Ali, ta kritika nije bila baš toliko poželjna u samoj zemlji, koliko im je trebala napolju. Unutra im je smetala.

Kad već pričamo o Titovom vremenu, vi ste snimali *Ko to tamo peva* dok je Tito bio u bolnici. Da li je to imalo nekog uticaja na ekipu?

Jeste, imalo je. Mi smo snimali kamerom Filmskih novosti koja je bila najnovija u tom trenutku, kupljena da "prati putovanja Josipa Broza". Snimanje smo počeli, mislim, četvrtog aprila, pa recimo dvadeset i nekog aprila pojave se dva tipa u civilu i kažu: "Daj kameru", i odnesu je. Mi shvatimo da je Broz, verovatno, umro, "otputovao". Posle toga smo snimali onu scenu sa zecom nemom kamerom, a scenu sa strojem, kad dođu vojnici, nekom prastarom tonskom kamerom da ne gubimo dane, jer sam ja insistirao da ne prekinemo snimanje. Bojao sam se da li ćemo ga, ako prekinemo, ikad završiti. Dva dana nakon što su nam oduzeli kameru, pojave se ona ista dva tipa, vrate kameru i kažu: "Još uvek nam ne treba." Do kraja aprila tom kamerom smo završili snimanje filma, posle su došli prvomajski praznici i četvrtog maja se objavi da je drug Tito umro. Onda je sve stalo. Bilo je nekih ekipa koje su tada takođe snimale, recimo Karpo Godina je u Deliblatskoj peščari snimao film *Splav meduze*, i on je privremeno morao da prekine snimanje. Srećom, film je ipak završio.

U *Filmusu* otkrivate niz anegdota koje dočaravaju to vreme strogosti, na primer slučaj da su iz vašeg filma *Šta se dogodilo sa Filipom Preradovićem* izbačene sekvence sa Romima zato što se pre toga u prilogu TV dnevnika o Titu čula romska muzika. Mada, da se sad desi tako nešto...

Mislite da se ispod Vučićevog govora podvuče romska muzika? Pa ne verujem da bi bila tolika frka kakva je nastala kad se to desilo u prilogu sa Titom. Mislim da se čulo "Ja idem kući sav nakresan", ili se bar tako pričalo. Bilo je smešno koliko je bilo užasno. Izbacivali su sve što je imalo veze sa Romima gde god da se pojavi, pa tako i iz mog filma. Žao mi je tog glumca, napravio je odličnu malu ulogu. Film je bio smišljen u formi jedna scena – jedan kadar, kao neki kvazidokumentarni postupak. Međutim, i pored toga što je ta scena izbačena, to nije emitovano. Jednostavno, procenili su da je štrčalo od standarda i to je odlučilo. Posle je došao drugi urednik, on je bio liberalnijih shvatanja, pa je to pustio na svoj rizik. Na Televiziji Beograd je bilo izuzetnih ljudi, recimo Filip David kao urednik. Ja se sećam dramskog programa Televizije Beograd kao jednog, gotovo holivudski organizovanog produkcijskog entiteta. Imali su biblioteku otkupljenih scenarija naručenih od naših poznatih pisaca. To je jedan izuzetan postupak u kom ste mogli da izaberete nešto što vam odgovara ili bi vam oni predložili šta biste mogli da radite. To je bila jedna fantastična, kreativna situacija. Bilo je tu nekog prostora, čak su i filmska preduzeća uspevala da proizvode značajne stvari. Čini mi se da su postojali neki talasi liberalizacije i talasi veće restriktivnosti što je možda zavisilo od međunarodne politike, ja ne znam. To se smenjivalo, stalno je

išlo gore-dole. Sećam se, kad sam ja radio svoje najpoznatije filmove po kojima me stalno nešto spominju, a četiri sam snimio za pet godina, od '80. do '85, moja supruga me je pitala: šta si navalio? Ja sam joj rekao da kod nas nikad ne znaš kad će se zalupiti vrata. Jer to je slika koju smo mi imali od svojih profesora i starijih kolega – neki prostor se otvori, nešto se uradi, a onda ćao! Makavejev ode na sedam, osam godina u inostranstvo, Žilnik ode u Nemačku. Mi smo, jednostavno, takva kultura, vrlo nestabilna, nestimulativna i bez kontinuiteta. Šta uhvatiš, kad uhvatiš. Ako promašiš taj prostor kad se odškrinu vrata, ostaćeš bez ičega kao niz mojih kolega.

I u Holivudu je tako, bili ste vi i tamo pa znate kako je.

Pa nije baš da je tako, u Holivudu vrediš onoliko koliko vredi tvoj poslednji film. Ako napravite par filmova koji su uspešni, vi imate kredita za još nekoliko filmova, uspevate da se reprodukujete kao neko ko ne gubi novac. Onda imate mogućnost da opstanete. Ali, kod nas ima puno ljudi koji žele filmom da se bave, a nema baš toliko novca i prostora, pa je onda prilično klanje. Kao u onom dokumentarcu Janka Baljka – "mala bara, puna krokodila". To se zove selekcija.

Ne pominjete svest autora da njegov film treba da zadovolji važeće ukuse onih koji treba da odobre njegov film i koji treba da ga gledaju.

Tačno, kod nas postoji i taj "fondovski" mentalitet, pa se filmovi ne snimaju za publiku već za neke evropske fondove i festivale. To stvara situaciju potpunog razdvajanja ukusa publike i takozvane međunarodne uspešnosti filma. Filmovi koji su uspešni u bioskopu retko prodiru na međunarodni plan, a filmovi za koje čujemo da su ubačeni na neki strani festival ili festivalčić završavaju sa nula gledalaca. Vrlo retko se to spoji. Nekad je to bilo drugačije, recimo *Skupljači perja* Saše Petrovića su bili uspešni u Kanu i na međunarodnoj sceni, a i kod nas. Ja sam pristalica komuniciranja s publikom, mene festivali toliko ne zanimaju. Ja sam po tom pitanju čovek starog kova.

Tekst u *Filmusu* o drugom delu Seoba Saše Petrovića, filmu koji postoji samo kao nulta kopija, jeste dokument i o tom filmu i o ostalim nedovršenim filmovima. S obzirom na to da Petrovićeve *Seobe* smatrate najboljom vizuelizacijom našeg baroka, ministar kulture koji bi odlučio da se taj film završi, a pre svega vlada čiji je član, osvojili bi veliki poen.

Nisam se bavio logistikom zbog koje je remek-delo Saše Petrovića ostalo nezavršeno – tu mislim na film *Seobe II* – već značajem tog dela koje kod nas nije doživelo adekvatnu valorizaciju. Izuzetno sam dirnut tim filmom i nivoom postignuća u rekonstrukciji epohe, načinom koji je samo on bio u stanju da dosegne. Sa jednim verizmom i autentičnošću prizora za koji on ima neverovatno oko i dar. Zaista me taj film dodirnuo. O *Seobama* se pričaju priče o velikom novcu, budžetu, mene to ne zanima. Veliki spektakli, veliki projekti ne mogu da se snime bez velikog novca i to je nešto što je tako. Meni je bilo zanimljivo što se Saša ponašao sa tim svim ogromnim aparatom koji je pokrenuo zbog *Seoba* kao kada je snimao neki svoj autorski film. Potpuno slobodno. Čak je filmu dao svoj glas kao »

narator, što je, recimo, neke ljude nerviralo. Ali, to je meni krajnje lično i to mi se dopada. Ja sam, u stvari, pisao o *Seobama II* da bih malo naglasio domaće zanemarivanje značaja i postojanja tog filma.

Film *Država mrtvih* Žike Pavlovića bio je bolje sreće, završen je i premijerno pokazan na četvorogodišnjicu rediteljeve smrti. Trebalo je vi da nastavite ono što nije mogao vaš profesor, ali je to uradio Dinko Tucaković. Kako ocenjujete njegov deo posla?

Mislim da je jako značajno da taj film postoji. Inače, to je jedan krajnje nezahvalan posao – preuzeti da završite delo velikog stvaraoca kakav je Živojin Pavlović. Video sam materijal filma u izvornoj fazi, i mislim da je Dinko to dosta dobro uradio. Možda se nisam slagao sa nekim rešenjima, ali mislim da ona ne utiču bitno na završni izgled filma. Tu pre svega mislim na menjanje formata slike. Živojin je insistirao da film bude snimljen u standardnom formatu, a oni su ga prepravili u vajdskrin zbog zahteva distributera i producenata da se u bioskopu više ne prikazuju filmovi u standardnom formatu. Uvećali su sliku, što je šteta, ne verujem da su nešto postigli time na komercijalnom planu. I povodom kraja filma je bilo nekih nesporazuma. Ja sam smatrao da ga treba ostaviti kakav je bio u prvoj verziji, ali je nadvladao stav nekakve grupe simpatizera projekta koja je pomagala da se film završi, u kojoj su bili i neki naši ugledni mlađi reditelji. Međutim, to nije suštinski izmenilo izgled čitavog filma. Živojin je sa *Državom mrtvih* prevrnuo stomake mnogima, nije taj film bez razloga bio zaustavljen. Već i sam naslov filma zvuči onespokojavajuće. A naši autori i dan-danas pokušavaju da dosegnu žestinu tog filma.

Da li smemo da objavimo informaciju da će u novoj stalnoj postavci renoviranog Muzeja savremene umetnosti u Beogradu biti jedan vaš rad? Da li ste odlučili koji?

Nešto slično sam načuo, pa pretpostavljam, ako je to tačno, da se radi o mom radu u mediju fotografije, iz 1977. godine iz ciklusa *Samoubistvo medija*, koji je u kolekciji Muzeja savremene umetnosti u Beogradu. ¶

SONJA ĆIRIĆ
RADOSLAV ĆEBIĆ

Mediči u Britaniji

Na tvrđavi Minor na jadranskom ostrvu Mali Brijun nedavno je odigran Šekspirov *Ričard Treći* londonskog pozorišta "Almeida" sa slavnim glumcima Ralfom Fajnsom i Vanesom Redgrejv u glavnim ulogama. Bili su gosti pozorišta "Ulisis", koje već 16. sezonu kreiraju i vode Lenka Udovički i Rade Šerbedžija.

Pozorište "Almeida" je pozorište internacionalne reputacije, poznato po produkcijama visokokvalitetnih dramskih i operskih predstava, i po saradnji sa umetnicima koji istražuju britansku i internacionalnu dramu. Jedna od takvih saradnji je i predstava *Ričard Treći*, nedavno premijerno izvedena u Londonu, što njeno gostovanje u teatru "Ulisis" čini ekskluzivnim.

Motiv i razlog zašto "Almeida" ove godine igra Šekspira je, kao što bi se pretpostavilo, obeležavanje 400. godišnjice Šekspirove smrti, dok je razlog što su se odlučili baš za *Ričarda Trećeg* a ne za neko drugo Šekspirovo delo specifičan. Rupert Gold, umetnički direktor "Almeide" i slavni reditelj, objašnjava da je 2012. godine na parkiralištu u Lesteru pronađen skelet za koji se sa velikom izvesnošću smatra da je skelet kralja Ričarda Trećeg. Pretpostavlja se da je ubijen mučki, s leđa, u borbi. Momenat u kojem su se istorija, nauka i literatura ukrstile, stvorio je tenziju koja je inicirala ovu produkciju, rekao je reditelj Rupert Gold, dok je okolnost sa pronalaskom skeleta inicirala početak predstave: gomila turista posmatra lobanju, a naročito pogrbljenu kičmu po kojoj je Ričard prepoznatljiv.

Odnos glumca i prostora jedan je od ključnih za dobru postavku i razumevanje Šekspirovih dela, smatra Gold, pa se tvrđava Minor, jedna od najimpresivnijih scena na Jadranu, pokazala kao dobar saradnik njegovoj predstavi. Ovaj prostor je svojevrsna poetika forme prostornog

Vanesa Redgrejv i Ralf Fajns na gostovanju u Hrvatskoj sa večitim Šekspirom, koji nam priča da današnji svet nije naučio lekciju koju su iskusili njegovi sunarodnici još u petnaestom veku

GLUMAC I PROSTOR: Pejzaž predstave; glumci Ralf Fajns i Vanesa Redgrejv

izražavanja. Sa visoko postavljenim gledalištem i akustikom, ona ima snagu antičke scene i, poput živog bića, svom snagom radi za glumce i publiku. U Goldovom *Ričardu Trećem* tvrđava Minor se lako pretvarala čas u ulicu, čas u dvor. Publika je imala uzvišeno mesto, poput Boga, dok je u elizabetanskom pozorištu glumac u poziciji Boga. Glumac u njegovoj režiji lako dopire do gledaoca, pred njim se odvija život u svoj njegovoj vitalnosti, duhovitosti i brutalnosti – kako ga je Šekspir pokazuje.

Ralf Fajns važi za jednog od majstora Šekspirovih likova. Već samim svojim izlaskom na scenu uspeva da uvuče gledaoce u priču, Fajns je Ričard Treći – odmah. Bogalj u jednostavnom crnom odelu. Savršeno ubedljivo i prirodno u jednoj mešavini perverznog, duhovitog i sarkastičnog, prenosi unutrašnji dijalog kraljev. Iskren je sa publikom. Mahnitost Ričarda Trećeg otkriva postepeno. Kada prezir umesto rečima pokaže izrazom lica, on prelazi granicu.

Vanesa Redgrejv, kao kraljica Margareta, u maskirnom kombinezonu kune svakog ko ima veze sa smrću njenog muža Henrija VI i sina Edvarda. Svaku kletvu, a izgovara ih mnoštvo, govori potpuno prirodno, sa koncentrisanom snagom, one klize iz nje. Ubedljivo sliva sve u pokret ruke pokazujući uzdignut kažiprst i mali prst. Strast, huškanje i mržnja pomešani na način koji učini da osetite jedan unutrašnji muk. Svi ženski likovi: ledi Ana (Džoana Vanderam), kraljica Elizabeta (Ajslin Mekgukin), vojvotkinja od Jorka (Suzan Ejndžel), postavljeni su onako kako je to pisao Šekspir – deluju iz pozadine, svesne moći koju imaju i koju koriste ne izravno nego svojom decom kao instrumentima, naročito muškom.

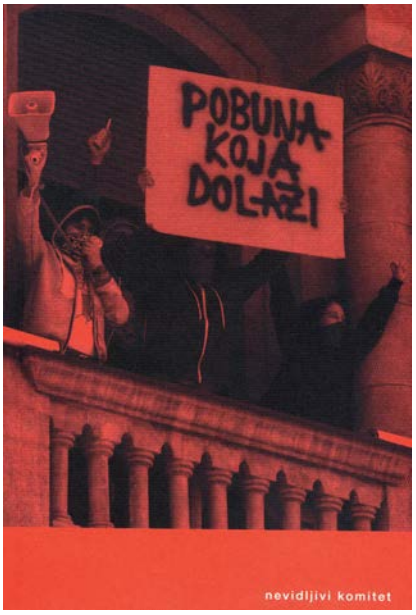
Šekspir piše *Ričarda Trećeg* kao deo tetralogije, pretpostavlja se oko 1593. godine. U središtu priče je makijavelistički način vladanja, tiranija kao stil upravljanja. Radnja komada se dešava u drugoj polovini 15. veka, u vreme Ratova ruža, borbe za tron između dinastija Lankaster i Jork. Nakon Ričarda III na presto dolazi, da podsetimo, Henri Sedmi, deda kraljice Elizabete Prve, tokom čije vladavine Šekspir piše. Tako je Šekspirov odnos prema Ričardu Trećem sarkastičan i on veliča Tjudore koji dolaze da vode Englesku sa Henrijem Sedmim.

Brexit, referendum kojim je izglasano da velika Britanija napusti Evropsku uniju, ocenjen je u javnosti kao makijavelistički obrt savremenog doba, što je reditelju *Ričarda Trećeg* poslužilo kao element asocijacije. Rupert Gold je kao primere makijavelističkog političara medijima naveo Borisa Džonsona i kandidata za predsednika SAD Donalda Trampa, naposletku Džonson je u slučaju *Brexit* na Veliku Britaniju preneo Medičijev model upravljanja – vladar će upotrebiti sve instrumente da ostvari svoje interese bez obzira na cenu koju će platiti narod.

Gold predstavu postavlja klasično, pažljivo vodeći računa kako prostor igra za glumca, on čini da priča teče, i da je gledalac doživljava savremeno i blisko, kao da izravno boravi u Šekspirovom vrtlogu. Umetnost kao da vodi dijalog sa gledaocem o makijavelizmu kao političkom stavu koji je menjao nosioce, ali je kroz sva vremena ostao isti. Početak predstave sa glumcima u savremenom kostimu kao da je smešten u sadašnje vreme, a na njenom kraju dešava se u vreme Ratova ruža, sa glumcima u srednjovekovnim oklopima, i baš taj kostim čini da publika oseća drugo vreme – da svoju bitku vode sada, pred nama. Velika predstava, nadnaravan prostor scene Minor, i dokaz da Šekspir jeste naš savremenik. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Pobuna i druge detinjarije

Pre nego što krenete da popravljate svet, popravite slavinu u svome stanu.
—DUŠKO RADOVIĆ

Sa levičarima, naročito onim ekstremnijim, nevolja je u tome što čovek ne zna šta je gore: kad imaju ideje, kao drugovi Lenjin ili Mao-Ce, ili kad ih nemaju, poput Slavoja Žižeka i Alena Badjua. Oni prvi ne samo da su imali ideje nego su pronašli i način da ih sprovedu u delo, što je dovelo do raskošnih paklova. Ovi drugi, pak, iz udobnosti svoje ničim neograničene slobode jurišaju na zlo neoliberalizma i kapitalizma (ili to beše isto?), dok im ispred nosa, neuznemiravano, promiču čitave kompozicije fašizama i sličnih gadosti. Današnji svet se doima prilično ružno ne samo zbog navale populističko-fašističke gamadi i neubedljivog odgovora demokratskih zemalja već i zbog nemoći levice da artikuliše iole prihvatljive ideje. Knjige *Pobuna koja dolazi* i *Našim prijateljima* (fmk, Beograd 2016, obe u prevodu Dorđa Tomića), koje potpisuje "Nevidljivi komitet" – autor ili grupa anonimnih francuskih autora – upravo na egzemplaran način pokazuju sve probleme, muke, ograničenja, a naročito nemoći savremene levičarske perspektive. Zahvaljujući, između ostalog, i svemu onome što je njihovo objavljivanje pratilo – policijske istrage, sumnja za terorističko delovanje, privođenja, isleđivanja sumnjivaca, buka koju su digle te nepromišljene akcije državnog aparata – ali i zahvaljujući potrebi za artikulacijom leve perspektive, ovi su pamfleti dostigli velike tiraže i prodati su u neočekivano velikom broju primeraka. Kakve, međutim, ideje nude te knjige?

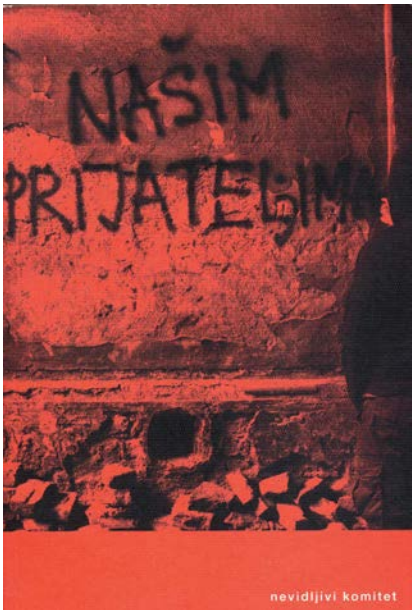
Tekstove je sačinila ruka (ili ruke) koja ume da piše. Autor (ili autori) je filozofski obrazovan, dobro obavešten i duhovit (kao i jedan Žižek, uostalom). Opšta mesta su vešto iskorišćena, a uprkos jasnoj ideološkoj perspektivi (ili upravo njoj zahvaljujući) – nazovimo je ekstremno levom – "nevidljivi komitet" nije fasciniran sadašnjim delovanjem levice, niti previše koketira sa masovnim ubicama komunističke provenijencije (Staljin, Mao-Ce, Kastro...). Napor da se, makar u pamfletskom tonu, iznađe neki pozitivan model delovanja, nije beznačajan. Ali u očajničkom naporu da se politizuje leva priča, stiče se utisak da se proizvodi upravo suprotan učinak: politička oštrica se tupi jer izostaje pozitivna retorika, nema ideja koje bi mogle da pokrenu ljude, a energija pobune topi se zbog neartikulisanog cilja. Zanimljivo je da jasnu svest o tome imaju i sami autori (ili autor).

DESNO

Desna retorika, već po definiciji, ne nudi ništa pametno. Naprotiv. Ali ona je delotvorna. Desničarski će demagog bez ikakve zadrške razlog krize da pronađe u prevelikom broju izbeglica, na primer, koje osvajaju radna mesta namenjena domaćem življu (kao nekad što su Jevreji, prema nacističkom tumačenju, otimali radna mesta dobrim Nemcima), ili odvlače previše novca, ili ulice čine nebezbednim, ili smrde i neobično se oblače. Kao što su, da se osvrnemo na domaće fašističke snage, svojevremeno Hrvati bili uzrok srpskim nedaćama, pa su to postali muslimani, najzad Albanci, sve dok spoljašnji neprijatelji nisu istrošeni, pa se sad lagano prelazi na unutrašnje. Da li su to gluposti? Jesu, naravno. Ali te gluposti bile su i ostale delotvorne jer su manje obrazovanom stanovništvu razumljive i prihvatljive, a bolja priča nije ponuđena. U tome i jeste kvaka desničarske demagogije: otkriti šta lošije obrazovano stanovništvo želi da čuje i to mu, uz odgovarajuću medijsku kontrolu, podastrti. S nešto strpljenja vremenom će ta priča da postane prihvatljiva, a time i delotvorna. Šta, tome nasuprot, nudi leva retorika? Gde ona pronalazi uzroke krize? U zlom i sablasnom neoliberalizmu čije mehanizme ne razume ni ona sama, kamoli prosečan konzument medija. U takvom spletu motiva naravno da ono što je pred očima, sa čim se stanovništvo susreće svakodnevno i što prepoznaje kao uzrok svojim nevoljama, odnosi ubedljivu prevagu nad apstraktnim analizama. Ili, kako to "komitet" lepo kaže, jedino se fašisti ne izvinjavaju zbog onoga što jesu.

POBUNA

Pokušava "nevidljivi komitet" da iscedi nešto soka iz pojma pobune, a naročito iz pobuna koje su se, počev od 2008. godine, događale po Evropi, u obe Amerike i severnoj Africi. No, odmah na početku susrećemo se sa sumnjivim uopštavanjem: "komitet" bez problema u isti džak stavlja pobune koje su dovele do "arapskog proleća", nasilne demonstracije u Atini, pobunu na Vol stritu, događanja na trgu Majdan u Kijevu, kampovanje u Madridu, te niz drugih pobuna u vrlo različitim kontekstima (tu će se naći i pobuna u Mariboru protiv uvećanja broja radara na putevima), a sve s različitim uzrocima i motivima. Pobuna je, smatra "komitet", "elementarni politički refleks", a kada se već dogodi onda ne znamo kuda vodi i do čega će da dovede. Zbog toga sam čin pobune stvara jedan "novi narod", narod kojeg pre pobune nije bilo: "pobunu ne proizvodi 'narod', već je pobuna ta koja proizvodi svoj narod" (*Našim prijateljima*, str. 41). Pobuni se, pa ćeš da vidiš kuda to vodi. (Klasični marksizam učio je da se klasna svest stiče u klasnim borbama, ne pre njih.) Ali već u narednoj rečenici "komitet" uspeva u velikom stilu da uprska, naime, kaže, revolucije iz prošlosti

obećavale su novi život, dok pobune ne obećavaju ništa nego otkrivaju ključeve novog života? Da li to, osim što je elegantna formulacija, išta znači? Teško, jer autori pribegavaju kružnim formulacijama koje uvek iznova, beskonačno, zahtevaju nova, zamorna određenja i zato podsećaju na psa koji ganja sopstveni rep, dok kameradi, u međuvremenu, vredno kopaju u svojim rasističkim rudnicima. Ne treba ni pominjati da nijedna od rečenih pobuna nije dovela do stvaranja bilo kakvog novog političkog subjekta, te ostaju zagonetni razlozi oduševljenja "komiteta" što su pobunjenici u više navrata demolirali centar Atine u koji ni policija, danima, nije smela da uđe. Sve to podseća na ne baš ozbiljnu dečju igru: demolirajte, deco, možda ćete u nekom trenutku shvatiti zašto to radite. Ništa ne pomaže povremen povraćaj ravnoteže: "Ono čemu nas uči slučaj Grčke", piše "komitet" na str. 114, "to je da bez suštinske ideje o onome što bi trebalo da bude pobeda mi možemo da računamo samo s porazom. Gola pobunjenička odlučnost nije dovoljna". Kao da to nismo znali i pre nego što nas je "komitet" prosvetlio. Protiv koga se, u stvari, ljudi bune? Zbog čega se bune? Marksistička priča je bila brutalna i populistička, ali bila je razumljiva: otimamo od bogatih i delimo sirotinji. Od toga, naravno, nije bilo ništa, ali ta je priča, barem u srećnijim delovima sveta, bila dovoljno ubedljiva makar kao korektiv za one koji su vladali demokratskim mehanizmima. Savremena levičarska priča, međutim, zamršena je i apstraktna, nema odgovarajuće artikulacije, nema pozitivnog programa, a stvar se dodatno zamućuje neprestanim podbadanjem "komiteta" da je predstavnički model neefikasan (što ne ponude nešto bolje?), te da demokratija nema kapacitet da pokrene pobunu (tačno, ali zar je to rđavo?).

DEMOKRATIJA I ISTINA

Na ovom se mestu susrećemo sa novim tamnim mestom levičarske retorike. "Komitet" sa neskrivenim odobravanjem navodi reči ljudi koji su okupirali centralni kairski trg Tahrir. Naime, oni odbijaju pretpostavku da se bore, naprosto, za demokratske vrednosti: "Mi u Egiptu nismo izveli revoluciju s isključivim ciljem da se izborimo za to da imamo parlament. Naša borba (...) daleko je obuhvatnija od dobijanja jedne standardne parlamentarne demokratije" (*Našim prijateljima*, str. 48). Šta je to dublje oni ne navode, ali "komitetu" se to sviđa. Ljudi su, dakle, nezadovoljni "standardnom demokratijom". Ali šta je, pobogu, to tako nedohvatljivo i tako dragoceno zakopano ispod "standardne demokratije"? Ispod one demokratije za koju je Čerčil primetio da je svakako najgori režim, osim svih ostalih. Upravo tu iz "komiteta" progovara poreklo, izbija onaj komunistički nerv: nedostaju nam, kaže "komitet", "etičke istine" (str. 46), fali nam "istinita reč" (58). Ali kako objasniti »

"komitetu" da upravo standardne demokratije neguju sferu neodlučivosti, javnu sferu u kojoj ne preovladava nijedna istina, te da je upravo to njihova najveća tajna koju svi znaju. Tome nasuprot usrećiteljski projekti, kako komunistički tako i fašistički, nude istinu. Tamo gde se istina pojavi kao glavni politički ulog, umesto prostora u kome se istine nadmeću i smenjuju, pakao je odmah iza ugla.

LEVO

Malo je reći da su leve ideje danas očajnički potrebne, te je utoliko nejasnije kako je moguće da ih nema. Leva se priča ne vezuje samo za radnike, već za sve obespravljene slojeve stanovništva, a takvih nije malo, počev od žena i manjinskih grupa, sve do borbe protiv nacionalizama i korupcije. Nacionalizmi i rasizmi fino napreduju, a levica nije u stanju da proizvede nijedan pošteni krik protiv njih. Uostalom, u Srbiji su sve leve priče poklekle upravo pred tim vrlo preciznim ispitom: ko ima razumevanja bilo za koji nacionalistički sentiment može slobodno da zaboravi na levu hemisferu. Ali ako se savremeni levičari u nečemu mogu ugledati na svoje ideološke pretke, i to pre svega one koji su artikulisali socijalističke i socijal-demokratske ideje, onda je to strpljivo određivanje ciljeva i vredan rad na terenu: borba za obrazovanje, za jednakost pred zakonom, za vidljivost manjinskih grupa. Udariti po sistemu – a to znači demokratskom liberalizmu kao zlu – naprosto je glupo. Liberalizam je ponudio i ostvario do sada najveći stepen slobode, pa odbaciti ono što je dostignuto ravno je odbacivanju aviona zato što je zdravije voziti se kočijama. Zalagati se za ukidanje individualnih sloboda zarad fantazama nekakvih komuna ("komitet", naime, ima takve ideje) nije suvislo. Ali usredsrediti se na svakodnevne nepravde, na svakodnevne solidarnosti, na beograde-na-vodi i na fašističke izbruhe, politizovati ono što se hoće izbaciti iz javne sfere, to je mesto i to je šansa levice. Pobuna pobune radi obična je detinjarija i izgovor. Nisu Evropska unija, Svetska banka i MMF naterali Grčku da plati zbog, kako se "komitet" izrazio, "neoprostive pobune" (str. 112), nego zato što je uzela pare koje onda nije umela da vrati. Dečja posla. Sa ozbiljnim posledicama, doduše. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Autobiografija G. K. Čestertona

Povest jedne začuđenosti

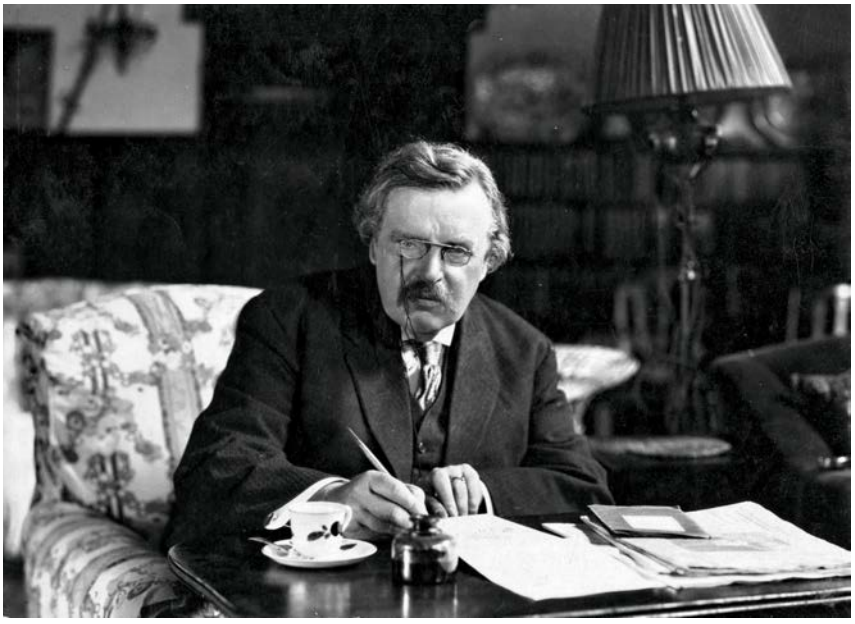
Čovek koji je za sebe tvrdio da je "samo novinar" ostaje jedan od ključnih britanskih pisaca minulog veka; "Autobiografija" možda najbolje odgoneta i kako i zašto

Znao sam da govorim kako moja autobiografija treba da se sastoji od niza kratkih priča poput onih o Šerloku Holmsu; samo što su priče o njemu bile zapanjujući primeri moći zapažanja, a moje priče su zapanjujući primeri nedostatka moći opažanja.

Naravno da gornja rečenica Gilberta Kida Čestertona (1874-1936) nije "tačna": ne, ona je samo književno istinita. Ništa relevantno ne nedostaje piščevoj moći opažanja, ali bilo bi čudno, štaviše nezamislivo da jedna ovakva rečenica izostane iz svođenja računa, životnog i literarnog, čoveka koji je stvorio sveštenika-detektiva Oca Brauna i napisao *Čoveka koji je bio Četvrtak*. Ne, dakako, u vidu nekog patetičnog gesla, nego skrivena duboko u tkivu teksta, da je pronađu samo oni koji će je razumeti onako kako je napisana. Kako drugačije da svedoči o svom životu, to jest da svedoči o svedočenju o svom životu, pisac koji je rođen u prezrenoj i oklevetanoj (to po njegovom sudu) viktorijanskoj epohi, a u porodičnom, pa i nešto širem okruženju zapravo sasvim relaksiranom i vrlo liberalnom za standarde mesta i vremena, da bi potom proživeo život novinara, pisca i – pomalo protivno svom najintimnijem impulsu, introvertnom toliko da je i samu introvertnost stidljivo maskirao u javnu prisutnost- angažovanog javnog delatnika, izdanka porodice de facto neverujućih protestanata, koji će proći kroz liberalne i gotovo socijalističke faze da bi sazreo i okončao život kao duboko verujući, upravo dogmatski rimokatolik, što je jedna zapravo dražesna *kontinentalna jeres* u pravovernih Engleza, koji *light* anglikanizam upražnjavaju kao nekonfliktnu formu agnosticizma. Uostalom, glede vaskolike engleštine, ni do patriotskog engleskog pravoverja Česterton nimalo nije držao (u Burskim je ratovima čak eksplicitno bio na strani protivnika, sa jedino logičnim objašnjenjem da su – naprosto u pravu), a opet, imao je ozbiljne prigovore i doktrinarnom, bezobalnom pacifizmu: rat je opravdan ako je pravda na vašoj strani (recimo, Prvi svetski, s britanskog stanovišta), ali – i to je ono ključno – pravda nije automatski na vašoj strani, samim tim što ste vi vi! Hrišćanin, uostalom, ako iole ozbiljno shvata etos svoje vere i drži da ovaj proizvodi sasvim konkretne konsekvence u stvarnom životu, ne bi ni mogao drukčije da rezonuje; iz ovoga, avaj, proishodi da su hrišćani izuzetno retka pojava na svetu, ima ih po prilici manje od čudnovatih kljunaša.

Hajde, malo smo zbrzali i otišli predaleko, možda je bolje da se vratimo na početak: Česterton svoju *Autobiografiju* (preveo Mirko Bižić; Bernar, Stari Banovci 2015), koju ispisuje kao otprilike šezdesetogodišnjak i objavljuje je koju godinu pre smrti, u jednoj mutirajućoj Evropi kojom se polako uzdiže hitleristički nihilizam, ali rat još nije na pomolu, komponuje relativno konvencionalno, to jest držeći se u osnovnom hronologije "života i rada", ali tu se negde konvencionalnost i završava: mada bi s gnušanjem odbio ideju da

je nekakav *free spirit*, gunđavi, a nimalo zlobni G. K. Č. zapravo ovu životnu rekapitulaciju, relativno opsežnu a opet nimalo zamornu niti na onaj pogrešan način tešku, ispisuje kroz trajni izazov uvreženim mišljenjima i vrednostima i onome kako bi "neko kao on" (u klasnom, povesnom, profesionalnom ili bilo kom drugom smislu) morao da živi i misli.

Autobiografija je, pre i posle svega, uistinu moćna proza o detinjstvu i sazrevanju i mladićkom šegrtovanju, a potom i uverljivo, odlično dokumentovano, razumno pouzdano i nadasve lucidno te zabavno (ne na uštrb gotovo cepidlačkoj podrobnosti gde je to smisleno i potrebno) svedočenje o kulturnim, književnim, akademskim i političkim burama, trendovima, potresima i promenama u rasponu od nekoliko ključnih decenija evropske Moderne, naravno, najpre one engleske, londonske, sa svim što uz to ide. Zato je to, dakako, i *autobiografija o drugima*: savremenicima, intimnim i dalekim ali važnim, dragim ili okolnostima nametnutim. Osvrćući se natrag s visoravni gotovo već zaokruženog književnog dela, Česterton ga razlaže i "brani", ali odbija da ga precenjuje s onom inače razumljivom naklonošću vlasnika i tvorca; naprotiv, zapravo je dražesno kako o sebi sudi kao o čoveku koji se samozvano petljao u stvari književne i srodne, mada je stvarno bio samo i jedino – novinar. To Česterton vidi kada se osvrne na pređeni put, a uvid mu pojačava poređenje s njemu bliskim savremenicima koje, za razliku od sebe, drži "pravim" piscima. No, gle čuda: imena tih *pravih pisaca* danas nam ništa ne znače, a ne verujem ni da solidno upućenom engleskom čitaocu znače mnogo više, dok je Česterton i osam decenija nakon smrti u ne baš prenapučenom klubu najbitnijih, amblematskih britanskih pisaca prve polovine (zapravo, obeju polovina!) dvadesetog veka. Šta li bi tek bilo da nije bio "samo novinar"...

Kako god, ovo mi se čini najvažnijim za izdvajanje: zreli Česterton je čovek čvrstih ubeđenja, predan religioznom osećanju, s formiranim stavovima o, štono bi se reklo, svim bitnim pitanjima neba i zemlje, i dalek je svakom doktrinarnom relativizmu, a opet, njegov je autobiografski tekst ništa manje nego oda istinskoj slobodi ljudske individue, te ograničenosti i gluposti naših verovanja i znanja. Ponad svega, *Autobiografija* je i jedna velika rugalica mrtvozornoj preozbiljnosti, praznoverici malograđanina da su ozbiljnost i temeljitost isto što i mrgodnost, krutost, nedostatak smisla za humor, izostanak autorefleksije. Umesto svega toga, Česterton i propoveda i polemiše i pamfletiše kad drži da treba, ali sve to čini sa zdravom zadrškom čoveka koji je – čak i ako drži da je došao u posed izvesnih "krajnjih istina" (ne misli li to, barem pomalo, svaki religiozan čovek, a i svaki ateista koji je to na religiozan način?) – beskrajno bliži poniznosti nego oholosti, otuda i nemerljivo bliži praštanju tuđim nesavršenostima (a onda, dakako, i svojim...) nego pravedničkom šibanju po njima. Čak i njegov katolicizam, tako bitan deo njegovog mišljenja i dela (bez kojeg, uostalom, ne bi bilo ni Oca Brauna) dolepotpisanom se čitaocu, a što je krajnje neobično u njegovom iskustvu, pre nadaje kao posledica skromnosti nego razmetanja. Ne morate, naime, verovati u izmišljena natprirodna bića da bi vas do srži potresao ovaj iskaz: "Ukratko, kako to meni izgleda, nije mnogo važno da li je čovek nezadovoljan u ime pesimizma ili progresa, ako njegovo nezadovoljstvo zapravo parališe njegovu sposobnost da ceni ono što ima. Prava teškoća za čoveka nije u tome da uživa u uličnim svetiljkama ili pejzažima, niti u maslačcima ili kotletima; nego da uživa u uživanju. Da zadrži sposobnost da mu se zaista dopada ono što mu se dopada; to je praktični problem koji filosof mora da reši. A meni je izgledalo još na početku, kao što mi izgleda i sada na kraju, da su pesimista i optimista iz modernog sveta podjednako propustili i pobrkali ovo pitanje; izostavljajući drevnu koncepciju poniznosti i zahvalnosti nedostojnih. Ovo pitanje je mnogo važnije i zanimljivije od mojih gledišta o njemu; ali zapravo, prateći ovaj slabašni trag zamisli o zahvalnosti, tanak poput onih niti maslačka koje lete na povetarcu kao prah, najzad sam stigao do gledišta koje je više od gledišta. Možda jednog i jedinog gledišta koje je zaista više od gledišta."

Mnogo je Česterton za života pisao i napisao, sam će reći da nije malo toga što ne bi čovečanstvo ostavilo ucveljenim ni da nikada nije nastalo; ali onaj moćni fundament njegovog pre svega proznog dela, a u koji nedvosmisleno spada i ova *Autobiografija*, ide u red najplemenitijih avantura ljudskog duha u minulom stoleću. Poslednjih godina to je delo napokon i kod nas ekstenzivno prevođeno i prisutno, i mada prolazi doduše ispod radara književnih moda i medijske pažnje (nula štete, da se razumemo), ono ipak ispunjava svoju tihu misiju. Nije ni to malo čudo, pa i na tome valja biti zahvalan, a to se naročito odnosi na sve koji budu prepoznali jedan bljesak i sebe u njemu, naime, koji su prošli kroz ono o čemu Česterton svedoči u kristalno jednostavnoj i moćnoj rečenici: "U dnu naših mozgova, tako reći, postoji zaboravljeni bljesak ili provala začuđenosti zbog našeg postojanja". Pesnici su, kaže pesnik, "čuđenje u svijetu", a Česterton stvaralačkom, aktivnom čuđenju nad postojanjem daje oblik plemenito duhovite povesti o jednom životu. A to nije malo: naprotiv, to je sve. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Vinaver piše

MIRA: *Krvave svadbe*, JDP

Dundo Maroje, JDP

Foto: JDP

TV bukvar

Fotografije: Muzej pozorišne umetnosti

Prošlog petka, dva dana nakon što je proslavila 93. rođendan, umrla je Mira Stupica. Bila je jedna od najpopularnijih i najlepših glumica Jugoslavije. Pamtićemo je po dramskim likovima Petrunjela, Mirandolina, Viola, Grušenjka, Ana Karenjina, Madam San-Žen, Marija, po brojnim ulogama na filmu i televiziji – recimo po Kiki Bibić, uz koju su se mnogi opismenili. Nema nagrade koju nije dobila, a njene kolege su je proglasile Glumicom veka.

Jedna od nebrojenih predstava u kojima je igrala, *Krvave svadbe,* premijerno odigrana 24. novembra 1954. u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u režiji Bojana Stupice, uticala je na njen život drugačije od ostalih. Prenosimo detalje iz te epizode njenog života, kako ga je opisala u autobiografskoj knjizi *Šaka soli*.

"*Krvave svadbe* Federika Garsije Lorke. Podela odlična. Sećam se divnog raspoloženja u radu, što je uvek dobar znak. U podeli: Marko Todorović, Blaženka Katalinić, Jovan Milićević, Rahela Ferari, Dubravka Perić, Bosiljka Boci, Mira Stupica. Gitara: maestro Nenad Jovičić. I – pesnik Federiko Garsija Lorka.

Predstava se pred nama sama otvarala. Ulazili smo u Lorkinu poetiku, snove i fantazmagoriju kao u svoju kuću. I publika se dizala do naše omame u toj strasnoj poemi o ljubavi, predrasudi, strasti i smrti. Na premijeri, pre pisane reči, iz lepog sna probudila nas je nemilosrdna usmena presuda Marka Ristića, književnika nadrealiste, ambasadora i vlasnika najvećeg feuda naše kulture, po kojem je vladao i bez ženiranja sudio o stvaralaštvu svih vrsta. Svojim sudijskim čekićem snažno je lupio po nama: 'Tako mali Đokica zamišlja Španiju!', preneo nam je sa zadovoljstvom upravnik Milan Dedinac. Kakva osionost, kakva sigurnost!

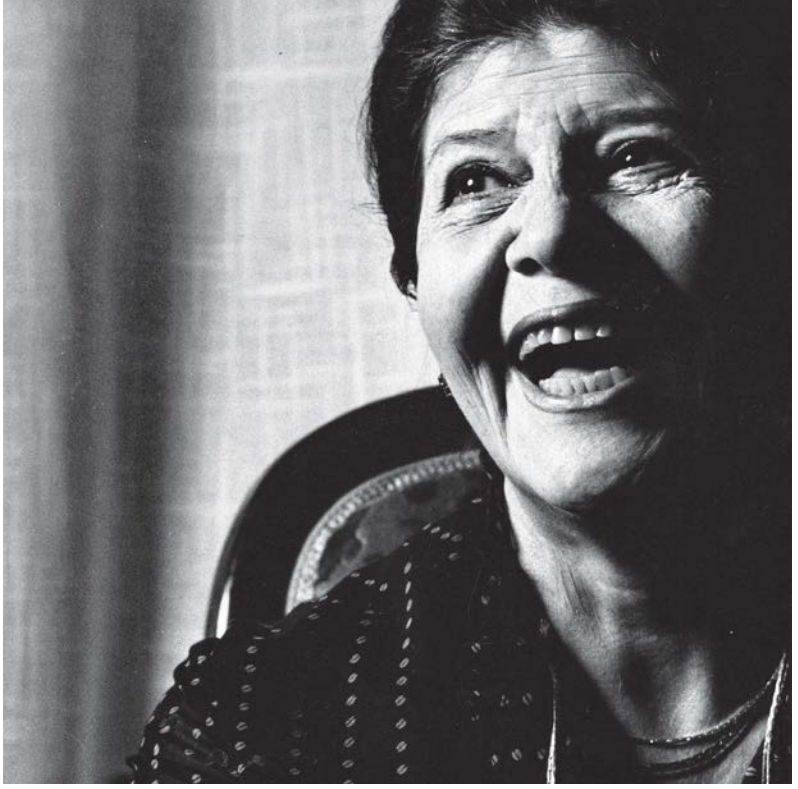
I, Marka veoma voleći, a Stupicu nimalo voleći, Milan Dedinac, posle malog broja repriza, kao vlasnik pozorišta i, naravno, svih nas u njemu, skide predstavu sa scene kao umetnički promašaj. I, šta onda? Ništa. I konje ubijaju, zar ne? (...)

Brutalno skidanje *Krvavih svadbi*, predstave ispred svog vremena, u kojoj je sve nestvarno a moguće, predstave pune krvi, ljubavi i nagona, smrti i mesečine, bilo je ne samo nova rana nego i očit pokazatelj da neće biti mira u kući dok su Dedinac i njegovi prijatelji na vlasti, ma šta i ma kako Bojan radio. Niko ne može da me uveri da je bilo u pitanju estetsko nerazumevanje. Ne! Bila je to, jednostavno, sujeta vlastodržaca, jer Bojan jeste bio at koji se nije dao uzjahati, on je trčao svoje trke sam, bez stražnjice partijskih ili čaršijskih džokeja na svojoj grbači. (...) Tačku na dilemu – mi ili Dedinac – morao je da stavi partijski

Miri Stupici

Glumac je glumac

Glorija, HNK

sekretar Jovan Milićević i stavio ju je zaželevši nam srećan odlazak. Moj dragi partner Jovan Milićević! (...)

Onda se dogodilo nešto neobično, što je uzbudilo kulturnu javnost, ne samo Beograda. U to vreme glumci nisu bili maženi, nisu bili tako sladunjavo voljeni, nisu im u štampi objavljivani fotografije i intervjui. Zato je objavljivanje (u "Politici") *Otvorenog pisma Miri Stupici* najoštrijeg i najlucidnijeg književnog pera, Stanislava Vinavera, bilo prava mala senzacija:

Poslednjih dana mnogo se govori o Vašem odlasku iz Beograda. Dali ste intervju zašto napuštate pozornicu Jugoslovenskog dramskog teatra čija ste prvakinja. Hoćete li se dobro osećati van Beograda čiji vam je prisni jezički žubor neophodan? Čudom svoje muzikalne dikcije Vi preobražavate čudo jednog dirljivo starinskog govora. Preobražavate taj govor na naše oči, ostajući ipak tajanstveno ustalasani njegovim prelivima kao i u prve dane naših folklornih basni i mađija. Da, mi ovde u Beogradu doživljavamo naš jezik sa novom strašću i zanosom jer ga modernizujemo za nove zadatke, brza shvatanja. Ja znam, draga gospođo Miro, zašto se Vas kritika toliko kosnula u poslednje vreme. Zato što je ta kritika uistinu označavala za Vas golem niz nedoumica, sa kojima ni Vi ni Vaša okolina, niko nije načisto. Vi se od izvesnog vremena stihijski okrećete tragediji; Vama nisu dovoljne lakoreke arabeske ironije, i ćeretavi njen cvrkut. Vi stremite ka drevnome trepetu uzavrelih i nepresahlih izvora. Žedni ste ih. Još je Platon mislio i propovedao, i to prvi i jedini među Grcima: da je razgraničenje 'rodova' u drami veštačko i da tragedija i komedija niču iz istog životnog korena. (...)

Vi ste svojim sjajnim talentom došli do izvajane rečenice. Kod Vas je ironija dobila svoj puni drhtavi smisao. Vi se nalazite u izražajnim velicama i raskidima, u prekidima, zastojima i rasponima kao nijedna naša glumica pre Vas. Vaša je ironija izuzetno istanjena. Vi se igrate svih uočenih odseva u tekstu. (...) Vi, suptilnošću Vaših zastanaka, spojeva, porasta i kolebanja, bojadisanjem svojih samoglasnika, pokazujete besprekoslovno: šta Vam se čini, šta za Vas jeste, i u kome stepenu – stina i logika, a šta ne. Tako je Vaš tekst svima nama razjašnjen, do kraja. Tako ste, u našem brutalnom pozorišnom jeziku, omogućili dražesnu i lakokrilu ironiju, za kojom vapijemo već pola veka. Ta Vaša ironija, ta Vaša dražesna svest kojom ste prožeti, neka Vam one posluže i danas, pri kobnom zaokretu koji Vam možda predstoji. Ostanite gde ste: na radost sviju nas. To Vam je moj savet. Još jedan: ne bojte se kritičara. Neka Vam oni budu samo podstrek na Vašem pobedničkom pohodu u Platonove sumnje. ¶

Na vrhu elektronske

Jedna od najpopularnijih i istovremeno najbeskompromisnijih savremenih muzičkih zvezda jeste DJ Skrillex, pravim imenom Sonny John Moore. Dobro došli u novi svet muzike u kojoj žanrovi više ne postoje

Nosi zabačenu dugu crnu kosu koja kao da je stvorena da je vetar perfektno vijori, nosi crnu majicu i crne pantalone. Izgleda kao kržljavi kalifornijski metalac. Ali on je jedan od najplaćenijih DJ-eva na svetu.

SVE JE MOGUĆE

Pre oko pet godina Sjedinjene Američke Države su konačno na velika vrata otkrile elektronsku plesnu muziku, koju su tamošnji mediji odmah nazvali ingenioznim imenom: Electronic Dance Music. Od tad je EDM postao najkomercijalniji oblik savremene muzike za igru, ali i više od toga: generacijski zvuk oslobođen svih stega, bar za one rođene od 2000. naovamo.

Skrillex se na toj sceni pojavio upravo oko 2010. kao harizmatična, čak pomalo dijabolična zvezda koja ne poštuje nikakva pravila niti priznaje granice, oduševljavajući odmah pre-tinejdž i tinejdž publiku na način koji se može smatrati savremenim pandanom svake vrste mladalačkog pop ludila što nas je pogađala ranije u istoriji. I njegova "dijaboličnost" odgovarala je duhu vremena, jer beše grafički stilizovana kao japanska animacija, a on sam simpatičan kao odbegli tasmanijski đavo iz crtanog filma.

Njegov zvuk evoluirao je kroz pregršt EP-jeva i jedan album ("Recess", 2014), od dabstep inspiracija u svim pravcima, obuhvatajući sve žanrove, sjedinjujući ih i koristeći kao citate u svojoj eksplozivno dinamičnoj muzici, koja se i dalje vodi kao EDM, ali predstavlja jednu uzbudljivu viziju kakav bi mejnstrim mogao da bude kad bi se pravio sasvim slobodno. Veliki deo seta uživo čini njegova autorska muzika, često koristi rokerske uzore i zvuk teških gitara, jednako kao i hip-hop i progresiv haus, pa se tokom njegovog nastupa na publiku obrušava cela istorija najvećih muzičkih paljevina za mlade u poslednjih dvadeset godina.

Na Skrillexovim koncertima sve postaje moguće – kao i kod svih presudnih autora – to su svečanosti na koje se odlazi kao deo plemena, sa plamenom u srcu kog on sa uspehom dalje razgoreva. Slabo nam vrede poređenja sa prethodnim generacijama umetnika koji su se peli na binu bilo gde i bilo kad – Sonny se ponaša kao da je ceo stejdž njegova tvorevina, a da je svu muziku na svetu on sam komponovao, sad je secira i dobacuje nam još uvek žive komadiće, dok se trzaju.

Da, toliko je žestoko.

VIŠEPROCENTNI RASTVOR

Osnovna osobina Skrillexove muzike jeste da nikad nije žanrovski precizno određena. Niti će ikad biti, jer u novom vremenu žanr se čini kao suvišan balast na putu ka uspehu. Skrillex je definišuća pojava u

planine

dobu u kome sve više autora prihvata svaki pragmatičan pristup da napravi nešto što će biti primećeno, na bilo koji način.

Kao što pokazuje Jack Ü, njegova hit saradnja sa drugom autorskom DJ megazvezdom – Diplom – ili najnoviji duet "Purple Lamborghini" sa glamuroznim reperom Rickom Rossom za aktuelni filmski blokbaster *Suicide Squad*, sam Skrillex je uspešan u svakom muzičkom obliku. Šta više, on je samo vrh trenda u kome kao da polako svi počinju da sarađuju sa svima i u pop muzici postaje potpuno nemoguće razdvojiti ljude po stilskoj pripadnosti, jer su – nekako – svi postali spremni na sve.

Sam Sonny je postavio standard u ovoj oblasti, no on svojim izborom saradnika uvek šalje poruku sa težinom umetničkog čina: prvo je vrhunska savremena *streetwise* pop zvezda Ellie Goulding našla mesto u njegovoj muzici i srcu, potom ga susrećemo sa čitavim nizom underground gradskih umetnika, od Foreign Beggars preko Sirah do Ragga Twins ili Ruffneck, uz usputno učešće pop regea jednog Damiena Marleya, da bi pomenuti proces dostigao dosadašnji vrhunac kroz kolaboraciju sa Diplom, kao susret dva možda najkreativnija DJ-a danas, u zajedničkoj misiji definisanja novog pop senzibiliteta primerenog ovom veku. Zajedno su pretvorili saradnju sa futurističkim R&B glasovima kao što su Aluna George, te Kai ili Kiesza, u neku vrstu vrednosnog iskaza koji se tematski bavi tinejdžerskim ljubavima danas. Nijednog trenutka nisu zaboravili sve vrste tvrđih dance ritmova koji pokreću parti, ali su svuda ubacili topli vokal, makar rimovanje nekog kul MC-ja. Konačno, poentirali su na sedamsto miliona puta preslušanom singlu *Where Are Ü Now*, gde ih susrećemo kako sa Justinom Bieberom – neosporno najvećom muškom pop zvezdom danas – istražuju gde je kraj sveta kad je u pitanju popularna kultura.

Ali svakako najneobičnija saradnja koja je došla iz njegovog studija jeste ona sa preostalim članovima The Doorsa, na singlu *Breakn' a Sweat*. Ne samo da je došlo do zajedničkog džemovanja, nego se odnekud u sred pesme pojavio autorizovan sempl Jima Morrisona iz intervjua datog 1969: *"I can envision one person with a lot of machines – tapes, electronic set ups – singing and speaking, and using a lot of machines."*

I ako nema žanr, ovaj DJ ima stav.

NAJEZDA STEREOTIPA

Žanrovske oznake polako prestaju da bivaju važne, jednako u filmovima, kao i u popularnoj muzici, te na kraju krajeva i u industriji video-igara, toj finalnoj fuziji svih žanrova popularne kulture.

Razloga za to ima par, a jedan je smešten duboko u zakulisnim tokovima u kojima se biznis s vremena na vreme preoblikuje da bi pokrio što širi spektar tržišta. Marketinška odeljenja koja se najmanje tridesetak godina odlučujuće uključuju u oblikovanje novih proizvoda na tržištu pop galanterije, odavno se opredeljuju da savetuju trošenje budžeta po formuli koja uzima u obzir interesovanja raznih kategorija stanovništva. Dakle, blokbaster po holivudskim merilima za letnju sezonu 2016. može se nacrtati kao nešto što sadrži 50 odsto akcije, 30 odsto komedije, 25 odsto ljubavne sapunice i 5 odsto patriotizma (ili obrnuto), uz poštovanje etnički manjinske i rodne zastupljenosti u glumačkoj podeli. Pop hit ovog leta po vladajućim merilima može imati 110 bpm, malo isečkan latino ritam, anoniman ženski vokal koji naznačuje melodiju i zgodnog DJ-a u ulozi savremenog bonvivana, odanog turbo hedonizmu, ali na društveno odgovoran način. Odvratni bućkuriš raznih žanrovskih oznaka, jednom rečju, ali se prodaje, jer po pravilu ima ubedljivo najbolje pakovanje, najefektniji trejler, najvidljivije pozicioniran bilbord, najviše vremena na televiziji i najbolju distribuciju koja čini da vam je proizvod sve vreme na dohvat ruke. Sve to sad već svi znaju, pa ipak učestvuju: elektronska plesna muzika (EDM) kao biznis danas vredi oko 7 milijardi dolara, po podacima iz International Music Summit's Business Report, maja 2015.

Drugi, mnogo važniji razlog, jeste činjenica da je ubrzavanje i umnogostručavanje svakodnevne komunikacije dovelo do drugačijeg načina izražavanja samog sebe. Pre svega, kao što znamo, godine korišćenja mobilne telefonije i kompjutera stvorile su jedan novi način saobraćanja sa drugima – načina koji isključivo koristi postojeću bazu kodova sastavljenu od rečenica od dve, najviše tri reči, od emotikona, do skraćenica i interpunkcije. Osnovna karakteristika ove komunikacije jeste da izražava osećajna stanja i dogovara akciju, a skoro ništa nije u stanju da iskaže kad je u pitanju promišljanje jednog ili drugog. Nema ni potrebe, jer se moderan život svodi na akciju, a emotivna reakcija zauvek zamenjuje misao.

U tom svetu više nema potreba za žanrovima jer su oni postali samo šifre za emotivne statuse i akcije koje želimo da preduzmemo. Žanrovi su danas uloge koje sami igramo u svakodnevnom životu i situacijama.

Situacije u svakodnevnom životu postaju sve više šematizovane, i to po pravilima popularne kulture. Ukoliko ne budete poznavali pravila kodifikovanog komuniciranja iz pop sveta, uskoro nećete moći da prepoznajete šta se dešava u društvu oko vas. Pop kultura danas obuhvata svakodnevni život, koji se sve više pretvara u mrežu komunikacije već predviđenih sadržaja. Život postaje sve predvidljiviji, da bi se trošio na predvidljiv način.

Teško je zamisliti rečitiji dokaz da »

građansko društvo kakvo smo poznavali do sad polako nestaje – od nestanka žanrova – jer su oni uvek bili njegova platforma za vrednosne iskaze, koji kroz medije dospevaju i do poslednje zabiti.

KOLAŽ KAO ŽANR

Osnovni žanr današnjice zato jeste *kolaž*. Na taj način su žanrovi prestali da budu važni, jer nemaju uporišta više u stvarnom životu, koji je i sam postao jedna velika kolažna svakodnevnica.

To je novi potrošni svet u kome velike pesme nisu važne ali zanimljivi zvučni efekti jesu, u kome se osećanja samo naznačavaju pa napuštaju, u kome se melodije prekidaju čim počnu da se uobličavaju. Svet nagomilavanja utisaka u kome je sve uvek pomično, mobilno i kratkotrajno. Svet beskonačnog lutanja, a ne stizanja. Svet u kome je personalna šok taktika obavezna kao sredstvo preživljavanja, u kome morate imati šta da pokažete, a ne kažete.

Život je tako počeo da biva kolaž sastavljen od ostataka žanrova, da nalikuje na današnji visokopotrošni mejnstrim pop kulture, da se povodi za njim. Jedini način da se dođe do istinske emocije u svetu u kome su svi žanrovi smešani u jedan senzacionalno zabavan žanr – pa potom utkani u život kao takav, a da nas niko ništa nije pitao – jeste sledeći: da se žanrovi pokidaju.

Enter the world of Skrillex.

SVAKOM SVOJA PRAVILA

Potreba da se žanrovi prevaziđu i da svako kreira svoj svet, nova je sila koja definiše pop kulturu. To nije izmaštana interdisciplinarnost, već organski miks kodova i stilova u kome svako može da usvoji onaj identitet koji želi, a da mu ne robuje, nego da već sutra izabere neki drugi.

Zašto čekati do sutra, pita Skrillex, kad može već sledećeg minuta?

I mada su The Prodigy agresivne pradede ovog zvuka, Atari Teenage Riot svesni trash nastavljači, a WARP etiketa – sa AphexTwinom i Squarepusherom kao krajnjim graničarima – leglo ideja ... polako postaje jasno da je čitav elektro-pank zvuk uticao na oblikovanje ovakvog pogleda na svet, kao i da adrenalinske ženske figure u svemu ovome savršeno prednjače: sa pionirima Peaches i Chicks On Speed još uvek na sceni, sa MIA još uvek spremnom da ugrize, sa radikalnim parom Crystal Castles sada razdvojenim, ali i dalje aktivnim kao oblikujuća sila scene – pre svega kroz neodoljivu Alice Glass, pa sve do današnjih all-around heroina Grimes ili FKA Twigs, koje se igraju svim žanrovima odjednom, kao odećom iz ormana. Ako idemo dalje, distopijski androgini hip-hop duo Die Antwoord, kog smo nedavno videli u Ciglani na festivalu "Dev9t", nezaboravno je neodređenog identiteta. Konačno, prvi veći Skrillexov uspeh, EP *Scary Monsters And Nice Sprites*, svojim naslovom ne može jasnije poručivati da je Davida Bowiea stavio među svoje uzore.

Iskrivljavanje identiteta po potrebi i poigravanje njime, osnovna su osobina svih navedenih autora. Jučerašnja umetnička strategija, danas je stvarnost miliona.

BUDUĆNOST JUČE

Nestabilni identiteti obeležavaju XXI vek, kako za nacije, tako i za pojedince – naizgled svako može biti sve, i to je stvar izbora, a ne predodređenosti. Jedini preostali referentni okvir u kojem se pojedinci kreću, jedino polje komunikacije u kome još postoje utvrđena globalna pravila jeste pop kultura, sa svim svojim prtljagom kodova, koji se svakodnevno dograđuje na milion strana širom sveta.

Tu negde se pojavljuje ogromna figura Skrillexa, kog smo prvi put videli 2012. za vreme Warriors Dance festivala, podno Kalemegdanske tvrđave, sa The Prodigy kao nosećim zvezdama, pa potom i na Exitu, te Sea Danceu ove godine. Njegov reski bit pocepao je noć još tad u Donjem gradu, možda i više na partiju posle koncerta nego na regularnom nastupu, unoseći jedan novi retrofuturistički obrazac pod kapu nebesku: budućnost juče.

Naime, svako je majstor svog identiteta i sve se može citirati, da bi se napravila nova sadašnjost.

Otkad je video igra postala nova paradigma pop kulture, nije bilo muzičkog umetnika koji je kompletnije odgovarao ovom novom senzibilitetu. Kao velika video-igrica u koju možemo ući, Skrillexov nastup uživo nas uvek vodi u srce pop kulture kao takve, u svet digitalne muzike u kojoj je sve dozvoljeno citirati, a najviše rokenrol, u kome je svako zvezda, u kome se *cut* nemilosrdno sudara sa *paste*. Bivši metalac, bivši panker, nekada član benda na ultimativnoj neopank etiketi Epitaph – Sonny nam se zapravo ukazuje kao *glam DJ*, u izvornom smislu glam roka – glasna, blistava i energična muzika koja se obraća tinejdžerskoj populaciji.

Boljeg generacijskog umetnika danas teško da ima.

Samim tim što ga vole najviše oni od 12 godina. Stvarno neprilagođeni.

HVALA TI ZA OVO

Kao zvučni kiborg u kome su ljudska i mašinska komponenta već postali jedno, kao DJ Hero verzija igrice Guitar Hero, u njegovoj muzici uživo izvedenoj već odavno važi formula telo = mašina. Vrtlog zvuka i tela u njemu, već odavno prevazilazi definiciju muzike kao nečeg što se sluša – u njoj se postoji, van nje se nestaje. Skrillex je stvorio dance muziku za 'moshing' i dabstep za stadione, kod njega se hip hop preliva u techno, što preskače u mutirani regge, a izlazi iz glave sa glasnim zvukom gitara. On je DJ koji stalno besno skače po svom pultu pre nego što se baci u publiku – i ako je to moguće, onda je sve moguće – jer koji bi DJ završio svoj set sa prvim delom *Bohemian Rhapsody* grupe Queen, i naterao sve one desetine hiljada fanova da pevaju sa njim "Mama, just killed the man"?

Zašto jednog dana DJ performer ne bi postao predsednik Amerike? Čini se da je ovo vreme upravo priprema za takav događaj. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

DRAGAN ILIĆ

Bio Rio

Foto: Tanjug

Završene su Olimpijske igre u Riju, a Srbija je dočekala svoje sportiste i njihove medalje. U medijima je skovan i poseban izraz – "medaljaši" koji definiše i pravi razliku između osvajača medalja i onih kojima to nije pošlo za rukom.

Olimpijske igre su veliki televizijski zadatak jer su RTS-u dale stotine sati ekskluzivnog programa i apsolutni primat u etru.

Bila je ovo prilika da RTS prikaže novu generaciju sportskih novinara. Javni servis je u Rio poslao reprezentaciju od gotovo 40 ljudi, uz kolege koje su iz Beograda realizovale ovaj višenedeljni specijalni program. Dodatni problem i izazov ovog puta bila je i vremenska razlika od 5 časova između Beograda i Rija, pa su neki direktni prenosi emitovani u sitne noćne sate.

Ukupno gledano, nova generacija je položila ispit, mada su neke endemske bolesti našeg sportskog novinarstva i dalje prisutne

Ukupno gledano, nova generacija je položila ispit, mada su neke endemske bolesti našeg sportskog novinarstva i dalje prisutne. Najkraće rečeno, one se svode na višak emocija i manjak erudicije – što se u rezultatu oseća kao nedostatak svesti o potrebama gledalaca. Najsvetliji primeri bili su – veteran Slobodan Šarenac i ekipa koja je prenosila nadmetanja u gimnastici. Tu su se naročito dobro uklopili stručni komentari naših gimnastičkih trenera i sportista uz koje smo mogli mnogo da naučimo i još više da uživamo.

Sudeći po toku prenosa, RTS nije mogao da utiče na signal koji je stizao, pa smo u pauzama između nastupa naših takmičara ponekad imali sate "praznog hoda". Sećam se samo besmislenog prenosa nadmetanja u golfu – dok smo brojali minute do uključenja na borilišta kad "igraju naši".

Mislim da je odličan uvod u Olimpijadu zapravo bio serijal "U mojim patikama" gde je Aca Stojanović pokušavao da trenira sa našim vrhunskim sportistima. Tek tada su mnogi gledaoci mogli da vide koliko volje, napora i odricanja zahteva olimpijska forma.

Promocija sportista isporučena nam je kroz dva oblika. Prvi je pomalo nevešto sklepan spot na RTS-u kojim smo pozvani da bodrimo naše. Ostatak promocije činile su marketinške poruke sponzora olimpijskog tima u blokovima reklama. Naša Samoposluga, Naša Banka, Naša Pumpa, sve to pokazalo nam je da su kompanije shvatile koliki propagandni potencijal leži u sportu. Mada, pre Olimpijskih igara nisu svi sportovi bili jednako zanimljivi sponzorima. Naš prvi osvajač medalje, Štefanek, govorio je upravo o tome, jer rvanje, kao veoma trofejan sport, već decenijama nema nijednog sponzora. Posle njegove zlatne medalje nadam se da će se stvari promeniti nabolje.

I u priči o medaljama primetio sam dva fenomena. Mi sebe smatramo sportskom nacijom i veoma nam je teško da baš precizno kažemo čije su naše medalje. Tokom prenosa i komentara često se gubila ta granica između sportista i nacije, a tu upravo leži izvor mnogih nesporazuma. Ako Oni igraju za Nas, ili Mi to igramo protiv Drugih, onda mu sportisti dođu kao nekakvi društvenopolitički radnici. Onda svaki priučeni ekspert ili političar može da daje svoje mišljenje o tome da li se Naši dovoljno trude i da li nas dovoljno dobro predstavljaju.

Ako se vratimo suštini antičke tradicije, Olimpijske igre su takmičenja između kojih traje Olimpijada, četiri godine koliko pobednici, u antici bi rekli besmrtnici, uživaju u svojoj slavi i pobedi. Ovo su ipak njihove medalje, a mi smo samo navijači.

Kada medalje postanu opšte vlasništvo, onda se u pomoć poziva statistika. Sportisti iz Srbije osvojili su osam medalja, što je zaista podvig. Međutim, u medijima sam ubrzo pronašao tu parastatistiku jer valjda bolje zvuči kada se odredi koliko je to medalja u odnosu na broj stanovnika Srbije. Tada medalje postaju *per capita*, nešto kao BDP u plemenitim metalima. Može se računati i koliki smo ukupno medalja dobili (u apsolutnom iznosu), to zvuči još bolje zbog kolektivnih sportova, ili koji procenat od ukupnog broja podeljenih medalja je stigao kod nas. Zašto je osam vrhunskih rezultata malo?

Neizbežno je bilo i pitanje odnosa Vlade prema sportu, što je dovelo do još jedne vanredne konferencije premijera Vučića. On je izneo svoje brojke i svoju statistiku i javno se prepirao sa nekim Ološem, ja baš nisam shvatio o kome je govorio. Imao sam utisak da mi neko prepričava tračeve sa društvenih mreža, samo što ja taj Ološ, ili kako se to lepše kaže, Nečasne i nemoralne ljude nisam uspeo da prepoznam. Priznajem, do mene je, nisam aktivan na društvenim mrežama.

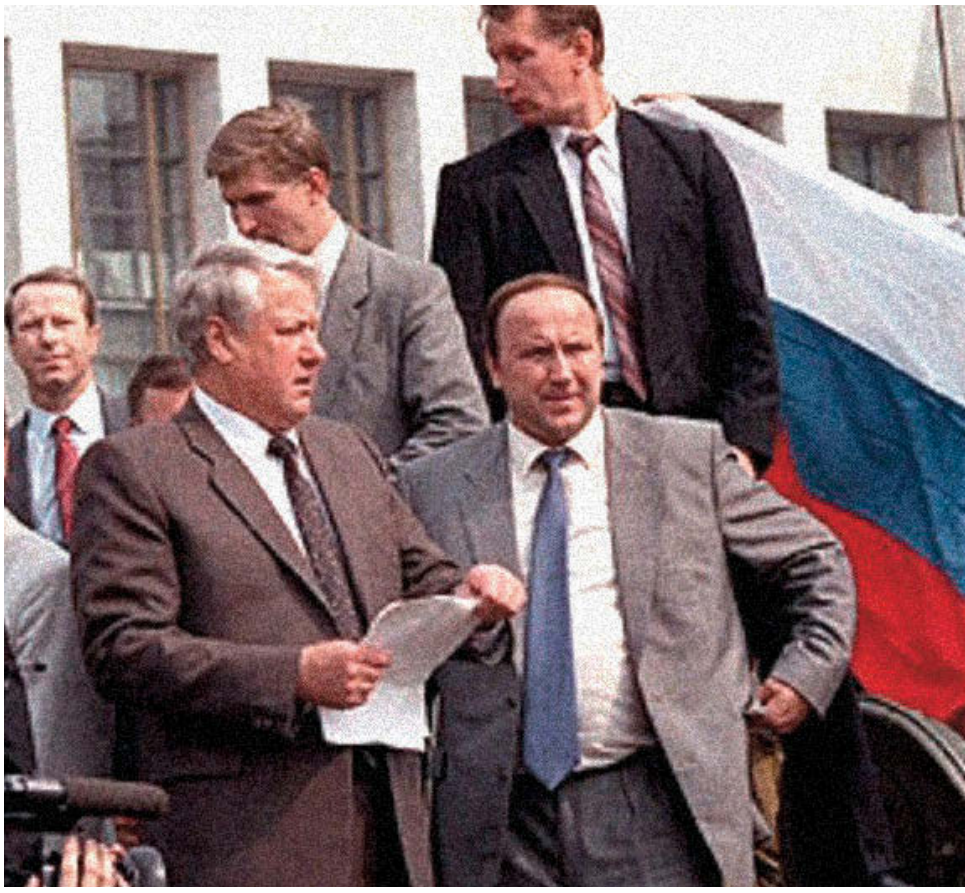
Tokom Olimpijskih igara nismo se merili sa Hrvatima, ignorisali smo njihove rezultate i broj medalja, ali smo ih fer pobedili u vaterpolu, a i u košarci. Premijer je na istoj konferenciji javno obznanio da više neće biti prepucavanja sa Hrvatskom putem diplomatije i protestnih nota. Znate – prvo lupi njihov Kovač, posle Ivica sroči sa istorijskim uvodom i vrednostima EU, pa Vulin zakuca lirski nadahnuto. E taj sport više nećete gledati, valjda ga je neko ukinuo, pretpostavljam u Briselu.

A baš smo ih razbili! ¶

Četvrt veka od raspada SSSR

Politička ekonomij

Kako je SSSR došao do stanja raspada. Kako su pučisti amnestirani i kako se u Rusiji manifestuje postimperijalni sindrom

PRELOMNI TRENUTAK: Boris Jeljcin na tenku ispred Belog doma
Foto: Reuters

Pre 25 godina, 19. avgusta 1991, u 06.00 časova po moskovskom vremenu na radiju je čitano saopštenje da predsednik SSSR Mihail Gorbačov zbog bolesti više ne može da obavlja dužnost i da vlast preuzima Državni komitet za vanredno stanje. Na televizijskim ekranima emitovano je *Labudovo jezero*, kao kada je umro Leonid Brežnjev i u dugim vanrednim situacijama.

Puč je zapravo počeo 17. avgusta, kada su se u prostorijama KGB-a u Moskvi sastali njegov predsednik Vladimir Krjučkov, ministar odbrane Dmitrij Jazov, ministar unutrašnjih poslova Boris Pugo, premijer Valentin Pavlov, potpredsednik SSSR Genadij Janjajev, zamenik predsednika Saveta odbrane Oleg Baklanov, šef Gorbačovljevog sekretarijata Valerij Boldin i sekretar Centralnog komiteta KPSS-a Oleg Šenjin i odlučili da deluju kako bi sprečili za 20. avgust zakazano potpisivanje sporazuma, koji, po njihovoj oceni, razara Sovjetski Savez.

Sledećeg dana, Baklanov, Boldin, Šenjin i zamenik ministra odbrane SSSR general Valentin Varenjikov odlaze u rezidenciju Gorbačova u vili Zarja na Krimu sa zahtevom da on sam proglasi vanredno stanje, ili da ustupi mesto Janjajevu. Gorbačov je odbio ultimatum i ostao izolovan na Krimu, pri čemu su bile prekinute sve komunikacije uključujući i vezu koja predsedniku omogućuje da naredi upotrebu atomskog oružja.

U Moskvu su upućene Tamanska oklopna divizija i Kantemirovska tenkovska divizija. Zatvor Leftovo je navodno bio ispražnjen. Naručeno je 250.000 lisica za hapšenje.

"ALFA" NEĆE POĆI

Glavni protivnik pučista je tog dana bio Boris Jeljcin, koga je Gorbačov doveo iz Jekaterinburga da bude šef Komunističke partije u Moskvi, a koji je posle, kao predsednik parlamenta, zastupao ideju ruske nezavisnosti. Kao zagovornik radikalnih reformi, on je bio kritičar savezne birokratije, pa i samog Gorbačova, i napustio je Komunističku partiju. U junu 1991. Jeljcin je bio izabran za predsednika RSFSR dobivši oko 45 miliona glasova, pa je izlazak Moskovljana na ulice bio i neka vrsta odbrane izborne volje i objave kraja straha od represije.

Do podneva 19. avgusta, pred Belim domom (Dom sovjeta RSFSR) okupilo se nekoliko hiljada demonstranata oko Jeljcina koji je pročitao "Apel građanima Rusije" u kome je osnivanje Komiteta za vanredne situacije kvalifikovano kao državni udar.

Na Manježnoj plošćadi u Moskvi masa skandira: "Fašizam neće proći!", "Pučiste na sud!" Masovni protesti u Moskvi i Lenjingradu, kao i prelazak dela vojnih jedinica na stranu Jeljcina, obeshrabrili su Komitet za vanredne situacije, a ni njegovi članovi nisu pokazivali volju da postupe kao što bi postupio Pinoče. Janjajevu su na konferenciji za

a propalog puča

štampu drhtale ruke, a neki su govorili da je zumiranje tog detalja na televiziji zapravo srušilo puč. (On će kasnije pričati da se nije tresao zato što je bio pijan, već zato što mu je bilo teško da kaže da je Gorbačov teško bolestan, kad za to nema pokrića.)

Juriš na Beli dom trebalo je da počne 21. avgusta u jedan sat posle ponoći, po planu koji je u devet sati ujutru 20. avgusta predao predsednik KGB-a Krjučkov, koga su ruski mediji nazivali patrijarhom puča u senci. On je još 11. decembra 1990. zatražio da se pripremi plan o vanrednom stanju.

U Belom domu je rasla napetost. Razmatrana je mogućnost i da se Jeljcin svojim oklopnim vozilom probije do američke ambasade i tamo zatraži azil.

Neki od Jeljcinovih saradnika odlaze u nuklearni komandni centar u Jekaterinburgu, rezervno mesto antipučista. Kozirjev za to vreme u Parizu lobira za podršku zapadnih država.

U Generalštabu o jurišu na Beli dom raspravljalo se do popodneva 20. avgusta. Početak napada je odložen za tri sata ujutru 21. avgusta.

Kada je počelo da sviće, bilo je jasno da do napada na Beli dom nije došlo. Armija je čekala da akciju započne specijalna jedinica KGB "Alfa", KGB je čekao armiju, a Unutrašnja vojska MVD i jedne i druge. Jedinica KGB-a "Alfa" tražila je pismeni nalog, pa je, kada ga nije dobila, odustala od juriša. Tulska divizija Đeržinski nije se pomerila s mesta, a treća brigada je nekuda nestala. Neki od oficira koje su podigli pučisti su obaveštavali Jeljcina, a neki su otvoreno prelazili na njegovu stranu.

U Lenjingradu je Anatolija Sobčaka, koji je bio na Jeljcinovoj strani, u bunkeru u Kirovskom zavodu štitilo oko 200 "automatčika" kojima je komandovao pukovnik KGB-a Vladimir Putin. Po savetu Sobčaka on u tim trenucima piše drugu ostavku na službu u KGB-u. Jednu je napisao ranije, kad ga je Sobčak angažovao kao političkog saradnika, ali je negde bila potonula.

Puč je propao. Pučisti hitno lete na Krim kod Gorbačova. Drugim avionom na Krim leti i pukovnik Aleksandar Vladimirovič Ruckoj, potpredsednik Ruske Federacije, vojni pilot, tri puta obaran u Avganistanu. On s Krima vraća Gorbačova u Moskvu, a u avionu vode i Krjučkova, kako nekome ne bi palo na pamet da obori avion.

Počinju hapšenja pučista koje vode u zatvor "Matroska tišina". Ispred Lubjanke demonstranti ruše spomenik Feliksu Đeržinskom. Neko se u volgi sa zatamnjenim staklima probija kroz masu i pokriva bronzanog Feliksa šinjelom.

Trojica pučista su izvršila samoubistvo. Boris Purgo je onima koji su najavili da će doći po njega samo rekao: "Ladno!", a potom se zajedno sa suprugom ustrelio iz revolvera. Funkcioner CK KP SSSR Nikolaj Kručina je skočio kroz prozor. U svom kabinetu se u svečanoj uniformi s odlikovanjima 24. avgusta obesio Gorbačovljev vojni savetnik, maršal SSSR Sergej Ahromejev, koji je između ostalog rukovodio povlačenjem ruske vojske iz Avganistana. Na stolu je stajala poruka: "Ne mogu da živim kada gine moja otadžbina i sve za šta sam se u životu borio."

Sahranjen je na moskovskom Trojekurovskom groblju uz svečane počasti maršalu Sovjetskog Saveza. Dan posle sahrane grob su nepoznati huligani oskrnavili i ukrali maršalov mundir s odlikovanjima. Na njegovom spomeniku su ispisane reči: "Komunist, patriota, soldat". Te reči je o njemu posmrtno izrekao protivnik iz hladnog rata, američki admiral Vilijem Krouv.

POLITIČKA AGONIJA

Jegor Gajdar u knjizi *Propast imperije, lekcije za modernu Rusiju* piše da propast sovjetske imperije posle događaja od 19. do 21 avgusta 1991. ne da nije bila neizbežna, nego da se zapravo već dogodila. Citira kratku pesmu Bulata Okudžave s njegovog poslednjeg koncerta u Parizu 23. juna, u kojoj se kaže kako vaseljensko iskustvo govori da ono što ubija carstvo nije težak život, niti neko teško iskušenje, već to što ljudi svoje carstvo više ne žele.

Sovjetske vlasti u tim mesecima i nedeljama mogle su samo još beskonačno da insistiraju na tome da se sprovodi volja izražena na referendumu o očuvanju SSSR od 17. marta 1991, kada je na glasanje bilo izneseno pitanje: "Smatrate li neophodnim očuvanje SSSR kao obnovljene federacije ravnopravnih suverenih republika, u kojoj će u punoj meri biti garantovana prava i slobode čoveka bilo koje nacionalnosti?", na koje je 76,4 odsto izašlih birača odgovorilo sa "da".

U šest saveznih republika referendum nije sproveden.

Nekoliko nedelja pre glasanja 17. marta jedan autor u listu "Komersant" piše da referendum o SSSR ne može proizvesti pravne posledice, a da ni s praktične strane gledano on ne daje Gorbačovu nijednu pouzdanu diviziju.

Do formalnog raspuštanja Sovjetskog Saveza u decembru 1991, Gorbačov i savezni vrh nemaju nikakvu moć. Jeljcin »

raspušta Komunističku partiju SSSR i KGB. Vojsku na teritoriji Rusije stavlja pod svoju ingerenciju. Federalne vlasti ne kontrolišu situaciju ni u baltičkim zemljama ni u Ukrajini, ne mogu, dakle, da obezbede ni kontrolu carine i državnih granica.

Po podacima koje je prikupio sociolog Vladimir Mukomelj sa Instituta za sociologiju Ruske akademije nauka, broj poginulih u međunacionalnim konfliktima u SSSR od 1988. do 1996. godine iznosi oko 100.000, a broj izbeglica i raseljenih nije manji od pet miliona ljudi.

Sukobi izbijaju u Alma Ati u Kazahstanu u decembru 1986; u Uzbečkoj SSR krajem maja 1989; na teritoriji Kirgiske SSR, na Krimu – između Tatara i Ukrajinaca i Rusa; pa osetijsko-ingušetijski konflikt; pa građanski rat u Tadžikistanu, pa prvi rat ruske vojske sa separatistima u Čečeniji, pa konflikt u Pridnjestrovlju između moldavskih vlasti sa separatistima u Pridnjestrovlju...

U Karabahu je napetost počela u julu 1987, pa je izgon Jermena iz Azerbejdžana i Azerbejdžanaca i Kurda iz Jermenije počeo 1988; u aprilu 1991. izbija pravi rat između te dve sovjetske republike.

Izbija i konflikt između Gruzije i Abhazije; pa između Gruzije i Južne Osetije, koji će se 2008. godine ponovo rasplamsati kada je Putinova Rusija tamo intervenisala posle napada na ruske mirotvorce.

EKONOMSKA PROPAST

U avgustu 1991. godine, sovjetska ekonomija je bila u slobodnom padu. Zamenik predsednika Vlade SSSR Abalkin piše početkom oktobra 1991. kako se sreo s Grispenom, rukovodiocem Federalnih rezervi SAD, koji ga pita: "Shvatate li da vam je preostalo nekoliko nedelja da predupredite finansijski krah?" Odgovorio mu je da po njegovim procenama taj rok iznosi dva meseca. Nekoliko nedelja ili dva meseca, u tome je bila sva razlika.

U knjizi Jegora Gajdara *Propast imperije* opisuje se kako je došlo do katastrofalnog pogoršanja situacije u kasnim osamdesetim godinama.

U poslednjih dvadeset godina u SSSR je, na bazi izvoza nafte i gasa, bio na snazi ekonomski model koji je zahtevao visok nivo ulaganja, a obezbeđivao nizak rast. Državnom aparatu je bilo sve teže da kontroliše sve neefikasniji sistem: prema nekim procenama, ranih osamdesetih je skoro četvrtina privrede bila u sivoj zoni. Vojni troškovi su bili visoki i dugo nisu smanjivani ne samo zbog inercije u trci u naoružanju, već i zbog filozofije vrhuške da mnogobrojni kapaciteti vojne industrije ne smeju da se zatvore.

Jedan hroničar, podsećajući na glad u vreme Staljina, pa i na nemaštinu u vreme Hruščova, piše: "Samo u vreme Brežnjeva smo se malo najeli. Tada se upravljački sloj držao devize da su radnicima nužne samo čaša i slanina. Pojedi, popij, seljačino (smjerd), raduj se životu, idi na rad i ne mešaj se u politiku..."

Pokušaji da se promene upravljačke strukture u periodu glasnosti i perestrojke, koje je proglasilo novo rukovodstvo na čelu s Gorbačovom 1985, a počelo da ga sprovodi 1997, samo su ubrzali raspad. Toj reformi nije išla u prilog činjenica da su cene nafte 1985. i 1986. na svetskom tržištu pale nekoliko puta, što je ugrozilo sovjetski budžet. Po nekima to je, ako ne jedan od glavnih uzroka, onda sigurno važna karika u raspadu SSSR.

Do 1980. nafta i gas čine 67 odsto izvoza SSSR u zemlje Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). U periodu brzog rasta proizvodnje, izvoza i visokih cena nafte od sredine sedamdesetih do početka osamdesetih sovjetsko rukovodstvo nije stvaralo rezerve čvrste valute, koje se mogu koristiti u slučaju nepovoljnih kretanja na tržištu nafte. Upuštalo se u megaprojekte kao što je snižavanje nivoa Kaspijskog jezera (morali su posle da ruše branu, jer je akumulacija ugrožavala jedan veliki hemijski proizvodni kompleks), ili skretanje sibirskih reka. Osim toga, Sovjetski Savez se u uslovima nezapamćenog rasta prihoda od nafte zaduživao u uverenju da će cena nafte u budućnosti ostati na tom nivou. Zapadni izvori su platežnu sposobnost SSSR procenjivali boljom nego što je bila, jer su računali da Sovjeti imaju više zlatnih rezervi, koje su ovi pak potrošili na uvoz žita.

NESTAŠICE

Nastupili su i dodatni agrarni problemi s teškim posledicama: tri godine prinosi su bili niski, pa je sovjetsko rukovodstvo bilo prinuđeno da poveća uvoz žitarica. Prvi zamenik predsednika Kabineta ministara SSSR Ščerbakov u Savetu Federacije SSSR (16. avgusta 1991, tri dana pre pokušaja prevrata) kaže: "Zemlja se ubrzanim tempom uvlači u

PROPAO PUČ: Kraj SSSR-a

duboku finansijsku krizu i sledi raspad novčanog prometa. Ti faktori u odlučujućem stepenu određuju pogoršanje ekonomske, socijalnopsihološke i političke situacije u zemlji...” “Devizne rezerve SSSR bile su u tom trenutku u potpunosti iscrpljene, porastao je deficit platnog bilansa, državni dug dostiže kritičnu tačku”, kaže se u analitičkom materijalu Vrhovnog sovjeta SSSR.

Javlinjski je procenjivao da je početkom 1990. SSSR imao 15 milijardi dolara deviznih rezervi pohranjenih u stranim bankama, ali da je do kraja godine sve to pojedeno.

Godine 1989. u Moskvi, najprosperitetnijem gradu u SSSR, kartice su uvedene za duvan, šećer i votku. Delimična liberalizacija plata (preduzeća su u stanju da odrede koliko da plate svoje radnike) dovela je do povećanja inflacije 1989. i 1990. Došlo je do nestašice osnovnih namirnica, čije su cene bile limitirane. U 1990. čekalo se mnogo sati u redovima za gotovo sve proizvode, uključujući i hleb, jaja i mleko.

U dnevniku Gorbačovljevog pomoćnika Černjajeva 31. marta 1991. je upisano: “Juče je zasedao Savet bezbednosti. Hrana... preciznije – hleb. Nedostaje šest miliona tona. U Moskvi redovi, kakvi su bili pre dve godine za kobasice. Ako se ne može nigde nabaviti, do juna može nastupiti glad. Od republika samo Kazahstan i Ukrajina (jedva) sami sebe hrane. Da u zemlji ima hleba, to je mit. Otišao sam kod N.N., koji je i dalje bolestan. Tražio je da mu kupim hleb. Idem ukrug po Moskvi, pekare zastrašujuće prazne ili na njima brave. Ovo Moskva nije videla verovatno ni u posnim godinama...” Piše zatim kako je sastrugano dno kace, kako bi se dobili krediti i valuta za kupovinu u inostranstvu, kako se pokušava dobiti zajam od Saudijske Arabije, kako se razgovara sa predsednikom Južne Koreje za oko tri milijarde kredita, kako Kuvajt odbija, iako je Fejsal zahvaljivao na podršci protiv Iraka: “Ali mi smo već nesolventni. Kredite niko ne daje...”

Od posebnog značaja je da se osigura osnovna norma od 250 grama hleba dnevno po osobi, kaže se u jednom izveštaju KGB-a. Stanovništvo je do 1991. godine već izmučeno kombinacijama rastuće ekonomske katastrofe.

Jedan od organizatora Komiteta za vanrednu situaciju, rukovodilac sovjetskog vojnoproizvodnog kompleksa Baklanov, u januaru 1991. piše Gorbačovu: “Stanje narodne privrede u sadašnje vreme ocenjuje se kao krizno...” Od 1988. godine sve više i više se smanjuje broj životinja na kolhozima i sovhozima. Isporuke mesa i mlečnih proizvoda u trgovačke mreže u Moskvi dostižu u proseku najviše 80 odsto nivoa iz prethodne godine.

Krajem 1990. počinje smanjenje proizvodnje u mnogim granama privrede, pa i neophodnih potrepština. U lakoj industriji prestaje da radi 400 fabrika, a bez posla ostaje oko milion ljudi.

Da bi se obezbedilo nesmetano odvijanje avio-saobraćaja, bilo je neophodno da se uveze 1,938 miliona tona kerozina i 53.000 tona avio-benzina, a krajem avgusta uvezeno je samo 15.000 tona kerozina i 28.000 tona avio-benzina.

U prvom polugodištu 1991, dakle pre avgustovskog puča, Rusija je iz drugih republika primila samo 22 odsto planiranih količina šećera, 19 odsto žitarica, 22 odsto sapuna. Sve su republike, osim Rusije, uvele carine na granicama koje su radile jednosmerno – nije se moglo izvoziti u Rusiju, a moglo se iz nje uvoziti.

BJELOVEŠKI SPORAZUM

To su socioekonomske okolnosti u kojima je u parlamentu izabrani predsednik SSSR Mihail Gorbačov 17. juna 1991. potpisao projekat dogovora “O Savezu suverenih država” koji je poslat Vrhovnom sovjetu SSSR. Poslednja varijanta tog nacrta razmotrena je u dvorcu Novo-Ogarevo 23. juna 1991, a 29. i 30. juna tokom susreta Gorbačova, predsednika RSFSR Jeljcina i Kazahstanske SFSR Nazarbajeva doneto je rešenje da taj dokument 20. avgusta potpišu predsednici saveznih republika.

Na jednom zasedanju Državnog saveta u Novo-Ogarevu u leto 1990. na pitanje litvanskih političara o tome kakva je ta nova zajednica, Gorbačovljev zamenik Janjajev kaže: “To je savez suverenih država!” Gorbačov ga dopunjuje: “Savez suverenih država je država!”

SSSR je u suštini prestao da postoji posle izjave “9+12” 23. aprila 1991. koju su potpisali Gorbačev i devet republičkih lidera, koji su izrazili želju da ostanu u SSSR, mada to nije imalo pravnu snagu.

Jeljcin, koga kritičari nazivaju “krivcem za razvaljivanje SSSR”, pristao je na taj dogovor, ali na osnovu njegovog odnosa »

Kraj kraja Hladnog rata

Putin nije Hitler, ma koliko ga Zapad predstavljao kao cara nezasitog vlasti koji bi da širi životni prostor Rusa. Svet je naučen na globalnu konfrontaciju, veliki mir nakon raspada SSSR jedva da je potrajao malo duže od dve decenije

Raspadom Sovjetskog Saveza počeo je kraj Hladnog rata. Sovjetski model komunizma bio je poražen, Rusija je bila na kolenima, SAD sa saveznicima nisu tretirale Moskvu i Borisa Jeljcina kao partnera, već kao poraženog protivnika. Svet je bio u disbalansu.

Foto: AP

Jedna od posledica "kraja straha od komunizma" bila je postepeni, ali slavodobitni pohod neoliberalnih ideja na Evropu, drugim rečima, jačanje esencijalnog kapitalizma na uštrb socijalne države u sistemu socijalne tržišne privrede po kome su se evropske zemlje izvan Istočnog bloka razlikovale od Amerike i tačerizma, koji se ukorenio u Velikoj Britaniji.

"Svetski mir" koji se slavio nakon poraza SSSR trajao je nešto duže od dve decenije. Početak kraja kraja Hladnog rata vezuje se za početak ukrajinske krize pre dve godine, kada je Rusija anektirala Krim. Zapad se "zgrozio" i Ruskoj Federaciji uveo privredne sankcije. Rusija je, međutim, sa Putinom na čelu, u međuvremenu ojačala, postala ponovo globalni igrač, odoleva sankcijama Zapada, i tu i tamo prelazi u kontranapad.

CRNO-BELI SVET

Zapadni političari i mediji za obnovu Hladnog rata, to jest bipolarnog sveta, gotovo jednoglasno okrivljuju Putinovu Rusiju. Tek pojedinačni glasovi daju malo boje crno-beloj predstavi u kojoj se Putin poredi sa Hitlerom.

Tako Jakob Augštajn u nemačkom nedeljniku "Špigel" pre dve godine piše da je obnova hladnoratovske politike u kojoj obe strane ponovo zveckaju oružjem mogla da se izbegne, da je neko hteo da se ona izbegne, jer *It takes two to tango*, kako je svojevremeno Ronald Regan opisao američko-sovjetske odnose.

To važi kako za relaksaciju odnosa, tako i za konfrontaciju, piše Augštajn. On objašnjava da se hladnoratovski način razmišljanja oslanja na teoriju igara: pođi uvek od najgorih namera i najboljih sposobnosti neprijatelja. Tako Zapad razmišlja danas: Šta hoće Putin? Da mu je stalo samo do Krima, povukao bi se iz istočne Ukrajine, umesto da tamo vodi neobjavljeni rat. Mora da hoće da uništi Zapad... Tu postoji samo jedan odgovor: biti jak, biti čvrst. Niko neće da bude drugi Čemberlen.

Augštajn, crna ovca glede Putina na zapadnoj medijskoj sceni, uzalud pokušava da objasni da Putin nije "drugi Hitler", da ne "živi u sopstvenom svetu", ili "fantazira da Rusiju opkoljavaju", te da je istina da je "Putin dugo posmatrao kako mu se NATO i Evropska unija sve više približavaju. Kod Ukrajine je podvukao crtu. Zapad je morao da zna da će Putin tako postupiti. Naše zgražanje zato je pomalo šuplje. Svako sam odlučuje o tome u čemu će da prepozna ono što ga ugrožava."

Hladnoratovski zanos uzeo je ponovo maha. Ni Rusija ni Zapad ne žele da ustuknu i pokažu slabost. Tako je Obama na početku ukrajinske krize odleteo u glavni grad Estonije Talin i održao govor u duhu sile zaštitnice državica koje tek što nije napao zli Putin: ako se ljudi u Estoniji i drugim baltičkim državama danas pitaju "ko će nam priteći u pomoć", odgovor je jasan: "NATO trupe i vojnici Sjedinjenih Američkih Država. Ovde i sada. Mi smo tu za Estoniju. Bićemo tu za Letoniju. Bićemo tu za Litvaniju. Već ste jednom svoju nezavisnost morali da ustupite Rusiji. Sa NATO-om iza sebe više nikada nećete da je izgubite."

Za Augštajna to je previše patosa, čak i za jednog američkog predsednika, što ipak u datim okolnostima ne čudi: što je najava nečega neubedljivija, utoliko glasnije mora da bude izložena. NATO stratezi su izjavili da je baltičke države od potencijalnog ruskog napada nemoguće odbraniti konvencionalnim oružjem. Šta to znači, pita se Augštajn. Da bi ih NATO branio nuklearnim oružjem?

Raspadom SSSR došlo je do disbalansa u svetu, čije krajnje posledice se još ne prepoznaju. "Opkoljavanje" Rusije i "pokazivanje mišića", "stvaranje slika neprijatelja", "pobeda kapitalizma" jesu tek neke od njih. Bar se (još uvek) ne zvecka nuklearnim oružjem. Zajednički interesi ipak su u međuvremenu isuviše isprepleteni po isuviše pitanja. Ovaj dežavi Hladnog rata počiva na drugačijim temeljima. Mlađe generacije ne mogu ni da zamisle da je pre nekoliko decenija svet zaista strepeo od sopstvenog istrebljenja. ¶

ANDREJ IVANJI

prema Gorbačovu moglo bi se zaključiti da nije bio za njegovu realizaciju, jer je u tom dokumentu data mogućnost i autonomnim republikama u okviru Ruske Federacije da uzmu malo suvereniteta za sebe, što bi, po onima koji brane Jeljcina, dovelo i do razvaljivanja Ruske Federacije.

Na kraju balade predsednici Belorusije, Rusije i Ukrajine sastali su se 8. decembra 1991. u Bjeloveškoj šumi (selo Viskula u Belorusiji, blizu poljske granice) i postigli sporazum, prema kome je SSSR prestao da postoji, i istovremeno objavili mogućnost obrazovanja Zajednice nezavisnih država (ZND).

Gorbačov, čija je stvarna moć nakon propalog avgustovskog puča bila jako

smanjena, nije imao mogućnost da podnese ostavku. Bjeloveški sporazum potom u Alma Ati potpisuju predsednici Azerbejdžana, Jermenije, Kazahstana, Kirgizije, Moldavije, Tadžikistana, Turkmenije i Uzbekistana.

Ruski autori vole da pomenu kako iskustvo Jugoslavije pokazuje da proces raspada složenih država može biti krvav, a da je Bjeloveški sporazum verovatno pomogao da se izbegnu prolivanje više krvi i nuklearna katastrofa.

NUKLEARNI ARSENAL I CRNOMORSKA FLOTA

Nakon potpisivanja Bjeloveškog sporazuma o raspadu SSSR izgledalo je da će se broj nuklearnih sila povećati: atomske bombe su bile smeštene u Rusiji, Ukrajini, Belorusiji i Kazahstanu. Međutim, Ukrajina, Belorusija i Kazahstan su se brzo i relativno lako odrekle statusa nuklearnih sila, a Rusija je čitav vojni nuklearni kapacitet premestila na svoju teritoriju. Po trojnom sporazumu između Rusije, SAD i Ukrajine od 14. januara 1992, sovjetsko nuklearno oružje i strateški bombarderi iz Ukrajine sele se u Rusiju, a instalacije za lansiranje raketa se demontiraju i uništavaju za američki novac. Sjedinjene Države i Rusija se sporazumom obavezuju da daju garancije za nezavisnost i teritorijalni integritet Ukrajine.

Do avgusta 1992, Crnomorska flota postoji kao jedinstvena flota Rusije i Ukrajine, a potom je njen status nekoliko godina predmet sporenja, da bi 1997. bila podeljena između Rusije i Ukrajine. Sedište Crnomorske flote je Krim, na kome je po ugovoru o zakupu locirana Ruska crnomorska flota sve do priključenja Rusiji nakon referenduma u prisustvu ruske vojske 2014, što Ukrajina ne priznaje.

Kao neki na brzinu napravljeni ugovor koji sankcioniše već poodmakli razvod, Bjeloveški sporazum nije razrešio mnoga pitanja, ako ih je uopšte moguće razrešiti nakon raspada država. Nakon raspada Sovjetskog Saveza više od 20 miliona Rusa je ostalo izvan Rusije. Za njihov položaj elite novih država, naročito baltičkih, ne pokazuju dovoljno sluha, što indukuje izvesnu dozu postimperijalnog sindroma, ili, kako to nazivaju neki autori, "sindroma bola u odsečenoj nozi". Taj fenomen je bio vidljiv u Francuskoj posle priznavanja nezavisnosti Alžira, među Nemcima posle raspada Austrogarske monarhije i kod Turaka nakon raspada Otomanskog carstva.

DESET GODINA KASNIJE: Boris Jeljcin sa vozačem tenka ispred Ruskog parlamenta

Foto: Reuters

KRIZNA ŽARIŠTA

Posle raspada SSSR održalo se nekoliko kriznih konflikata (Nagorno Karabah, Gruzija, Krim i istočna Ukrajina), ali ipak izgleda da je period posle raspada doneo manje krvoprolića nego što ih je bilo u okviru zajedničke države. Najavljene reintegracije na postsovjetskom području (SNG, evroazijska itd.) nisu onakve kakve su u trenutku raspada očekivane, ali u nekom obliku postoje.

Ruski predsednik Vladimir Putin u svom obraćanju Ruskoj dumi (2005) kolaps Sovjetskog Saveza nazvao je najvećom geopolitičkom katastrofom veka, a na to se često podseća dok bauk novog hladnog rata počinje da kruži svetom (videti tekst "Kraj kraja hladnog rata").

A cena nafte opet pada.

Kada je Putin izabran za predsednika, inauguraciji je prisustvovao već oronuli Ključkov, kome su dodali stolicu da se pridrži u ćošku. Jazovu, koji je 18 meseci proveo u zatvoru "Mornarska tišina" odakle su, kako sam kaže, prevarom izvukli od njega poruku predsedniku Rusije u kojoj sebe naziva starom budalom, predsednik Putin je dao orden za zasluge. Nedavno je na nekom vojnom savetovanju izjavio da bi ulazak ruske vojske u Ukrajinu bio nepromišljen potez koji bi mogao da izazove svetski rat. Na kući u kojoj je živeo maršal Ahromov postavljena je bista.

To je deo ruskog političkog pomirenja. Državna duma je 23. februara 1994. proglasila amnestiju za sve članove Komiteta i njihove saučesnike. Svi su prihvatili amnestiju, osim generala Varenjikova, koji je zahtevao nastavak suđenja, koje je konačno završeno 11. avgusta 1994. oslobađajućom presudom. Spomenik Feliksu Đeržinskom stoji u memorijalnom parku i čeka odgovor na peticiju Komunističke partije kojom se traži da se vrati pred Lubjanku.

U Rusiji se nerado gleda na baršunaste revolucije, koje se smatraju američkim izvoznim proizvodom, pa je i obeležavanje ove godišnjice prošlo bez prisustva državnih funkcionera. Dvadeset petu godišnjicu odbrane demokratije od pučista 1991, ili kraja komunizma, već kako prema kome, obeležile su male grupe u Petrogradu i Moskvi, gde je položeno cveće na spomenik stradalim braniocima Belog doma 1991. Komaru, Usovu i Kričevskom, koje je Gorbačov, dok je još imao vlast, posthumno proglasio herojima Sovjetskog Saveza. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Obnova

U omiljene dvorske zabave spadale su igre loptom, što je glave koštalo bar jednog vizantijskog cara, Aleksandra, koji je posle jedne žestoke utakmice odigrane 6. juna 913. godine dobio izliv krvi i umro dva dana kasnije. Ponešto od stare tradicije atletskih nadmetanja može se naslutiti u običaju povremenog priređivanja borbi rvača i pesničara za zabavu cara i njegovih pratilaca

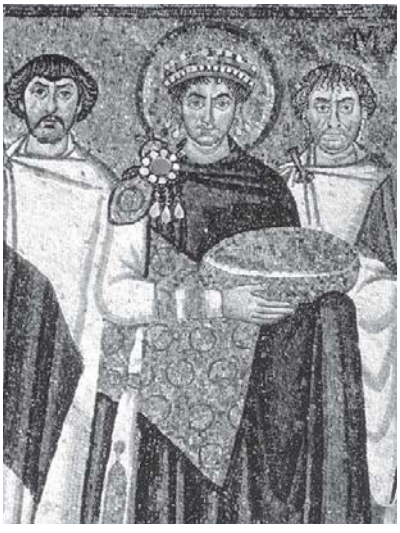
Uobičajena predstava o vizantijskom dvoru kao mračnoj mešavini monaške askeze, stalne zavere, komplikovanih ceremonija i diplomatskih intriga uglavnom je pogrešna. Aleksije Komnin (1081–1118) bavio se, po lekarskom savetu, gimnastičkim vežbanjem, jahanjem, igrao je polo i bavio se lovom. Dan mu je počinjao partijom šaha, držao je sopstvenu menažeriju, redovno išao u lov i obavezno prisustvovao trkama na hipodromu. Manojlo Komnin (1143–1180) je tu vrstu carskih aktivnosti sa igranja pola proširio na učešće u vojničkoj obuci – noseći pri tome izuzetno teško koplje i štit – i sklonost prema "zapadnjačkim" riterskim turnirima, a ponekad je i sam silazio u arenu.

"VIZANTINAC": Zlatna nomisma sa likom Konstantina VII Porfirogenita, 945. godina

Na Zapadu je pad Carstva 476. godine, uz sve prethodne zabrane paganskih igara, za neko vreme napravio mnogo dublji rez. Elementi sportskog nadmetanja mogu se tražiti – i pronalaziti – u viteškoj obuci za rukovanje mačem, buzdovanom, bojnom sekirom, kopljem i konjem, ali i to tek od VIII stoleća kada se širi upotreba uzengije. Uz sedlo koje se pojavilo u IV veku, uzengija će učiniti da oklopljeni ratnik narednih nekoliko stoleća bude ključni činilac bitke pa, posredno, i prvorazredni socijalni i politički faktor razvoja zapadne Evrope u srednjem veku, sve do argumentovane tvrdnje istoričara kako je ceo feudalni sistem samo jedan društveni produžetak stremena.

U mirna vremena, van ratnih ili pljačkaških pohoda, izgrađena je institucija dvoboja sa složenim pravilima i komplikovanom ceremonijom u kojoj su određeni povodi, način izazivanja protivnika, izbor boja i vrste opreme, tok, trajanje i način okončavanja borbe podlegali komplikovanim pravilima. Turniri su bili vrsta priredbe koja je preuzela ulogu starog hipodroma i cirkusa: uz borbe vitezova pred publikom, na njima su nastupali i strelci, rvači, akrobate i mađioničari, igrači i glumci. Plemstvo se ponekad zabavljalo i tako što bi građanima dopuštalo da se bore po pravilima drukčijim od onih rezervisanih za više staleže, kakav je 1455. godine bio dvoboj Maijoa i Žakotena, građana Valensijena. Obojica su pored sebe imala svoje učitelje borbe; pošto su poljubili Jevanđelje, sluge im utrljavaju mast od vrata do članaka, a pepelom posipaju ruke. Potom su im dali buzdovane i štitove sa likovima svetaca kao amblemima. Borba je, međutim, bila sasvim prostačka: Žakoten je prvo svom protivniku bacio pesak u oči, potom su se mlatili buzdovanima dok Maijo nije pao. Tada se Žakoten baca na njega, "trpa mu pesak u usta i oči, a pri tome Maijo dohvati zubima jedan prst svoga neprijatelja. Da bi se oslobodio, ovaj mu pritisne palac u očnu duplju i, uprkos njegovom vapaju za milost zavrne mu ruke i skoči na leđa da ih slomi. Uzalud Maijo umirući više da mu se dozvoli ispovest..."

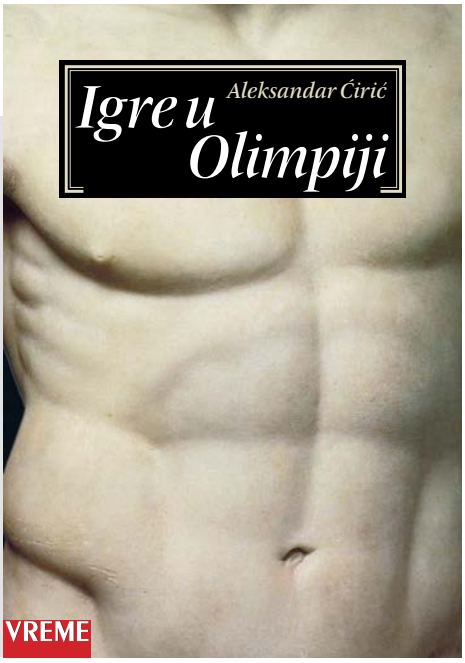
JUSTINIJAN: Mozaik u Raveni. Bazilika sv. Vitala, sredina VI stoleća nove ere

Sam pojam sporta kao oznake za igre i zabavu pojavljuje se u Engleskoj u drugoj polovini XIV stoleća, kao skraćeni oblik jedan vek pre toga prihvaćenog izraza *disport*, u značenju zabave, razonode ili uveseljavanja: reč je najkasnije sredinom XIII stoleća preuzeta iz starofrancuskog jezika *(desport)*. Sticajem okolnosti čije bi nabrajanje i najkraći prikaz zahtevao omanju knjigu, ideju o obnovi antičkih Olimpijskih igara ostvario je krajem XIX veka jedan Francuz, Pjer de Kuberten. Prethodno je trebalo da Evropa preko Arapa upozna svoje antičko nasleđe u nehrišćanskom tumačenju, da krstaši opljačkaju Konstantinopolis i sa lađama plena u gradove Italije i ostatka Evrope donesu rukopise zaboravljenih pisaca Grčke koja je prethodila Rimu, da pred Mehmedom II Osvajačem znalci grčkog iz Carigrada pobegnu na Zapad i tamošnjem svetu otkriju izvorne tekstove Svetog pisma, čijim će ponovnim prevođenjem započeti epoha evropskog humanizma. Trebalo je, uz to, poznavati umetnost štampanja i promeniti odnos prema ograničenosti sveta naseljenog ljudima: Kolumbo zaista zaslužuje titulu onog koji je otkrio Novu zemlju pre svega zato što je njegov izveštaj o putovanju iz 1492. godine štampan samo mesec dana po povratku u Španiju, a još tri nedelje kasnije vest "O otkrivenim ostrvima" *(De Insulis Inventis)*, objavljena je na osam štampanih strana celom obrazovanom svetu.

U otprilike takvom kontekstu je zapadna Evropa otkrila antiku, "mitove" o njenim atletskim igrama i, u prvi mah možda najvažnije, ideal obrazovanja koji je

"Igre u Olimpiji"

Iz štampe je izašla knjiga "Igre u Olimpiji" Aleksandra Ćirića, jednog od osnivača našeg nedeljnika i pomoćnika glavnog urednika, koji je 2014. godine preminuo nakon kraće i teške bolesti. Reč je o reprintu prvog izdanja iz 1996, o čijoj vrednosti i značaju najbolje govori činjenica da ga već dugi niz godina nema u slobodnoj prodaji. "Ova knjiga se bavi poreklom, istorijom, razvojem, pravilima i značajem koje su imale Olimpijske igre u Grčkoj nastojeći da prikažu deo društvenog konteksta u pojedinim periodima njihove istorije", piše Ćirić u predgovoru.

skraćen na maksimu *mens sana in corpore sano*. Pod uticajem klasičnih dela, prvenstveno Plutarha i Pausanije, u Engleskoj je Robert Dover već 1636. godine osnovao Kotsvoldske olimpijske igre koje su održavane naredna dva stoleća. U građanskom XIX veku nacionalna država suočava se sa potrebom profilaktičkog delovanja na narodno zdravlje: njoj su potrebni građani sposobni ne samo da se odazovu na poziv u rat nego i fizički dovoljno spremni da tu nužnost novog doba izdrže. Kubertenova ideja o obnovi Olimpijskih igara velikim delom je tek posledica njegovog uverenja da je novouspostavljena nacionalna država Nemaca pobedila u francusko-pruskom ratu zahvaljujući superiornom vojnom i sportskom obrazovanju, kao i na uvidu u rezultate raznih pokušaja u Velikoj Britaniji da se problem alkoholizma, sirotinjskih i socijalnih bolesti rešava dopunjavanjem sistema obrazovanja obaveznim sportskim aktivnostima učenika i pitomaca. Ne manji impuls ideji obnove dala su velika arheološka otkrića Hajnriha Šlimana i, posebno, definitivna potvrda stvarnog postojanja i veličine Olimpije proistekla iz iskopavanja Ernsta Kurcijusa.

U sličnom, mada romantičnije obojenom duhu borbe za nacionalno jedinstvo i oslobođenje od Turaka, u Grčkoj je takođe oživela ideja o obnovi Olimpijskih igara. Građani Pirgosa u Elidi su 1838. godine, na istom tlu gde su u davnini održavane, pokušali da igre obnove, ali o ishodu njihove inicijative ne zna se ni da li je dovela do nekog takmičenja. Dve decenije kasnije fondacija Evangelosa Zapasa finansirala je obnovu Olimpijskih igara u Ateni: takmičenja su održana 1859, 1870, 1875. i 1887. godine. Ideja Pjera de Kubertena, međutim, prevazilazila je lokalne granice: na sportskom kongresu koji je održan u Parizu 1894. godine predstavnici 34 zemlje prihvatili su njegovu sugestiju da se obnovljene, međunarodne Olimpijske igre održavaju redovno svake četiri godine, svaki put u drugoj zemlji, ali ne i predlog da one budu obnovljene 1900. u Parizu. Ateni je povereno da bude domaćin igara koje su održane od 5. do 15. aprila 1896. na Panatenejskom stadionu čiju je rekonstrukciju i pripremu pomoglo mnoštvo bogatih Grka, iseljenika i domaćih, među kojima su se ulaganjem po 200.000 dolara istakli Georgios Averof i već pomenuta fondacija Evangelosa Zapasa. Takmičenja su bila čudna mešavina "antičkih" (trčanje, disk, skok udalj, rvanje, dizanje tegova) i modernih sportova (skok uvis, trke s preponama, gađanje u metu iz puške i pištolja, tenis, biciklističke trke, gimnastičke vežbe na spravama i "maratonska trka"). Uspostavljanje sportskih i organizacionih kriterijuma modernih Olimpijskih igara potrajalo je sve do 1928. godine, a nastavlja se i danas.

REZBARENI ROG OD SLONOVAČE SA PRIKAZOM CIRKUSKIH PRIREDBI: Četvoropreg u vrhu, jahači, divlje životinje i borci. Rog je možda upotrebljavan za startovanje trka na hipodromu. Konstantinopolis, X–XI stoleće nove ere

Moderni olimpizam, u stvari, je bitno drukčiji od onog koji ga je inspirisao, koliko god bila ista osnova učesničke, takmičarske, i saučesničke, posmatračke, organizatorske ili poslovne motivacije sveta da ih podrži i slavi. Bogovi u čiju su čast igre održavane i kojima su posvećivani pobednički venci nekud su se povukli ili možda sasvim nestali. Pojedinačno učešće ne postoji, na igrama se takmiče nacije čak i kada je reč o individualnim sportovima. Institucija svetog primirja nije uspostavljena: u prvom veku istorije modernog olimpizma zbog ratova nisu održane igre 1916, 1940. i 1944. godine – više nego u celoj milenijumskoj istoriji antičkih Olimpijskih igara. Senka sumnje – ili razlog za optimizam, zavisno od ugla posmatranja – ostaje čak i ako zanemarimo da su igre 1900. i 1904. bile deo svetskih izložbi i "Antropoloških dana", da su 1936. Igre ipak – uz podršku Međunarodnog olimpijskog komiteta – održane u Hitlerovoj Nemačkoj, da su 1972. bile poprište terorističkog pokolja a 1976, 1980. i 1984. predmet političkog preganjanja ondašnjih velikih sila. U ovakvom popisu igara modernog olimpijskog doba teško je odoleti izazovu koji ironiji, makar i nehotice, nudi propagandna najava da će na igrama u Atlanti 1996. biti najviše zemalja u istoriji, jer je taj porast broja učesnika uglavnom posledica njihovog političkog raspada. To je, međutim, predmet jedne sasvim druge istorije, koliko god se ponekad insistiralo na tome da je 1896. u Ateni premošćen jaz od 1503 godine koje dele poslednju antičku olimpijadu od prvih igara modernog doba. ¶

kraj

U prodaji!

posle 20 godina reprint knjige Aleksandra Ćirića

Igre u Olimpiji

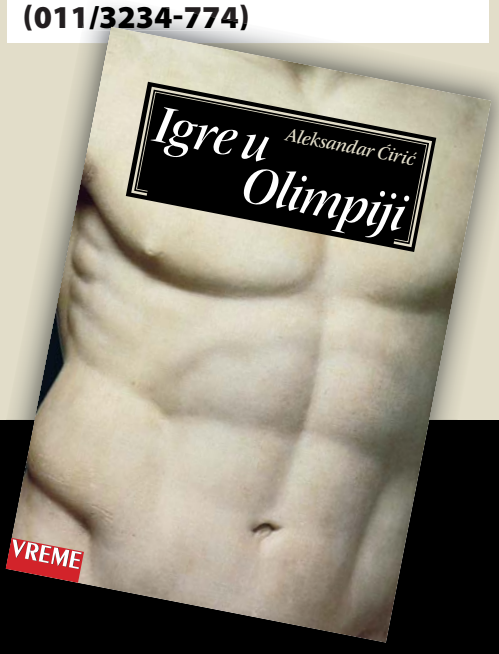
Istorija antičkih olimpijskih igara proteže se kontinuirano kroz 1171 godinu: počela je pre no što je u Grčku uveden alfabet, a trajala u vremena kolonizacije obala Sredozemnog i Crnog mora, izrastanja i propasti velikih tiranida, nastajanja i uspona polisa, grčko persijskih ratova, Aleksandrovog osvajanja sveta, rimske republike, potom imperije i, najzad, njene podele. [...]

U istoriji civilizacija nema ili bi se jedva mogle pronaći institucije uporedive sa Olimpijskim igrama. Ne samo zbog čijenice da je atletska pobeda donosila slavu ravnu onoj mitskih heroja ili, ponekad bar, počasti ukazivane bogovima već zato što je jedna tako trajna institucija izgrađena na dvostrukom, za pojedinca kratkotrajnom i nesigurnom temelju: ljudskoj duhovnoj i telesnoj potrebi za igrom, nadmetanjem i pobedom. [...]

Ova knjiga se bavi poreklom, istorijom, razvojem, pravilima i značajem koje su imale Olimpijske igre u Grčkoj, nastojeći da prikaže deo društvenog konteksta u pojedinim periodima njihove istorije.

Iz predgovora Aleksandra Ćirića, 1996.

KNJIGU MOŽETE KUPITI U REDAKCIJI (radnim danima od 9.30 do 14.30h) PO CENI OD 1200 DINARA, U KNJIŽARAMA ŠIROM ZEMLJE (spisak se nalazi u oglasu na str. 13) ILI NARUČITI POUZEĆEM (011/3234-774)

VREME

ZORAN STANOJEVIĆ

Bez šerovanja, molim

Olimpijske igre, sem što su najveće sportsko takmičenje na svetu, predstavljaju i veliki tehnološki sajam. Da bismo udobno pratili sve što se u Riju dešavalo bilo je neophodno provući 370 kilometara optičkih kablova i povezati 15.000 računara samo za neposredne potrebe organizatora, bez laptopa, tableta i mobilnih telefona učesnika, novinara i publike.

Najveći deo opreme instaliran je u IBC-ju, međunarodnom centru za elektronske medije, koji će posle Igara postati najveći informatički biznis centar u Brazilu. Takođe, prostor od sto hiljada kvadratnih metara pokriven je bežičnim internetom, praktično ceo olimpijski kompleks, i to će nastaviti da funkcioniše i posle Igara. Samo se smišlja kakvu će namenu imati.

Rio je prvi olimpijski grad koji je primenjivao tehnologiju interneta stvari (IoT, odnosno Internet of Things). Recimo, na prostoru gde su se održavale Igre postavljeni su senzori koji prepoznaju neobične zvuke poput pucnjave, eksplozije i svega što je neočekivano i alarmiraju dežurne službe. Sva ta aparatura ostaje gradu, kao i više od osam hiljada ljudi tehnološki obučenih da koriste sve što je ugrađeno, plus tri stotine lokalnih IT stručnjaka specijalno pripremanih da opsluže najsofisticiranije olimpijske sisteme.

Posebnu pažnju privukli su novi uređaji i aplikacije koje su sportisti po prvi put koristili tokom priprema za ove igre. Poput merača vertikalnih skokova (Vert) koji su koristile američke odbojkašice, Solos naočara koje su omogućavale američkim biciklistima da bolje upoznaju stazu i prate sopstveno ponašanje tokom vožnje, potom Hykso monitora kretanja koji liči na ručni sat a stavlja se u bokserske rukavice i prati udarce. Samsung VR naočare koristili su američki trijatlonci takođe za pregled biciklističke staze. Jedan od njih rekao je da je naočare stavljao u slobodnim trenucima kako bi što bolje naučio gde mu se nalaze prepreke i džombe.

Ipak, najzanimljivije stvari dešavale su se na samim borilištima. Budući da su od Londona društvene mreže i mobilni telefoni strašno napredovali (tada su bili aktuelni ajfon 4 i samsung 3, da se podsetimo), bilo je potrebno opomenuti publiku na nova pravila. Pošto se televizijska i digitalna prava prodaju za velike pare i da od toga Olimpijski komitet praktično živi, bilo je neophodno ograničiti publici pravo na snimanje. Dozvoljeno je da snimate za sopstvene potrebe, pa i da na društvene mreže postavite fotografije sa stadiona. Ali, strogo je zabranjeno postavljati video-klipove, da ne govorimo o mogućnosti da zahvaljujući dobrom internetu uživo emitujete neki događaj na internetu, za šta je svaki bolji telefon tehnički opremljen. Takvi bi sadržaji bili prepoznati na društvenim medijima i odmah blokirani, dok bi autoru pretila kazna, a možda i krivična prijava.

Naredne Igre u Tokiju, kao i svake sledeće, dizaće ovu tehnološku lestvicu sve više. Prva promena biće u načinu gledanja, moguće je da digitalna prava za četiri godine nadmaše televizijska i da većinu prenosa pratimo na telefonima i tabletima, ako takvi uređaji i dalje budu aktuelni. Daleko je Tokio. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

divlja austrija

ALEKSANDAR ZOGRAF.

JEDAN OD KURIOZUMA BUVLJE PIJACE JE ŠTO GASTERBAJTERI TU DOVLAČE ODBAČENE SITNICE SA ZAPADA, TAKO DA ENTUZIJASTI-ISTRAŽIVAČI KAO JA MOGU DA STEKNU UVID U, NA PRIMER, SERIJU FOTOGRAFIJA KOJA BELEŽI ZABAVU POD MASKAMA, NEGDE U AUSTRIJI, RANIH ŠEZDESETIH...

OVE FOTOGRAFIJE DOKUMENTUJU ČINJENICU KOJU SMO ODAVNO NASLUĆIVALI – DA NISMO MI, BALKANCI, ISKLJUČIVI TVORCI EKSTRAVAGANTNIH ŽURKI, NI LUDIRANJA PRED FOTO APARATIMA!

Godišnja doba

Jedno od čuvenih pitanja u onim leksikonima za šiparice, tik uz ono ko vam je najbolji drug i koja vam je omiljena boja, jeste ono o omiljenom godišnjem dobu. Ako ste mislili da su najkrvaviji virtuelni ratovi na društvenim mrežama oni oko politike, Kosova, Srebrenice i Parade ponosa, treba da vidite na šta liče onlajn svađe oko vremenskih prilika. Ako neki nesretnik usred jula zakuka na vrućinu, eto čitavog tabora "zimomrzitelja" da mu ukažu na prednosti leta, jer ne mora da dogreva prostorije, manje jede, tanje se oblači, pa ga samim tim leto manje košta nego zima. Zimi, sve one tanane dušice očarane prvim pahuljama snega, obavezno dobijaju po nosu od mrzitelja "belog govneta" itd.

Foto: Public domain

Mrzim sva godišnja doba, tačnije, sve vremenske prilike kao takve. Zimi mi je hladno, bojim se da hodam po ledu, osećam se bljuzgavo i jadno. Najgori su mi oni dani kad sneg stoji postojano, a sija sunce. Doduše, to je samo moja lična averzija, jer mi se najužasnija stvar u detinjstvu (smrt obojice deda, dan za danom) dogodila baš po takvom vremenu. Zimu mrzim jer su čizme skupe, kaputi ružni, jer mi treba duplo više vremena da se spremim za izlazak iz kuće, zato što navlačim po dva para hulahopki, koje od muke zovem dugačke gaće, četiri potkošulje, pa planiranu odevnu kombinaciju, kaput, šal, kapu, još jedne sokne za svaki slučaj, čizme... Više sam se puta na ulici zateturala pod teretom svega na sebe navučenog, a jednom sam, bogami, penjući se uz stepenice, prekrenula unazad i jedva se zadržala da se ne strmeknem.

Proleće je vreme za: prolećni umor, opadanje kose, perut, herpes simpleks, oscilacije temperatura koje garantuju da ćeš se preko dana skuvati, a uveče smrznuti... Ne spadam među nesrećnike koji imaju alergiju na polen, ali eto još jednog razloga da proleće bude pakao za mnoge. Ako čovek uspe da pregura zimu bez virusa i prehlade, eto ove pošasti negde krajem marta, da te podseti kako kraj zimi nije onda kad u kalendaru piše, nego kad ćudljiva klima tako reši. Proleće je u svakoj poštenoj kući vreme za tzv. veliko prolećno spremanje. Ono što je do malopre bio topao i ugodan dom, pretvara se u pustoš bez tepiha i zavesa, sa nameštajem ispomeranim i isprevrtanim, ne bi li se sve to istreslo, oribalo, te zamirisalo za novu sezonu. Posle, onako uglancano, i ne miriše na dom, jer sredstva za čišćenje proteraju sve one mirise kuhinje, loženja, sveća sa mirisom cimeta koje su, uzgred, jedina dobra stvar u vezi sa zimom.

E, onda dođe leto. Sa letom je najteže, jer bi trebalo da asocira na more, plaže, žurke na bazenima, muzičke festivale i gazirane napitke koji teku u potocima, pa sve to dodatno zašećereno suncobranima, veselim bojama i zategnutim guzama. Toplotne udare, lepljivost od znoja, ojed od vrućine na istoj toj zategnutoj guzi, koju još i besomučno grizu komarci, ne pominje niko, baš kao ni vonj iz kontejnera, miris "ljudetine" u autobusima, koksaki virus u klima-uređajima... Prosto, nije društveno prihvatljivo da se o tome priča. Leto je vreme godišnjih odmora, opšte razgaćenosti i uživanja. Prava istina iza te kolektivne euforije je da je velika većina letargična, smorena, sluđena što ne može da utera još proletos zarađene honorare jer je "gospođa iz finansija na odmoru". Štaviše, od početka juna do kraja septembra, gotovo nijednu bitnu stvar čovek ne može da završi jer ključna osoba koja mu treba koristi prvo stari, neiskorišćeni odmor, pa onda onaj od ove godine, ali tek krajem sezone, kad su aranžmani po paralijama, evijama i pargama jeftiniji.

Kako ceo svoj odnos prema svetu gradim na stavu da je dužnost svakog poštenog čoveka da bude duboko sjeban i očajan, tako jesen smatram najpoštenijim godišnjim dobom. Sve se suši, opada, crkava i slinavi. Tmurno je i čemerno, ali što bi vam pa bilo drugačije? Tako vam je cele godine, samo vam žmićkanje novogodišnjih lampica, zraci sunca i mirisi ljubičice zamagljuju pogled. To nipošto ne znači da volim jesen. Pobogu, kako da je volim kad je takva crknuta i tmurna.

Pa dobro, ženo, pitaće neko, kako si živa kad toliko mrziš sva godišnja doba? Tako lepo, što volim početke svakog od njih. Volim ono doba godine kad sneg još opstaje, ali vazduh miriše na novo i sveže. Volim miris lipe (kako to da u ovoj pomami za prirodnom kozmetikom još niko nije napravio parfem sa mirisom lipe?). Volim miholjsko leto, kad te sunce ne prži uz obećanje raka kože, nego te ugodno greje. Volim kad ulice u kojima su mahom kuće, a takvih je ulica sve manje, zamirišu na podložene peći, kojih je još manje nego ulica u kojima su samo kuće.

U stvari, ne mrzim ja godišnja doba. Mrzim jasno razgraničene, odeljene i očekivane stvari. Godišnja doba, kad su na vrhuncu, funkcionišu po jasno definisanim "pravilima službe", bez trunke iznenađenja i odstupanja od pravila. Pa ja i od takvih ljudi bežim, a kamoli od vremenskih prilika. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

A
ADRIS
grupa
GENERALNI POKROVITELJ
WEEKEND 9
ROVINJ
22. - 25.9. 2016.
www.weekendmediafestival.com

CROWNE PLAZA
BELGRADE

CROWNE PLAZA BELGRADE SUNDAY BRUNCH | 2016

CROWNE PLAZA VAM PREDSTAVLJA NOVU SEZONU NAJBOLJEG BRANČA U BEOGRADU

18. septembra Vam donosimo duh i ukuse najpoznatijeg bavarskog festivala

DOBRODOŠLI NA OKTOBERFEST BRANČ

INFORMACIJE I REZERVACIJE NA T: (011) 2204 004

E. begcp.reservations@ihg.com
A. Vladimira Popovića 10. 11070 Beograd, Srbija WWW.CROWNEPLAZA.COM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec